

Revista Nouă

Anul I Nr. 1 / aprilie 2004

Fondată de Bogdan Petriceicu HASDEU la 15 septembrie 1887
Seria a patra, editată de Cercul literar «Geo Bogza» din Câmpina

Nicolae Manolescu: despre seria absentă:

«...În 1967, la Ploiești, Ștefan Bănuțescu, Ion Bălu și eu cu mine am făcut primul număr de probă, care a apărut niciodată.»
citez interviul de la pagina 5

Lidia Nicolae - Familia

Din cuprins: ♦ Cronica literară - C. Trandafir - Recitind Emil Brumaru ♦
Interviuri cu Nicolae Manolescu și I. Oprea ♦ Anchetă - Revista literară în provincie
♦ Poezie - George Vulturescu și Traian T. Coșovei ♦ Proză - Ion Liță - Estilda Melopa
♦ Istorie literară - Jenica Tabacu - Despre «Revista Nouă» ♦ Context - Christian
Crăciun - Stăruș de secol ♦ Eseu - Violeta Cernica - Natura spațiului

CUVÂNTUL DE ORDINE: VALOAREA

Se pot risca aici câteva cuvinte «mari», de fapt niște locuri comune, care merită reamintite mai cu seamă când se poruncește la o treabă destul de serioasă, cum ar fi, bunăoară, editarea unei publicații culturale. Astfel, toată lumea ție că, deși se invocă modele, canoane, norme, cel mai potrivit mediu pentru artă este *libertatea*, fără a uita de străvechiul aforism *Sub lege libertas*. E, de asemenea, la fel de clar că, în absența unor coordonate specifice, «cosmoidul» artistic se neantizează sau nici nu ia naștere. Însăși avangardele ezită să fie absolut anarhice, darămite literatura «a ezată», pe care o înfăptuiesc «sintetizatorii» după ce se consumă «profesii», promotorii noului, cum credea, pe bună dreptate, Baudelaire. Marii inovatori au și ei o nostalgie a permanenței în interiorul mișcării. Înzestrarea, care este un dat, nu devine *artă*, adică

îndemânare de a lucra potrivit unor reguli și deprinderi, decât prin concursul cunoașterii și meșteșugului, deliberării și elaborării. Și peste toate acestea, invincibil rămâne cuvântul de ordine: valoarea. Excelența estetică reprezintă temeiul literaturii fundamentale, coincidentă cu orizontul de așteptare, nefiind nevoie de cine ție ce exhibiții și teribilisme. Și, neapărat, valorile incontestabile trebuie *recunoscute*, iar non-valorile respinse, îndatoriri ale spiritului critic și ale revizuirii în accepție lovinesciană. Scrutând principiul mutabilității valorilor, se vede cum literatura noastră se află, acum, într-un moment în care ficțiunea reintră în drepturile ei legitime, fără eludarea realului și a domeniilor aferente lui. Și încă, imperativul deschiderii presupune deprovincializarea (suprimarea mediocrității), participarea Provinciei culturale la prosperitatea identității valorice într-un context larg românesc. Mai e de înțeles că discordiile extraestetice vor lăsa loc dezbaterilor și comunicării în *plan artistic*, tot spre câștigul valorii și valorizării.

R.N.

LANSARE

Vineri, 26 martie, o întâlnire specială a Cercului literar «Geo Bogza» a fost prilejuită de lansarea celui de-al treilea roman al scriitorului Emanoil Toma, **INVAZIA**.

Moderată de Florin Dochia, manifestarea a mai beneficiat de prezentările făcute de Gherasim Rusu Togan, Christian Crăciun și Constantin Trandafir, un timbru aparte fiind imprimat discuțiilor și de viitoarea aniversare (la început de mai) a 40 de ani de viață a autorului, prilej cu care acesta și-a „dăruit” un alt volum, **UMBRELE MEMORIEI**, care cuprinde trei romane: Lanțul invizibil, Orașul cu umbre amare, Invazia.

Era de prevăzut că privirea asupra textului celui nou va fi influențată de rumoarea creată de precedentele apariții editoriale. Lectorii au căutat să găsească și să descifreze „chei” ale romanului, să recunoască personaje, întâmplări. Mai cu seamă Gherasim Rusu Togan, atras, de altfel, de acuitatea chirurgicală, adesea, cu care autorul privește lumea și de forța narativă a acestuia, a subliniat că este o „carte a câmpinienilor”, faptul de viață nefiind, uneori, suficient de proiectat în ficțiune. Christian Crăciun a pus accentul pe dimensiunea grotescă a celor mai multe dintre capitole („romanul acesta este o megabârfă”),

pe tenta socială a unei lumi monstruoase și derizorii, în care se luptă pentru nimic. Aprecierile sale au vizat cu precădere calitatea dialogurilor, cea mai dificilă de realizat pentru orice scriitor de proză. C. Trandafir a început prin a evidenția prolificitatea autorului, pentru ca apoi să precizeze că nu avem de-a face cu un roman de structură „clasică”, chiar

dacă ne putem aminti, citindu-l, de Jonathan Swift. Realismul grotesc al cărții e pus bine în pagină de E. Toma, care se autodepășește în tehnică și strategii narative. După obișnuita intervenție ironică versificată a lui Ștefan Al. Sașă și așteptatul moment al autografelor, discuțiile s-au extins la un pahar și-un sandviș, asigurate de sponsorul generos al serii. (**Agent**)

Festivalul de poezie «Nichita Stănescu», ediția a XVI-a

...s-a desfășurat între 29 și 31 martie, la Ploiești, în unități de învățământ, la Casa Memorială, la Biblioteca Județeană «N. Iorga».

Decernarea premiilor pentru poezie s-a făcut la Filarmonica „Paul Constantinescu”, miercuri, 31 martie, în prezența juriului de specialitate, format din renumiți oameni de cultură, dar și a unui numeros public foarte tânăr. Premiile pentru poezie „Nichita Stănescu” ediția 2004 au fost înmăinate de președintele Academiei Române, Eugen Simion și de primarul Emil Calotă.

- Marele Premiu „Nichita Stănescu” pentru poezie - **Mircea Micu**
- Premiul pentru Critică și Istorie Literară - **Alexandru Condeescu**
- Premiul pentru promovarea operei și personalității lui Nichita Stănescu - **Dumitru M. Ion**.

- Marele Premiu „Nichita Stănescu” al orașului Ploiești - **Nicolae Breban**,
- Premiul special „Nichita Stănescu” al Fundației Excellentia 21 - **Sabina Mihai** și **Diana Cosma**, ambele eleve de numai 14 din Ploiești.

Premii acordate de Consiliul Județean Prahova:

- Premiul de Excelență «Nichita Stănescu» pentru „Opera Omnia” - academician **Mihai Cimpoi**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova
- Premiul «Nichita Stănescu» pentru „Opera Prima” - **Florin Dochia**
- Premiul Diasporei, - poetul basarabean **Valeriu Matei**

Destine și pasiuni

Acesta este titlul celei mai noi apariții editoriale la Câmpina. Semnătura aparține profesorului Theodor Marinescu, editorul fiind același (Premier, Ploiești, Marian Ruscu) de la volumul anterior, *Câmpinenii și destine*, realizat împreună cu Sergheie Bucur. Spirit cu deosebire precis, dl. Theodor Marinescu include în carte interviuri și evocări ale căror subiecți sunt: 2 primari, 2 consilieri, 2 inspectori (școlari), 2 directori (de școli), 2 lideri sindicali, 2 medici, 2 profesori, 2 redactori (de presă scrisă), 2 scriitori, 2 muzeografi, un patron, 2 boxeri. O baladă și catrene „axiologice” semnate de Ștefan Al. Sașă sunt presărate printre textele interesante (atât cât a depins de autor) mai cu seamă prin mărturia despre o realitate a cărei dinamică este impredictibilă. (**Martor**)

Consiliu editorial: AMUS - France Roumanie, Florin Anghel, Petre Buruiană, Virgil Guran, Mihaela Ivan, Mărgărit Mușat, Emanoil Toma

ISSN

15.000 lei

Materiale republicate nu se înapoiază. Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține în exclusivitate autorilor.

Revista se poate procura de la chioșcul **Muzeului Literaturii Române** (București), de la punctele de difuzare ale **Calliope** din Ploiești și județul Prahova, de la librăria «Casa Cărții Libra» din Câmpina.

Tiparul executat la **PRINTEURO Ploiești**

Revista Nouă

În afară de seria primă, despre care scrie Jenica Tabacu, muzeograf coordonator la Muzeul Memorial «B. P. Hasdeu» din Câmpina, în acest număr al revistei, au mai apărut, după cunoștințele noastre: a doua serie (nr. 1 și 2-3) în ianuarie - martie 1990, la Ploiești, având în redacție pe Ion Stratan, Ioan Dan Nicolescu, Florin Toma, Mihai Vasile, Constantin Hărlav, Florin Dochia; seria a treia, ca supliment literar mensual al săptămânalului Zarva din Câmpina, între martie 2000 și noiembrie 2003, realizată de Florin Dochia, Constantin Trandafir și Viorel Cernica. Încercările din anii 1967 (despre care mărturisește Nicolae Manolescu) și din 1982 (o parte din echipa care a scos cele două numere din 1990) nu au ajuns nici măcar sub tipar.

Redacția:

Constantin Trandafir (*director*), Florin Dochia (*redactor-șef*), Emanoil Toma (*secretar general de redacție*), Sergheie Bucur, Viorel Cernica, Christian Crăciun, Ion Lilă, Lidia Nicolae, Jenica Tabacu, Gherasim Rusu Togan

Materialele se trimit cu mențiunea “Pentru Florin Dochia” prin fax. 0244-306.107 sau 0244-336.291, prin e-mail *dochia@starpulse.com* sau prin poșta la Casa de Cultură «Geo Bogza», str. Griviței, nr. 95, cod postal 105.600 Câmpina, jud Prahova.

Informații la tel.: 0788-324.975 sau 0244-336.774

Recitind poezia lui Emil Brumaru

Constantin TRANDAFIR

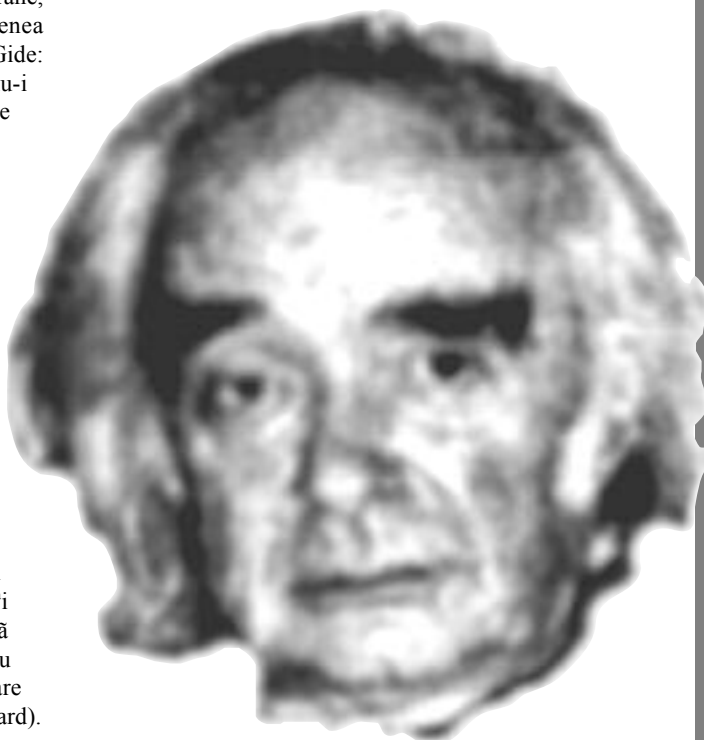

rilejul acestei relecturi îl oferă apariția, nu de mult, a două antologii de poezie a lui Emil Brumaru: *Poeme alese 1959-1998** și *Opera poetică*, în două volume, ediție mai completă**, în excelente condiții grafice, nominalizată la Premiul Cartea Anului 2003, decernat de revista *România literară*.

Ca oricărui poet de soi, i s-au dat la iveală autorului *Cântecelor naive* felurite înrudiri, din cele mai vechi timpuri și până la postmoderni, fără ca acest fapt să-i dăuneze cumva, dimpotrivă să-i releve puterea de creație, potrivit omologiilor propulsive, scurtcircuitelor subterane, care asigură comunicarea obligatorie. În asemenea împrejurări, îmi face plăcere să reamintesc spusa lui Gide: Talentul înseamnă a avea intuiția resurselor. Așa că nu-i deloc incorect să i se găsească lui Brumaru cel atât de inconfundabil ecouri din mulți scriitori ai lumii, mai cu seamă români, cum ar fi Villon, Boccaccio, Rabelais, Saint-Amant, Verlaine, Apollinaire, Cocteau; poezii Vacărești, Conachi, Anton Pann, Eminescu (bineînțelese), Coșbuc, Topârceanu, A. Mirea, Minulescu, Arghezi, Ion Barbu, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, Ion Pillat, Emanoil Bucuța, G. Călinescu (cel din *Lauda materiei*), Radu Stanca, Miron Radu Paraschivescu (*Cântice pigănești*) Leonid Dimov, Petre Stoica, „erban Foarță (aceștia din urmă, congeneri). Nu se poate face abstracție de postmodernism, chiar dacă paradigma aceasta e privită tot mai ponci. În ultima privință, chestiunea s-ar rezolva mai simplu, dacă spiritul postmodernist n-ar fi suprasolicitat și ar fi pus în relație cu „secentismul” unor Marino și Góngora, cu manierismul și avangarda suprarealistă. Și mai ales dacă postmodernismul e socotit ca „o nouă «fașă» a modernității” (Matei Călinescu), „nu modernismul care sfârșește, ci modernismul în stare născândă - și această stare e constantă” (J.-F. Lyotard). Trimiteri se pot face și la pictura lui Rubens și Watteau.

Dar cum cea mai bună „grilă” este examinarea pluricentrică, recitirea ca recurență, ca sistem de reciclare, rămâne de văzut ce „spune” această operă deschisă. Nu doar trei lucruri („mari”) rezultă din largul registru poetic al lui Emil Brumaru, dar ele vor fi reperle acestui comentariu inevitabil simplificator: microcosmosul natural (realul), interiorul domestic și erosul. Nimănu i-au scăpat aceste coordonate de bază, dar fiecare le-a interpretat „pe vocea sa”, pe eantioane sau în ansamblu. Noile antologii oferă o privire mai cuprinzătoare și, eventual, mai proaspătă. Mă gândesc la un nou mod de a înțelege poezia: despărțirea de oficierea „înaltă” și gravă și construirea ei din lumea obiectelor și ființelor umile. Ficționalitatea universului mic nu-i o inițiativă nouă, ci resuscitare a simplității originare, accesul direct la lucruri, echivalent cu „fericirea trăită” prin care poezia ajunge la „expresia fericită”. Sigur, de aceea Brumaru e fericit: „Nimeni și nimic nu mă poate opri, la ora cinci după masă, / Când lumina e albă și-n magazine toamna miroase a praf adormit, / În iarbă să pun un pantof cu ăreturi subțiri de mătăasă, / Așteptând să se umple cu flori, și să fiu fericit...” (*Rugăciunea detectivului Arthur*) E strategia inocenței și purității, a fiorului magic în contact senzorial cu toate cele ale lumii anodine. El e „poetul de duminică”, spontan și dichisit *à la légère* și, uneori,

deprimat melancolic. Nu-l îmbie transcendentalul, ci e total cucerit de lucrurile simple, de receptarea lor organică. „Oh! lucrurile cum vorbesc”, exclama Macedonski în ton cu ceea ce Ruskin numea „eroarea patetică”, adică înzestrarea obiectelor cu sentimente omenești. Numai că poetul *Rondelului lucrurilor* avea preferință pentru obiectele de artă, pe câtă vreme Emil Brumaru adoră, sincer sau simulant, lucrurile și ființele cele mai banale. Acum, el se apropie mult de „primul” Adrian Maniu, al ghidului

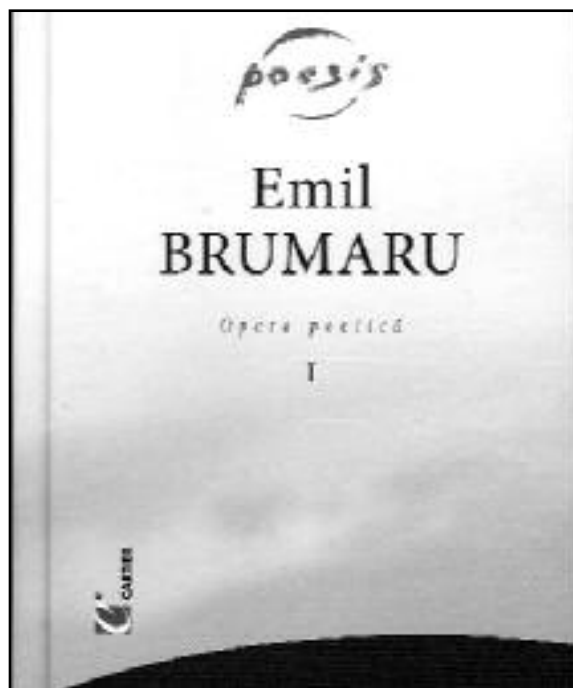
iscusite despre „tablourile” cu varză roșie și ardei, cu spanac și păpădie, cu pitpalaci și greieri etc. Pentru a vedea din ce „material” își alcătuiește Brumaru poezia, ar trebui făcută o listă care, însă, ar fi enormă, nostimă și fastidioasă. Iată câteva dintre cele mai frecvente: melci, râme, furnici, păianjeni, motani, gândaci, boi („diafani”), vaci, găini, dulap („sacru”), rănișă de cafea, zahăr (cubic sau candel), oul, ceainicul, ceainicul, farfurii, bulion, mărar, pandișpan, plite, borcane cu miere, pătrunjel, levănțică, păpădie, bostani etc. etc. Sau lucruri care „vorbesc” de un timp revolut: catifea, samovar, gramofon, caftane, jobene, diligențe, pană, poantioane, crivate, andrele, caleacă, ibrice, arbaletă, franjuri, brici etc. La capitolul toposului domestic (bucătăria, cămări, sufragerii, dormitoare) ingeniozitatea n-are limite. Rezultă o lume mirifică, o Arcadie imaginară pe cât de încârcată cu lucruri uzate, insignifiante, pe atât de miraculoasă. Asemenea avalanșă de „realități” neînsemnate indică tocmai „prietenia” cu o lume fictivă, reinventată, a banalității fantastice. Percepția acum și mai departe este aparent „naivă”, căci domină un clar histrionism retoric, împotriva tonalității sentimentale și nostalgice. Dacă n-ar fi Arghezi, s-ar putea zice că Brumaru este cel mai remarcabil poet al cadrului domestic din literatura noastră. Mai des citată este *Elegie*:

„O, vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază / și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / Ienibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani păstrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatețe infinită, / Ciuperci cât canapeaua, în dantele / Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască / Aluaturi tapisate, crescând grele / Într-o dobitocie îngerească, / Moi miezuri de fcași în butoiașe / De ou de melc, înlăcrămate dulce, / Mujdeiuri ireale, / unci gingașe / Când sufletu-n muștar vrea să se culce, / și-n ceainice vădindu-și eminența / Par fast de irizări și toate fine / Ceaiuri scâzute până la esența / Trandafirică-lucrul în sine!” Sau *Cântec*: „Amiezi înfăurate în vanilii / Pe tăvi trântite gingașe și moi, / Cu clopoței gălăgioși la gene / și degete prelinse din oloi, // Trec în dulapuri, răd dintre lichioruri, / Pândite de păianjeni când lipsim. / (Oh, pentru ele-n căni au loc omoruri / și drame dulci cu caracter intim!)”. Aerul de vetustețe e al unei copilării magice. E aici un fel de „erotism” culinar. Avem de-a face mai curând cu un evocator epicureic decât cu un gurmand rabelaisian. Hedonismul are un rafinament care exclude îmbuibarea camavalescă și înzestreață totul cu atribute afrodisiace. În secretele lucrurilor se inițiază și detectivul Arthur și Julien Ospitalierul (alias poetul). „Amorurile” acestuia din urmă sunt cel puțin insolite: a iubit o ceoșuță de ceai chinezească, apoi s-a îndrăgostit de un rfonier, de o bilă de filde lucioasă...

De bună seamă, recuperarea realului, consecutivă recuperării unor vechi retorică, implică, pe lângă perspectiva simpatetică, distanța estetică, în sensul că e vorba de o lume inventată, cu transfigurările de rigoare: litota și hiperbola, care merg de la candori funciare la fantezii debordante. Cu toată superabundența materială, Brumarul e mai mult un spirit însetat de imaginar decât de real, de unde și suveranitatea artificialului și livrescului, succesiunea de specii minore, manierismul lexical, amestecul de limbaj prețios și „democratic”-familiar. Candoarea rămâne fondul său principal de a fi. Dar cel mai mult are predilecție pentru raportarea senzuală la această lume plâsmuită. S-a spus, pe drept cuvânt, că în poezia lui Brumarul ficțiunea erotică este atotstăpânitoare, acel *amor universalis* adus la standardele unui pansexualism actual. Istoria e veche de tot, de la facerea lumii. Prin forțele irepresibile ale fecundității, Eros asigură dintotdeauna dănuirea speciilor și coeziunea internă a Cosmosului. Unirea sexelor reprezintă repetarea hierogamiei primordiale, semnul armoniei, al împreunării contrariilor și, firește, al fertilității. Marii creatori erotici știu cum pulsivitatea fundamentală a ființei, libidoul, împinge orice făptură să se realizeze în act, prin contactul eu celălalt, prin dragostea sub forma ei fizică. Îmbinarea de principii masculine și feminine dă întreaga semnificație a sufletului viu. Procesul fiind cunoscut, interesează perspectiva modernă cu privire la valorile umane ale sexualității, independente sau complementare față de procreație, și anume bucuria de a trăi. Experiențele erotice, dimensiune esențială a omului modern, sunt semne ale autenticității, „misterul feminin” - componentă a evoluției umane, iar Eros divinitate primordială și polivalentă a destinului. Așa se înțelege și erotica poeziei lui Brumarul, ca o provocare și exercitare a forței vitale, ca dorință și plăcere a simțurilor. Am văzut cum la el erosul se insinuează și în gastronomie. Idila cuprinde toate regnurile. „Cântecele” sunt „naive”, de un excentrism inocent care merge până la sacralitate. și îngerii se joacă, „petrec într-o dulce rușine”. Repet, aventura erotică stă în permanentă relație cu ludicul: „Iubiții sunt îngeri lăsași / În pauză ca să se joace” (*Cântec naiv*). Jocurile dragostei, de o senzualitate camuflată ori de o indecență jovială încep cu contemplarea iubitei în somn, a femeilor „de angora” care torc în pat și a trupului lor întreg, la modul arghezian: „Pi-e trupul scos din muzici / De flaute subțiri” (*Cântec naiv*). Dar mai ales e sedus de părțile erogene.

Asaltul curtenitor imaginează tot felul de stratageme. Aluzia incitantă, ca în excelenta *Amnezie*: „Dacă iei o portocală / și-o

dezbraci în pielea goală / Ca să-i vezi miezul adânc / Peste care îngeri plâng / Cu câpune-n loc de ochi / și aripi din foi de plop / Se întâmplă să uși totul...” Ademenirile care amintesc, iarăși, de poetul *Cuvintelor potrivite*: „De-ar fi să mă iubești / și să mă aștepi numai pe mine, / Ti-aș face un palat din cești / Pline cu miere de albine // și și-a aduce un motan / De dimineață ca să-și spele / Sâni de optsprezece ani / și pletele până la podele // și și-a tocmi un crin la uși / Să te sărute pe picioare / și-un gramofon, cu gălbenuș / Pentru de-amor și de mâncare” (*Cântec naiv*). Asediul se întinde: amoresul se tânuie, bocește ca pe vremea lui Conachi, face zadarnice invitații la Dolhasca, promite să se angajeze simbria în casa ei, o admiră („Când trecea fecioara lui Brumarul / Se topea de oftică mărul / și cădea cojit de pe crini varul”), îi compune madrigaluri. În fine, după atâtea tentative, adoptă manevrele faunului. Apropourile devin licențioase, impetuozitățile fruste, amabilitățile non-alante, frivolitățile ispititoare, îi cântă, după modelul lui Apollinaire, „piersica-nchisă-n flăcări”; dac-ar avea o sumă fabuloasă, i-ar cumpăra „blugi feerici” care să-i scoată din minți pe popi și pe sfinții din biserici. Stridențe lubrice nu-s de găsit. Excepție fac „sonetele” intitulate *Infernale comedii* (publicate mai întâi în *Plai cu boi* și în *Contrapunct*), unde poetul o apucă „pe ulița mare”, verde, fără perdea, ca în poezia populară neplivită de Alecsandri. Dar nici în acest caz Brumarul nu se confundă cu veleitarii care se lăfăiesc în pornografie de 15 lei, ci se situează în compania acelor scriitori ai inspirației libere, care introduc în scrisul lor pitorescul dionisiac al senzațiilor. Trivialitatea, pur și simplu, este domeniul nonvalorilor, bine de subcultură și chiar de subuman. Totuși, noi venim dintr-o cultură, nu din junglă, nu-i așa? Nici într-un caz nu e vorba de pudibonderie și de moralism, ci de „gasteropodele” de la „Râpa Uvedenrode”, „suprasexuale” și afone; de „lirismele venerice și obstretice” (Paul Zarifopol) ale neonaturaliștilor, de „porcării” (N. Manolescu), care n-au nici o legătură cu literatura. Arta erotică în care pasiunea umană ocupă loc central nu e niciodată obscenă. Doar două exemple mai recente: *Ai toată viața înainte* de Romanin Gary și *Lolita* de Vladimir Nabokov. Se știe, Mihail Bahtin dezvoltă o largă demonstrație despre „realismul grotesc”, mai precis, despre „josul corporal”, care își are locul lui legitim când glăsuiește cu artă despre naturalețea vieții înseși.

* Editura Aula, Brașov, 2003

** *Opera poetică, I, II*, Editura Crater, Chișinău, 2003

Nicolae Manolescu

«Cam toate curentele spirituale ale omenirii au plecat din Provincie spre Capitală, și nu invers»

Întâlnirea cu dl. Nicolae Manolescu fusese programată cu exact o săptămână în urmă, pe 17 martie. Acum, un vânt puternic sufla pe strada Sf. Voievozi, în prejma sediului redacției revistei „România literară”. Voiam să încep cu întrebările încă de-afară, pentru că biroul domniei sale era ticsit de prieteni și colaboratori (Ștefan Radoff, G. Dimisianu, Alex Ștefănescu). „tiam că modul meu mai neconvențional de abordare n-o să-l supere, a^oa că , la vreo sută de metri de intrarea în sediu, a început să-mi răspundă. Simbeam bunăvoința din glasul său și vedeam în colțul buzelor și în ochi un zâmbet care nu-l părăsise în cei patruzeci de ani de când ne cunoașteam.

Stimate domnule Nicolae Manolescu (mă adresez numai criticului literar), credem total în amabilitatea dvs. și de aceea îmi permit să recurg la provocarea unei discuții, dintr-un motiv mai special: știu că vă sunt apropiate sufletele câteva ore din țară. Să cred că între acestea este și Câmpina?

- Câmpina, „mironosița petrolului”, cum îi zicea Geo Bogza, un oraș care spăla negrul de fum și petrolul Ploieștilor și al Prahovei în terenuri de tenis, în jocuri de bridge. Vreo doi bridgiști din Câmpina au ajuns campioni mondiali prin Italia, acum vreo treizeci de ani; care avea un bulevard extraordinar cu vedere spre Prahova și care era, prin anii '60, când am stat eu acolo, un oraș care părea mai puțin socialist decât altele, chiar decât Ploiești. Cu lume încă bună, familii bune, onorabile, respectabile și cu activitate culturală redusă, cum era pe vremea comunismului, dar cu profesori buni, licee bune, coli ca lumea.

Îndrăznesc să vă întreb: vă aduceți aminte când am cărat cărțile dvs. dintr-un loc în altul?

(râde zgomotos) Mi-aduc aminte foarte bine!

Mergeam desculți sau în papuci, nu mai știu cum eram...

Revendicase proprietarul casa. Mergea și pe vremea comunismului chestia asta, nu numai acum.

Am să vă spun de ce am pornit să stărnesc această „convorbire”. Câmpina are o recunoscută tradiție cultural-artistică, de la Hasdeu și Grigorescu, la Geo Bogza și cei care au editat revista avangardistă Urmuz, de la concursul național de literatură „Roșu Vertical” și efervescența cenaclieră din anii comunismului, la concursul actual și Galele APLER. În Câmpina există astăzi, în condiții nu tocmai favorabile, o viață literară activă. Cercul literar „Geo Bogza” se manifestă și prin întemeierea unei publicații, Revista Nouă. Ce părere aveți în legătură cu această inițiativă?

Niciodată o revistă literară mai mult nu e lucru rău. Dacă aveți posibilitatea materială și de altă natură s-o faceți, faceți-o!

Suntem un grup, „Cercul literar Geo Bogza”, care ne-am înhâmat la această treabă. Nu ne subordonăm unor forțe ideologice tutelare.

Depinde de ce bani are grupul. Sunteți un grup destul de puternic? Aveți sponsori?

- Da.

E OK. De ce trebuie să se implice anumite autorități? Implicarea lor ar putea să însemne și cenzură, la o adică. E mai bine că nu dau nici un ban. Așa vă apărați mai ușor decât dacă aveți în spate patronaje locale..

Profitez de renumele și de solitudinea dvs. „concitadină” și vă rog să schișați, evident, în câteva cuvinte, diagrama literaturii postdecembriste.

Nu știu, nu mai sunt pe curent. Nu mai pot s-o fac. Nu mai scriu cronică literară din '92 și adevărul este că nici n-am mai citit decât pe apucate. Nu mai știu ce se întâmplă și nu-mi mai pot da o părere nici autorizată, nici improvizată, pentru că n-am citit decât în mică parte ce s-a publicat după '89.

A fost, într-adevăr, o avalanșă de cărți, odată cu abolirea (într-un fel) a cenzurii: pe de o parte, traducerile de bună calitate, recuperările literaturii române interzise, pe de altă parte o invazie a kitschului. Se mai remarcă un fenomen: proliferarea până la sufocare a literaturii non-fictive (jurnale, memorii, documente etc.). Care este, oare, raportul dintre fast și nefast în aceste situații?

E un lucru normal, după o lungă perioadă de timp, în care, din cauza cenzurii îndeosebi, au apărut foarte puține memorii, jurnale și documente și când ficțiunea era aproape obligatorie, acum se produce fenomenul invers, de altfel, frecvent în toate literaturile fără cenzură.

⇒ ⇒ ⇒ ⇒ ⇒

La noi cu atât mai mult cu cât, după treizeci de ani în care nu s-a putut publica acest tip de literatură, pentru că și asta e literatură, acum e, într-un fel, o supraîncărcare a pieței literare. Dar, nu-i nimic. Între aceste memorii și jurnale, agende și documente unele sunt cu adevărat excepționale. Și ies la iveală scriitori de mână întâi, autori de asemenea lucrări, cum ar fi, de exemplu: Argentoianu, dintre oamenii politici interbelici, cu mare talent, ca să nu mai zic de Jurnalul lui Sebastian, care este mai bun decât toată opera lui de ficțiune pe care o ținem.

Ideologic, s-a pus cu strășnicie problema „revizuirii”. Țiu că aveți un punct de vedere special în această privință. Are vreo legătură cu oportunismul, pe care l-ați condamnat de la bun început?

Revizuirea este un proces necesar. Cel care a introdus la noi termenul, Lovinescu, spunea că Primul Război Mondial, cu toate modificările pe care le-a adus în viața românească, cere revizuire, cere trecerea prin ciur a atitudinii scriitorilor, ziariștilor și a operelor lor, ca să se vadă cum anume conștiința românească s-a pus în valoare sau s-a făcut de răs într-un moment ca acela. Cu atât mai mult după o revoluție precum cea din '89, cu schimbare de regim politic, ceea ce războiul prim mondial n-a făcut, e nevoie de revizuire. Numai că această revizuire n-ar trebui să fie numai morală, numai personală sau numai estetică, ea trebuie să fie un proces complet. Degeaba vin eu și-l acuz pe Sadoveanu că a fost membru al Consiliului de Stat și n-a salvat viața unui băran, lăsând la o parte faptul că nu depindea de el asta. Problema este ca revizuirea să comporte un examen al întregii activități și opera unui om și nu doar articole izolate, atitudini izolate și mai ales să nu fie doar morale, pentru că, totuși, principalul criteriu după care eu trec pe Sadoveanu în Istoria Literaturii nu e moral, e literar. Eu nu spun că nu trebuie. Adevărul trebuie spus. N-am ideea că trebuie să tăcem aceste lucruri, să ne fie rușine, sau dacă le spunem să ne transformăm în judecători sau procurori ai acuzării. Nu! Trebuie spuse! Dar, în același timp, trebuie să am în vedere toată opera, nu trebuie să am în vedere numai o atitudine morală care poate fi și pasageră.

- Despre „canoane” literare, azi, iarăși aveți opinii pertinente. Cum s-ar rezuma ele?

Canonul literar înseamnă, așa, mai pe înpelesul tuturor, al nostru, al tuturor, o listă. O listă de opere care, la un moment dat, sunt considerate valabile pentru clasa cultivată, pentru formarea tinerilor, deci pentru ocoală, pentru o lectură de calitate. În al doilea rând, canonul este legat de anumite standarde literare, de anumite concepții despre literatură, de anumite, cum se spune, paradigme literare. Și, îmbinând cele două lucruri, constatăm că, din când în când, în literatura română se schimbă canonul. Și e normal să fie așa. Pentru că se schimbă gusturile, se schimbă percepția asupra realității, se schimbă o serie de lucruri. Nu e normal să avem mereu aceeași listă de autori canonici și aceeași paradigmă literară. Avem din secolul al XIX-lea, de când este literatură în accepția de azi la noi, câteva schimbări importante de canon. O dată, chiar la apariția romantismului, când Kogălniceanu, în „Introducere” la Dacia Literară a

propus un anume fel de literatură și se pare că romanticii pașoptiști s-au conformat. Avem pe urmă, schimbarea de canon operată de Maiorescu., o avem pe aceea a lui Lovinescu, din secolul al XX-lea. Avem o nouă schimbare de canon, probabil în ultimele trei decenii, odată cu apariția unei generații, a doua, a treia generație după cel de-al II-lea Război Mondial. Și vom mai avea, dar poate nu mai apucăm noi, dar cu siguranță că vor mai fi asemenea schimbări.

Se pare, ba chiar se vede că de la o vreme ficțiunea cată să-și reîntre în drepturile ei legitime.

N-am nici o părere. Nu-mi dau seama dacă e adevărat sau nu. Trebuie să am o bază de informație mai largă.

Spuneți-ne, vă rugăm, câteva cuvinte despre Provincie vs. Metropolă, mai bine zis despre Provincia geografică și Provincia literară.

Da, Provincie, Metropolă, Capitală sunt simple cuvinte. Depinde de oraș, depinde de provincie, după cum depinde de Capitală și, dacă stau bine să mă gândesc, cam toate curentele spirituale ale omenirii au plecat din Provincie spre Capitală, și nu invers, inclusiv mitul lui Hristos.

Am două întrebări, una mai indiscretă decât alta. Prima: ce părere aveți de faptul că Radu Cosașu vă numește „un caz foarte interesant de dodecafonism sentimental”?

Nu știu ce vrea să spună. Țiu ce înseamnă dodecafonismul, am ascultat și muzica lui Schönberg, dar nu-mi dau seama ce vrea să spună Radu Cosașu. Când o să-mi traducă, o să vă răspund.

A doua: În ce stadiu se află Istoria Critică a Literaturii Române și dacă vă mai îngăduie să scrieți și altceva.

Nu, nu-mi mai îngăduie. Scriu numai la ea și o s-o termin în trei-patru ani, deci am s-o pun pe piață într-un singur volum care va fi ceva mai mare.

La finalul acestui interviu pentru care vă mulțumesc în mod deosebit, dezvoltăți-ne, vă rugăm, cel mai mare „secret” pentru ca Revista nouă să existe și să prospere.

Întâi, vreau să vă spun că numele revistei lui Hasdeu a mai fost folosit o dată pentru o revistă de la Ploiești de la sfârșitul anilor '60, pe care trebuia să o facă, s-o facem Țefan Bănulescu, eu și Ion Bălu. Am făcut primul număr și n-a fost aprobat de autoritățile de resort, culturale, comuniste și n-a apărut niciodată. Dar există un număr, așa că n-ar fi rău dacă în debutul revistei, undeva, ați menționat faptul că în 1967, la Ploiești, Țefan Bănulescu, Ion Bălu și cu mine am făcut primul număr de probă, un pilot al Revistei Noi, plecând de la Hasdeu, dar n-a apărut niciodată.

Am putea intra în posesia lui, măcar să ținem cum arăta?

Nu, nu! Eu am un exemplar necolorat, Bănulescu, Dumnezeu să-l odihnească, nu știu dacă a mai păstrat vreunul; s-ar putea să aibă Ion Bălu.

Vă mulțumesc pentru amabilitate și sollicitudine. Poate că veți fi aproape de revista noastră.

Mai întâi, să văd cum arată și dacă o să-mi placă. De urat, unei reviste ce n-a apărut, nu-i urez decât să apară. Și după aceea, să dureze.

Interviu realizat de Emanoil TOMA

I. Oprișan

«Cred într-o revenire cât de grabnică a tineretului la „modelul” Hasdeu»

Interviu

I. OPRIȘAN - Cercetător științific principal la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, este autorul unor scrieri remarcabile: Opera lui Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga printre contemporani, G. Călinescu. Spectacolul personalității, B. P. Hasdeu sau Setea de absolut, Istoria literaturii române în evocări, Troițe românești. O tipologie, Basme fantastice românești (3 volume din cele 10 proiectate) și altele. Este și îngrijitorul a numeroase ediții, dintre care menționez numai pe Hasdeu, cea care a determinat și solicitarea acestui interviu. Marcantul istoric literar conduce editurile **Saeculum I. O.** și **Vestala**, recunoscute pentru greutatea valorică a cărților pe care le editează. De o hărnicie ieșită din comun, dar și de o modestie de aceeași măsură, I. Oprișan se situează cu mult peste cota pe care i-o înregistrează mediile noastre literare.

descopăr în arhive și periodice.

Astăzi știu că opera sa constituie poate cel mai fertil stimulent - „catalitic”, după expresia lui L. Blaga - în autodefinirea propriei chemări a oricărui adevărat intelectual, a o a cum, în urmă cu un secol, a reprezentat-o în mod nemijlocit personalitatea autorului pentru un șir de generații.

-Sunteți un exeget de mare anvergură al lui B. P. Hasdeu. Și un editor cu intenția atotcuprinderii operei celui ce a fost numit „Magul de la Câmpina”. Care a fost primul impuls care v-a apropiat de marele savant, iubite domnule Oprișan?

-Am simțit dintotdeauna o chemare de dincolo de fire, către spiritele enciclopedice: D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, M. Eminescu, G. Călinescu, Mircea Eliade... Dar parcă nici unul nu m-a atras mai mult - încă din anii studenției - ca B. P. Hasdeu, în încercările căruia întrevedeam materializându-se ceva din propriile mele aspirații, încă neclare pe atunci.

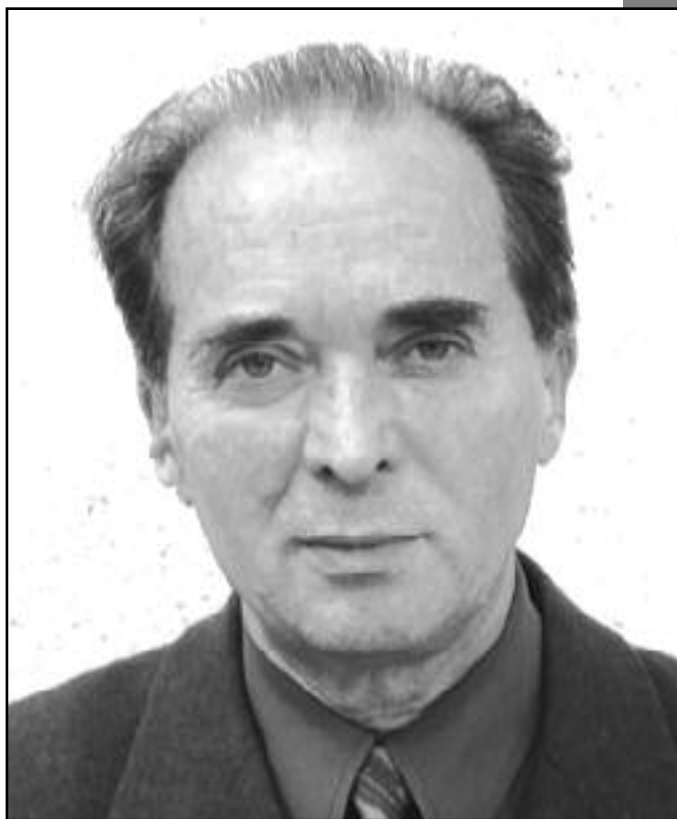
După aprofundarea operei lui M. Sadoveanu, I. M. Sadoveanu și L. Blaga, proiectul unei ediții integrale a operei lui B. P. Hasdeu, lansat la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, la sfârșitul anilor '70, m-a găsit pregătit pentru marea întâlnire a vieții.

M-am dăruit cu trup și suflet realizării lui, și am rămas pe baricade, chiar dacă echipa inițială s-a dezmembrat. Încât, după scurgerea unui sfert de veac de la începutul muncii efective de pregătire a ediției „Hasdeu”, mi se pare că înaintea apropierei de marele savant nu a existat nimic și că prezența sa a fost perpetua în preajma mea.

-Vă rog să mai spuneți câteva cuvinte despre ceea ce v-a ademenit la Hasdeu, ca exeget, și ce a rezultat din această „întâlnire”, totuși de excepție.

-Întâlnirea cu B. P. Hasdeu a fost esențială pentru formația mea intelectuală și mai ales pentru devenirea mea științifică. Tot ce învășasem până atunci a suferit o substanțială modificare de sens și o transcendere în alt plan. De la aspectele particulare am tins tot mai mult către esențial și general, spre o cuprindere largă și, pe cât posibil, multidisciplinară a fenomenului cultural românesc.

Dorind să aflu noi chei, le-am căutat, înainte de toate, în creația și gândirea lui B. P. Hasdeu, pe care nu am încetat să o aprofundez și să o

Lucrarea **B. P. Hasdeu sau setea de absolut**, pe care am publicat-o, explica doar în parte această idee. Ea va fi reluată, detaliată și nuanțată în **Opera literară a lui B. P. Hasdeu și Opera științifică a lui B.P. Hasdeu**, în curs de elaborare.

-Sunteți un fervent vizitator al Câmpinei cu diverse ocazii, mai cu seamă pentru studiul arhivei „Hasdeu” de la Muzeul faimos din această localitate. Cum vi se pare orașul? Dar Castelul ce impresie vă produce? Caragiale face o descriere a Castelului. Cât este ironie și cât este sinceritate în acea evocare?

-Deși trec prin oraș - nu-l prea văd. El constituie doar un culoar prin care ajung la Castel. De altfel, ce ar reprezenta Câmpina fără cele trei mari personalități - Hasdeu, Grigorescu, dr. C. I. Istrati - care și-au pus pecetea pe existența orașului? „Castelul” constituie cu adevărat un element unic în spațiul românesc, iar în cel universal e comparabil doar cu „Castel del Monte” al împăratului Friedrich al II-lea (sec. XIII) sau cu Castelul lui Voltaire de la Ferney (sec. XVIII).

⇒ ⇒ ⇒ ⇒ ⇒

Toate trei ascund profunde și tulburătoare conotații esoterice, greu de descifrat. Ele ies practic din sfera realului, și capătă dimensiuni aureolate mitice.

Într-un anume sens, cred că I. L. Caragiale a fost neîndoiește impresionat de alura Castelului și de încercătura sa simbolică, descifrată chiar de amfitrion. Dar, cu simțul său artistic extraordinar, s-a plasat, în descrierea vizitei făcută lui B. P. Hasdeu la Câmpina, într-un plan al ambiguității - lăsând deschisă posibilitatea unor interpretări contradictorii.

-Pentru că noi ne-am permis să-i împrumutăm titlul publicației lui Hasdeu, *Revista Nouă*, evident fără acordul său (!), faceți, vă rog, câteva aprecieri referitoare la această revistă.

-*Revista Nouă* a fost cea mai valoroasă publicație literară de la sfârșitul secolului al XIX, atât în privința conținutului, cât și a formei, după cum Convorbiri Literare fusese cea mai importantă revistă din deceniile 7-8 ale aceluiași secol. Ea a adunat aproape toate spiritele înalte ale timpului și a dat un nou impuls literaturii și culturii române într-un moment de acalmie.

Din păcate, banii puși la dispoziție de Victor Bilciurescu s-au terminat repede, iar B. P. Hasdeu nu s-a mai arătat prea mult interesat de viața ei, după moartea lujiei. Așa încât, după 1890, revista intră într-o lungă agonie, care începe cu părăsirea redacției de către B. P. Delavrancea și Al. Vlahuță.

-Ca editor, iarăși aveți merite în difuzarea operei lui Hasdeu. Ce ați realizat și ce mai aveți în proiect?

-Dinând cont de numărul volumelor publicate, ar trebui, poate, să fiu mulțumit de activitatea de editor al operei lui B. P. Hasdeu. Personal, am făcut să apară la Editura Saeculum I.O. 9 volume (Soarele și Luna, I-II; Omul de Flori - culegeri directe și indirecte de folclor efectuate de savant; Folcloristica, I-II; Publicistica politică 1869-1902, I-II; Studii și articole de economie politică; iar împreună cu d. Stancu Ilin am publicat 3 volume la Editura Minerva (B. P. Hasdeu, Scrieri, II-IV) și 2 volume la Editura Țiința din Chișinău (Scrieri, I-II). Am gata de tipar, de asemenea, în îngrijire personală, un amplu volum de corespondență inedită și pregătesc un volum de scrieri istorice; un al doilea va

fi publicat de d. Stancu Ilin.

În sfârșit, am impus tipărirea, la Editura Vestala, a seriei Arhiva spiritistă, din care doamna Jenica Tabacu a publicat până acum 3 volume și urmează să mai definească până la sfârșitul anului încă unul.

Am, totuși, o anume amărăciune. Volumele lui Hasdeu apar în tiraje mai mult sau mai puțin confidențiale. Ele nu au impactul așteptat asupra publicului. Revelăm cititorului o opera extraordinară și el nu-i sesizează importanța. Așa, de pildă, publicistica politică mi se pare, într-un anume sens, mult mai importantă decât opera literară, dar confratele nostru cititorul contemporan o neglijează. Dar supărarea cea mai mare e provocată de faptul că forurile responsabile îmi permit să elimine aproape complet opera și personalitatea savantului din programa școlară, lipsind generații întregi de contactul stimulatoriu cu unul dintre cele mai formidabile spirite pe care l-a produs acest pământ.

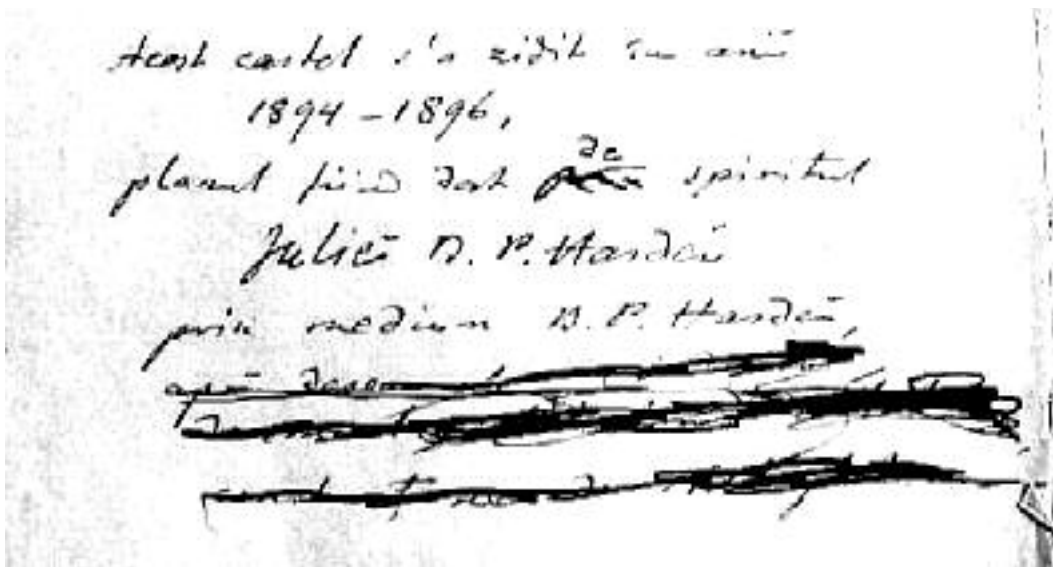
-Vă înțeleg supărarea. Pun, totuși, o întrebare retorică: Mai este Hasdeu actual, mai poate fi el un „model” pentru noi?

-Dacă m-ați întreba de actualitatea altui scriitor decât B. P. Hasdeu, poate aș avea unele rezerve. Eforturile extraordinare ale savantului de a da într-un timp cât mai scurt culturii române operele fundamentale pe care alte popoare le-au realizat de-a lungul secolelor; tendința de îmbrățișare largă a subiectelor și domeniilor abordate; cercetarea multi(pluri)disciplinară a aspectelor tratate; raportarea continuă a elementelor particulare la ansamblul din care fac parte, a părții la întreg; investigarea comparativă a fenomenului românesc, sincron și diacronic; rezerva în privința formulării concluziilor; căutarea mereu a altor probe spre a-și susține opiniile – ni-l relevă foarte aproape de sufletul și temperamentul cercetătorului actual.

Cred într-o revenire cât de grabnică a tineretului la „modelul” Hasdeu. Numai sub egida spiritului său vom avea șansa să ne vindecăm de „complexul” Europei și să realizăm ceea ce trebuie înfăptuit la cel mai înalt nivel.

Tr. CONSTANT

Text scris de B. P. Hasdeu pe verso-ul unui manuscris spiritist prin care se atesta perioada zidirii Castelului

Revista literară în provincie

1. Există diverse "grupări", "cercuri" etc. în anumite zone ale țării. Formele lor de manifestare sunt multiple. Este absolut necesară o revistă prin care să se exprime?

2. Cum vedeți, în acest sens, disocierea provincie geografică vs provincie literară? Geo Bogza (patronul nostru) afirma: "Revistele de provincie să nu fie o icoană provincială, ci un difuzor care să răspândească în provincie ideile noi."

3. Se spunea (brăileanul M. Sebastian), de pildă, că provincia este mediul cel mai propice literaturii. Așa să fie oare?

4. Care ar fi raportul între largă "deschidere" și "localismul necesar"?

5. Aveți vreo propunere specială pentru publicația noastră, care apare într-un loc unde, spre exemplu, cândva se năște și trăia faimoasa revistă URMUZ?

Ion Beldeanu

Redactor-șef al revistei
BUCOVINA LITERARĂ

O revenire la ceea ce a fost cândva

1 Nevoia de ieșire în lume, cum se zice, a produs o neașteptată proliferare a presei culturale după 1990. Acolo unde există voci autorizate, verificate prin prezența lor în peisajul revuistic românesc, asemenea ieșiri (în forță) n-au de ce să deranjeze. Poate e și cazul publicației de față asupra căreia, în ceea ce mă privește, nu am cum să mă pronunț deocamdată. (Nu mi-a căzut sub ochi încă nici un exemplar al acesteia.) Cred însă în semnătura domnului Constantin Trandafir, în seriozitatea afirmațiilor sale, ceea ce asigură, dacă mai este nevoie, virtualitatea vizatei investigații.

2 Geo Bogza rămâne spiritul tutelar al Câmpinei (așa cum se întâmplă în anumite situații și cu Bucovina) și e bine să se facă trimitere la acțiunile sale. Ceea ce nu înseamnă că trebuie să fim de acord cu orice referire, mai ales că unele dintre acestea vizau aspecte ce nu mai țin nici

într-un fel de ceea ce se petrece azi. E, desigur, valabilă invitația de a face din revistele de provincie propulsorii noilor idei, mai ales în condițiile în care nici un impediment nu există atunci când vine vorba de așa ceva. Ceea ce nu înseamnă că publicația de provincie trebuie să-și piardă relația cu spiritualitatea zonei din care provine. Nu sunt puține cazurile când, de dragul ieșirii din condiția firească, unele publicații alunecă într-un aer ce le rupe și ultimele antene care le făceau plauzibile. Așa se face că diverse publicații nu-și mai păstrează decât foarte puțin din ceea ce le poate defini. Și acestea nu sunt nici una, nici alta.

3 Nu cred că e bine și nici nu e nevoie de asemenea disparități. Unii dintre marii scriitori (nu mă refer la ai noștri, tocmai pentru a evita speculațiile) trăiesc departe de centrele cunoscute, nefiind deloc deranjați de această realitate. Tristețea este că la noi se menține o asemenea diferențiere între scriitorul de provincie și cel de capitală, aici vina purtând-o, în mare măsură, critica literară. E mult mai ușor și mai comod să dai note mari celor din anturajul tău decât provincialilor, celor răsfirați în diverse părți ale țării, de cele mai multe ori

rămăși necunoscuți. Cazurile frecvente fac dovada că prea puțină importanță are locul. Numai că scriitorul român continuă să fie judecat în funcție de zona în care trăiește, ceea ce nu rareori e complet greșit.

4 Aici ar fi necesar, după cum sună întrebarea, să vin cu cazuri concrete, să enunț acele pilde de care țin cu toții. N-am s-o fac din prudență ori poate pentru că n-am nici un chef. Luați-o cum doriți. Important e că viața noastră literară este la fel ca realitatea în care respirăm. Una se petrece acum, alta se va întâmpla mai încolo. Anchetă nici nu-și propune asemenea disocieri. Ca atare, n-are rost să insistăm. Poate cu o altă ocazie. Cert este că suntem copleșiți de necazuri și poate va veni și vremea să le numim și să ne întrebăm ce se întâmplă cu noi.

5 E greu de răspuns, mai ales că, de fiecare dată, ești tentat să mergi pe ceea ce va fi, adică să dorești ceea ce încă nu există. Da, ar fi necesară o apropiere, dacă nu chiar o revenire la ceea ce a fost cândva. Rămâne de văzut ori de așteptat pentru a afla ce se întâmplă, ce se va întâmpla, mai ales acum, când suntem atât de nevolnici în fața vremii.

Tudor Cristea

Directorul revistei LITERE,
Găești-Târgoviște

Nu e bine să ne legănăm în iluzii

1 În condițiile de astăzi, când orice revistă se poate tipări foarte ușor, cu fonduri relativ mici, la nevoie strânse din salariile membrilor "cercului" (care, desigur, își câștigă pâinea cea de toate zilele din alte îndeletniciri decât literatură), aceasta e absolut necesară. Deși (veți vedea!) se întâmplă de multe ori că ea mai curând dezbină decât coagulează. Dar e un rău necesar.

2 Sigur că provincia literară e altceva decât cea geografică,

dar numai atunci când vorbind despre prima ne referim la orașe precum Clujul, Iașiul, Timișoara, poate Târgu-Mureș ori Constanța. Din păcate, nu și Ploiești, Târgoviște, Câmpina sau Găești. Cât privește afirmația lui Geo Bogza, ea rămâne valabilă prin prima ei parte. Ce de-a doua e depășită, există prea multe difuzoare care răspândesc azi ideile tâmpite și subcultura, așa că, potopite de sunetul lor cu extrem de mulți decibeli, difuzoarele revistelor culturale provinciale nu se mai aud aproape deloc. E de admirat însă că există și nebuni frumoși ai orașelor mici...

3 O fi fost pe vremea lui Sebastian, dar acum nu mai e iarăși dacă nu cumva ne referim la marile centre enumerate mai sus, care nu au nimic provincial și pun, nu o

dată, în umbră capitala. Nu e însă bine să ne legănăm în iluzii, nu există, în România, mai mult de patru-cinci asemenea centre. Altminteri, toate difuzoarele sunt la ei. Și, în plus, stiloul cu note bune sau proaste pentru noi.

4 Ideea necesității unui astfel de raport este primejdioasă. "Localismul creator" n-are nici o semnificație dacă nu se circumscrie marii deschideri, ale cărei principii și unități de măsură trebuie să i se aplice fără nici o milă. Un individ care cântă canțonete, dar strălucește exclusiv în petreceri de familie, nu are nici o legătură cu tenorul sau baritonul de pe marea scenă.

5 Să fiți lucizi și să aveți puterea să îndurați condiția deloc roză descrisă (extrem de succint) mai sus.

Marian Ruscu

Director al revistei AXIOMA, Ploiești

**Credincioși
adevâratelor
valori ale culturii**

1 Dacă „grupările”, „cercurile” etc. muncesc serios și, totodată, se instruiesc temeinic în domeniul preocupărilor și pasiunilor lor, crescând și dând, în timp, creații spirituale de valoare, atunci au nevoie și de o revistă, prin intermediul căreia să le fie cunoscute reușitele. Altfel, nu!

2 Este falsă disocierea „provincie geografică” - „provincie literară”, dacă prin aceasta din urmă se înpelege zona geografică în care se produc „lucruri” mult mai puțin valoroase sau chiar fără valoare decât la „centru”. Provincia geografică poate da opere literare de mare valoare ideatică și estetică, ce nu pot fi numite deloc provinciale. Nuvela *Alexandru Lăpușeanul* de C. Negruzzi a apărut la Iași, în 1840, în „Dacia literară”, a adar într-o provincie geografică. Această nuvelă, „provincială” prin sursa de inspirație și prin locul unde a fost creată, a avut, încă de la apariție, și are până astăzi, valoare literară fără egal. Am luat poate un exemplu din perioada dinaintea

Unirii din 1859, când Iașiul era capitala literară a unei provincii geografice și totodată istorice. Dar ce putem spune despre „Convorbirile literare”, care apar la Iași din 1867 până în 1885, și în care sunt publicate opere literare unice, semnate de Maiorescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici etc., nu toți moldovenii, cum se vede? „Viața românească”, având marea și cunoscuta ei însemnătate literară, apare tot la Iași. Lucian Blaga trăiește și creează multă vreme la Cluj. Bacovia a locuit și a creat ani în ir, și încă în anii poemelor care vor intra în primul său volum, *Plumb*, la Bacău. Apoi locul de baștină al unui scriitor de mare valoare este, de multe ori, altul decât cel în care el își desfășoară activitatea literară; I. Budai-Deleanu, G. Coșbuc, I. Slavici, O. Goga, Liviu Rebreanu, toți transilvăneni, au creat prin alte locuri decât cele de origine. Am putea lua și alte exemple. Moldoveanul N. Iorga a scris o mare parte din opera sa, inclusiv literară, la Vălenii de Munte și Sinaia. Basarabeanul B. P. Hasdeu s-a stabilit, în ultima parte a vieții, la Câmpina unde și-a desăvârșit opera de seamă. „Steaua”, din anii îndepărtării treptate de dogmele „realismului socialist” a apărut la Cluj. Tot la Cluj au fost elaborate, în ultimele decenii ale secolului trecut, cele mai de seamă dicționare literare apărute vreodată la noi, acțiune continuată și

astăzi. Timișoara a fost și este unul din cele mai importante nuclee culturale și literare ale spiritualității central-europene. Și așa mai departe. Din punctul meu de vedere, Câmpina și Ploiești sunt, astăzi, orașe „provinciale” care au un cuvânt important de spus, cel puțin în critica și publicistica literară. Și asta n-o spun numai eu, ci și numeroși alți „centrali” și „provinciali”.

3-4 Mediu propice, favorabil literaturii, există pretutindeni în țara asta, dacă de noi este vorba. Important este ca în acest mediu să existe oameni culți, talentați, capabili să creeze opere de valoare. Și credincioși adevâratelor valori ale culturii omenirii, deschiși spiritualității universale, necantonați în grădinișă lor. Localismul e necesar în măsura în care poate deveni național și universal. Mă gândesc, atunci când spun acest lucru, la opera lui Creangă.

5 Propuneri: să fie o revistă care nu seamănă cu altele, tot culturale, care apar acum la noi; să nu admită subcultura, pe care o propagă astăzi tot felul de publicații și mai toate posturile TV (mai puțin posturile de radio); să-și stabilească un program vrednic, pe care să-l urmeze neabătut; să respecte periodicitatea apariției; să nu polemizeze cu cei care nu sunt vrednici de atenția ei; să fie o publicație a faptelor, nu a vorbeii. Vă urez deplin succes.

Liviu Ioan Stoiciu Redactor-șef adjunct al revistei
VIAPA ROMÂNEASCĂ**“Provincia” e și o
chestiune de destin**

1 Ideal, așa ar fi - fiecare grupare literară să aibă și o publicație a ei, dacă se simte în stare să lase posterității „ceva”, dovezi scrise (esențiale sau nu, mărturii sau testamente în numele grupării și al fiecărui membru al ei în parte). În peisajul românesc sunt rare cazurile când o grupare a scos și o revistă particulară a ei - abia după Revoluție s-a încercat (în genul grupării *Caietelor de la Durău*). Ca și înainte de a fi instaurat regimul comunist (vezi gruparea Cercului literar sibian sau a Albatrosului bucureștean, sau a Urmuzului câmpinean; las la o parte pleiada revistelor de avangardă, să mă refer aici numai la ele). În anii comunismului a fost exclusă o asemenea posibilitate, grupările s-au format în jurul revistelor literare girate la nivel de capitale de regiuni / județe, unde exista o asociere oficială de scriitori (subordonată Uniunii Scriitorilor). După „deschiderea

politică” din 1965 s-au pus la cale o seamă de reviste, care să acopere capitalele provinciilor mari românești, Iași și București, reviste perpetuate până azi. „Statistic”, privind spre județele de azi ale „primei României, de dincoace de Carpați” (a Principatelor Unite), Moldova și Țara Românească plus Dobrogea, județe apărute din 1968, n-au avut reviste literare Prahova (Ploiești), Suceava, Vaslui, Neamț, Botoșani (deși apăreau *Caietele botoșanene* în cadrul revistei *Ateneu* din Bacău), Vrancea (Focșani) sau Galați, Brăila, Buzău, Ialomița (Slobozia), Călărași, Teleorman (Alexandria), Giurgiu, Dâmbovița (Târgoviște), Vâlcea (Râmnicu Vâlcea), Gorj (Târgu Jiu), Mehedinți (Drobeta Turnu Severin), Olt (Slatina) sau Tulcea. M-am oprit asupra acestui aspect, să se conștientizeze că aproape trei sferturi din România era acoperită de revistele literare care apăreau în principal la București și Iași (plus Bacău - *Ateneu*, Craiova - *Ramuri* și Constanța - *Tomis*), Transilvania și Banatul având un regim editorial special (Brașov - *Astra*, Sibiu - *Transilvania*, Cluj - *Steaua* și *Tribuna*, Târgu Mureș - *Vatra*, Oradea - *Familia*, Timișoara - *Orizont*), erau mai puțin

județe fără reviste: Bistrița Năsăud, Alba (Alba Iulia), Hunedoara (Deva), Caraș-Severin (Reșița), Arad, Sălaj (Zalău) și Maramureș (Baia Mare) sau Satu Mare (las la o parte Harghita și Covasna, unde sunt majoritari maghiarii; apropo, n-am pomenit revistele literare apărute la noi în limba maghiară oficial). După Revoluție, în mai toate capitalele de județ au apărut reviste literare, de regulă - cu bani publici sau cu bani privați. La Deva apar azi trei reviste (*Ardealul literar și artistic*, *Semne* și *Arhipelag*), la fel la Focșani (*Saeculum*, *Oglinda literară* și *Salonul literar*). Personal, nu știu dacă azi apar asemenea reviste literare la Vaslui, Tulcea, Slatina, Râmnicu Vâlcea, Giurgiu, Slobozia, Târgoviște, Brăila sau Zalău (cu siguranță aici există cel puțin suplimente literare la ziarele locale sau reviste colorate). Dar, semnificativ, apar reviste literare lunare cu circulație națională în orașe mici precum Bolintin Vale (revista *Sud*), județul Giurgiu, sau Găești (revista *Litere*), județul Dâmbovița, (ani la rând a apărut la Onești revista *Zburătorul*, azi e ținută în conservare) - căroră li se va adăuga și revista dumneavoastră, *Revista Nouă*, la Câmpina, județul Prahova...

Am insistat atât pe exemplele județene, să redau dimensiunea repartizării “harului literar” în provincie. Există o hartă a României plină de stegulețe cu grupări, cercuri literare și asocieri de scriitori, unele cu publicații ale lor, altele nu. În întreaga țară sunt azi nuclee de scriitori (recunoscute în jurul unor reviste de tradiție sau a unor redacții de ziare), sau sunt scriitori izolați, care au publicat cărți adevărate. Sunt atâția care trăiesc departe de capitalele de județ, în orașele sau în comune, din câte cunosc, de la Petre Stoica din Jimbolia și Cristian Simionescu din Bârlad-Vaslui, la Ionel Bandrabur din Panciu și la Gh. Mocuța din Curtici, județul Arad, sau Viorel Mureșan, dintr-un orașel bihorean și C. Hrehor din comuna Grănicești-Suceava, sau Sorin Gârjan din Beclean-Bistrița și Minerva Chira din comuna Negreni-Cluj, sau Gh. Perian, din comuna Sâncraiu de Mureș. Sau de la Marian Dopeca din Isaccea, județul Tulcea, la Dumitru Ungureanu și Tudor Cristea din Găești-Dâmbovița, Gavril Ciuban din Vișeu de Sus-Maramureș și Ion Tudor Iovian din Buhuși, Gh. Izbănescu sau C. Th. Ciobanu din Onești, George Calcan-Tg. Neamț, sau Th. Codreanu din Huși-Vaslui și Paul Doru Chinezu și Georgioni Valeriu din Lugoj, Paul Spirescu și Adrian Botz din Adjud, C. Ghinișă din Măreșești, N. Szekely din Hunedoara, Petruș Pârvescu la Dorohoi, Viorel Munteanu sau Victor Pencu din sate din județele Vrancea și Giurgiu, ei îmi vin primii în minte. Sau Ionel Bota din Oravița, cu o

întreagă grupare de scriitori lângă el, care se complac în singurătate. Sau Ion Bălu, Constantin Trandafir (și Gherasim Rusu Togan) din Câmpina. Sau Ionel Necula din Tecuci, Corneliu Vasile din Caracal-Olt și Christian Crăciun din comuna Florești-Prahova. Atâtea diversitate, iată, “în provincie”. Atâtea stiluri și formule de scris...

2 Disociere provincie geografică – provincie literară? Personal, sunt interesat doar de specificitatea nativă legată de locul în care scriitorul trăiește și scrie, de influențele conjuncturale asupra operei sale (încercând să descopăr dedesubturile valorii, secretele identității și individualității sale). Deși, e discutabil să determini influențele locului natal asupra unui scriitor care trăiește și scrie în cu totul altă parte decât acolo unde s-a născut, față de un scriitor care n-a părăsit locurile natale, scriind și trăind acolo unde s-a născut. Altfel, s-a dovedit că Bucureștiul (provincia se raportează la București, nu?) are pușini scriitori care să se fi născut în București, în mare majoritate sunt veniți la București, au studiat, au găsit un serviciu, o casă ori s-au căsătorit aici. În aceste condiții, e clar că Bucureștiul e plin de scriitori născuți în... provincie, deci e un “centru” plin de... provinciali! Sigur, Geo Bogza are dreptate – revistele “din provincie” nu trebuie să se cantoneze în “localism”, să promoveze numai valorile regionale, ele trebuie să fie “deschise” (așa cum sunt cele de la București, care nu publică doar scriitorii bucureșteni), să fie “un difuzor care să răspândească în provincie ideile noi”. Faptul că a ajuns

Cornel Ungureanu, criticul bânăbean, să publice un fel de istorie a literaturii române bazată pe criterii geografice (atrăgând atenția asupra provenienței scriitorilor), nu are de ce să nu ne pună pe gânduri, e și asta o formă originală de valorificare a creației noastre literare unitare...

3 Toată România e o provincie și toată România e un centru pentru un scriitor de valoare, “în absolut”. Toată România “este propice literaturii” (depinde, astral, unde și când a căzut și a crescut sămânța scriitorului, adusă sau nu de vânt, întâmplător). Sigur, nu se poate compara scriitorul care trăiește într-o comună sau orașel, izolat, cu scriitorul care are putere literară, director de revistă literară la București sau aflat în fruntea Uniunii Scriitorilor, dar... Privind din perspectiva perenității operei, mai degrabă îi dau șanse scriitorului izolat decât scriitorului adulat “în cetate” să se regăsească la masa de scris. Deertăciunile de fiecare zi ale omului-scriitor ne diferențiază, și în provincie pot fi ispite (ca și în București) care să te tragă în jos. După cum nu cred într-o regulă imuabilă a “provinciei”, ca mediu foarte propice literaturii, acest mediu propice poate fi valabil și la București - depinde de “stafa interioară” a scriitorului. Provincia e și o chestiune de destin: dacă Dumnezeu te-a fixat în provincie, fii mândru de asta! Dacă la un moment dat părăsești provincia și te stabilești în București, nu înseamnă că te-ai salvat de la “a fi sau a nu fi provincial” (valoros sau prost). Nici că ai devenit un reper moral...

(continuare în pagina 31)

Lucian Vasiliu

Director al revistei
DACIA LITERARĂ

Multe prejudecăți s-au estompat

1 Revistele literare, publicațiile culturale sunt, inevitabil, expresia unui grup, a unor tendințe, a unor direcții. Dar, prin regula cercurilor multiplicare, revista, publicația tinde / tind a se rupe de „provincialism”, după modelul, valabil și astăzi, al „Daciei literare” începute de M. Kogălniceanu la 1840. Izolarea și înfrângerea locală excesive nu pot duce decât la pierzanie. E necesară o înțeleaptă cumpănire, echilibrare, moderare a intereselor de grup restrâns cu interesele generale, principiale, transparente. A se vedea pilde din presa culturală ante și post-belică, precum *România literară*, *Contemporanul*, *Viața Românească* sau *Convorbiri literare*.

2 Este un adevăr simplu, care ține de normalitate: provincia reflectă capitala, capitala oglindește provincia / provinciile. În altă ordine, există, din păcate, reviste „provinciale” în marile centre culturale. Constatăm, însă, și prezența benefică, în localități de mai mică anvergură, a unor publicații decomplexate, credibile și de mare cuprindere spirituală (de-ar fi să amintim *Poesis* - George Vulturescu, *Hyperion* - Gellu Dorian, *Antiteze* - Adrian Alui Gheorghe, *Ramuri* - Gabriel Chifu și altele).

3 A trecut, din fericire, perioada triumfalist-totalitară, planificată și dirijistă. Multe dintre prejudecăți s-au estompat. Dreptul la liberă asociere a născut inițiative, competiții, competență (dar și mult veleitarism, improvizare, ignaritate). Luând partea bună a lucrurilor, capitalele se decapitalizează (de la Paris la Viena, de la Madrid la Atena), iar provinciile se recapitalizează. Lumea contemporană este imprevizibilă, mereu în mișcare. Geografia politică naște grupări,

restituiri. Sibiul lui Mircea Ivănescu nu mai este provincial. Brașovul mișcărilor muncitorești de odinioară a redevenit un important centru cultural... Exemplele sunt nenumărate, de la Media la Bălți (Republica Moldova)... Propice literaturii este orice mansardă, bojdeucă, subterană sau vilă, din „mahalaua celestă Picău” a lui Mihai Ursachi și până în apartamentul lui Geo Dumitrescu...

4 Deschiderea este dublă, dinspre centru / centre spre periferie / periferii și invers. Aceasta ar fi normalitatea: basarabeanul Emilian Galaicu Păun publică în revista „Vatra”, Emil Brumarar are rubrică permanentă în „România literară”, Matei Vișniec este jucat din America de Sud până la Rădăuși, Adrian Marino este tradus în Japonia, Mircea Cărtărescu este propus pentru „cursa” Nobel...

5 Vă doresc temeritate statornică, spirit ludic și critic-polemic de durată, difuzare de invidiat...

Îa-i, început de aprilie

George Vulturescu

Tratat despre Ochiul Orb (Altă) dare de seamă despre Ochiul Orb

Moto:
„Unde te afli, orbule?
În inima tenebrelor...”
(Proverb berber)

ALEGEREA OCHIULUI

^atiu: Ochiul Orb nu atacă omul

Când scriu simt raza lui invizibilă
cum mă acoperă ca o ploaie de acizi dogorători
ca o respirație a unor alge
înfă^ourându-mă
în crusta lor limpidă

își trebuie cușit în mijlocul scrisului
să-și desprinză de pe trup șașătura
mu^ochiului său vorace, să sfă^oii crisalida

ai lama tăioasă a strigătului:

„^atiu, Doamne, că Ochiul Orb nu-i un sicriu
în care să te mai port ca pe-o cumplită larvă
urmele-și vinovate erau semințe în nămolurile sale
sunt vegetații, insule, nisipuri, grohoti^ouri, insecte
el este labirintul meu spre tine“.

^atiu că Ochiul Orb nu atacă omul.

^atiu că într-o zi cleioasa negură a Ochiului Orb
se va retrage
ca apele de pe uscat
ca ghiarele de pe gâtul căprioarelor
^oi va rămâne pupila lui pură – sfioasă floare a neantului.

Acum când scriu, simt cuvântul ca pe o cărjă,
simt mâinile tremurânde ale celor care au trecut
înainte de mine prin bezna lumii,

văd cu scrisul.

planctoarele ochiului orb
În lume e târziu
în Ochiul Orb e acum
în noapte e negură
în Ochiul Orb
lumina cade egală pe lucruri.

*

Ochiul Orb e atunci când
privirea se rupe de creier, se smulge din
carne, se dezlipe^ote din arcade;
golit de orice gând greoi de lut,
singur, plin de el însu^oi,
atotcuprinzător,
sorbind materia lumii ca un burete sau
trecând printre lucruri ca o rază invizibilă.

Traité sur l'Oeil Aveugle

Epigraphe:
«Où es-tu, l'aveugle?
Au coeur des ténèbres...»
(Proverbe berbère)

LE CHOIX DE L'OEIL

Je sais : l'Oeil Aveugle n'attaque pas l'homme

*Quand j'écris, je sens son rayon invisible
me recouvrir comme une pluie d'acides brûlant
comme un souffle d'algues
m'enveloppant
en leur croûte limpide*

*il te faut un couteau en plein écrit
pour détacher du corps le tissu
de son muscle vorace, pour broyer la chrysalide*

tu as la lame tranchante du cri :

*«Je sais, mon Dieu, que l'Oeil Aveugle n'est pas un cercueil
où tu puisses encore te conduire en parfaite larve
tes empreintes coupables étaient semence en sa boue
– végétaux, îles, sables, moraine, insectes
sont mon labyrinthe vers toi».*

Je sais que l'Oeil Aveugle n'attaque pas l'homme.

*Je sais qu'un jour l'obscurité gluante de l'oeil Aveugle
se retirera
comme les eaux du sec
comme les griffes du cou des biches
et qu'il ne restera que sa pupille pure - fleur provocante du néant.*

*Maintenant que j'écris, je sens le mot tel une béquille,
je sens les mains tremblantes de ceux qui sont passés
avant moi par les ténèbres du monde,*

je vois par l'écriture.

*Les planctons de l'Oeil Aveugle
Dans le monde, c'est trop tard
dans l'Oeil Aveugle, c'est maintenant
dans la nuit, c'est le brouillard
dans l'Oeil Aveugle
la lumière tombe égale sur toute chose.*

*

*L'Oeil Aveugle, c'est lorsque
le regard s'arrache du cerveau, se tire de
la chair, se détache des arcades;
vide de toute pensée pataude d'argile,
seul, plein de lui-même,
tout-puissant,
absorbant la matière du monde comme une éponge ou
passant entre les choses comme un rayon invisible.*

*

Ochiul Orb e obscen
ca un sex
al neantului.

*

Ochiul Orb nu este o oglindă
să arunce deasupra zbârciturilor tale

ca pe un dop de plută;
nu ești cel care te uipi –
ecograf al insomniilor
el te face să te vezi pe dinlăuntru.

*

Să intru în alchimia Ochiului Orb
ca într-o placenta
înainte de naștere.

*

Ochiul Orb – sanctuar al himerelor,
nebuni cei care
vor să găsească aici o capelă pentru
rugăciune.

*

Va fi fost al meu sau al cui
acest ochi orbecăind pe străzi
ca un câine înfometat,
așteptând să se arunce cu dinții
la gâtul fraged al adolescentei?
Ea tocmai a fost pofțită într-o
mașină languroasă,
dar hingherii au apărut brusc,
cineva a recunoscut animalul
care scâncea în tine.

*

Ochiul Orb
nu este decât un text
ilizibil.

*

Pur, ca neantul,
Ochiul Orb e
starea de celibat a zeilor.

*

Să păstrez satul în
Ochiul Orb ca într-un ierbar.

*

Te-ai baricadat în trupul tău
ca într-o fortăreață de lut.
Nu mai poți ieși. O vietate strivită –
ochiul. A rămas singura fereastră:
veștejiture, nici n-ai văzut,
nici nu te-ai lăsat privit.

*

*L'Oeil Aveugle est obscène
tel le sexe
du néant.*

*

*L'Oeil Aveugle n'est pas un miroir
à jeter sur tes rides*

*comme un flotteur
tu n'es pas celui qui regarde –
échographe des insomnies
il te fait te voir de l'intérieur.*

*

*Entrer dans l'alchimie de l'Oeil Aveugle
comme dans un placenta
avant la naissance.*

*

*L'Oeil Aveugle – sanctuaire des chimères,
fous sont ceux qui
veulent y trouver une chapelle pour
prier.*

*

*A moi ou à qui d'autre aura appartenu
cet oeil tâtonnant par les rues
comme un chien affamé,
attend de jeter ses crocs
au cou fragile de l'adolescente ?
Elle vient justement d'être invitée dans une
voiture langoureuse,
mais soudain apparaissent les équarisseurs,
quelqu'un a reconnu l'animal
qui geignait en toi.*

*

*L'Oeil Aveugle
n'est qu'un texte
illisible.*

*

*Pur, comme le néant,
l'Oeil Aveugle est
l'état de célibat des dieux.*

*

*Conserver le village dans
l'Oeil Aveugle, comme dans un herbier.*

*

*Tu t'es barricadé dans ton corps
comme dans une forteresse d'argile
Tu ne peux plus en sortir: Animal meurtri –
l'oeil. Il ne reste qu'une seule fenêtre:
être flétri, tu n'as ni vu,
ni ne t'es laissé voir.*

Traian T. Coșovei

ULTIMA EXCURSIE LA PARIS

-Ai familie? – mă întrebă paraliticul care cer^oe^ote la u^oa
magazinului de încălțăminte.

-Nu, îi răspund, dar cred că o să am una la sfârșitul
războiului...

Ai tras cu pra^otia după vrăbii?

Nu... cred că nu... eu am crescut într-un ora^o fără
vrăbii...

Dar baloane ai spart... pungi de plastic?

Nu!

Atunci poate că ai ciupit de fund vre-o fată pe Calea
Victoriei?

E^oti nebun? M-au dat foarte târziu la ^ocoală!

Dar, atunci, cum ai ajuns aici?

M-am strecurat, înșelegi?

Cum te-ai strecurat?

Am reparat biciclete, am participat la călirea superficială
a oșelului ^oi am fost membru fondator al
Comitetului Disperării...

N-ai făcut nimic, pleacă! Nu-ți dau voie să cer^oe^oti
lângă mine!

Am plecat.

Pe Champ Elysee cădeau,
doi câte doi,

ca într-o ploaie de primăvară,
sânii în formă de picături
ai dansatoarelor de la

Moulin Rouge.

OMUL CARE NU A VĂZUT ZĂPADA

E atât de lini^ote,
încât aud porumbeii lovind în ferestre
cu sângele meu.

Chiar câinii au uitat cum se latră...
Nici cărbunele nu se mai ascunde
prin galerii părăsite, refuzând întunericul,
ne mai sfiindu-se de albul zăpezii.

E o pace a nisipului ^oi a frigului,
e o renunțare la orice însu^oire.

Dacă închid ochii, aud cum nimeni
nu se gânde^ote la mine.

MA^oINA DE UMILIT RUFELE

E o stare de spirit:
cele ^oapte minuni ale lumii
î^oi cer iertare între ele.

Iarna este mai făcută.
Piramidele î^oi amintesc numai
marea care iartă valurile.

Cum se numea amintirea?
Nisip? Lacrimi? Lumină? –
numele tău lăsat pe scrisoarea de pe noptieră –

Sau ultimul om de zăpadă care calcă pe ape?

ÎNTREBARE

*poetei Mariana Marin,
in memoriam*

Anul acesta
cortina de plumb a vieții mele
freamătă în nehotărârea iernii
de a se întoarce din nou la iarnă.

Oare anul acesta cine va cânta ultimul
la pianul din chio^ocul de vară?

MECI ÎNTRERUPT

De ce faci din fiecare zi o tragere de timp?
Oricum, gazonul e o figurăbie a verdelui de altădată.
Sub iarbă se odihnesc morșii orelor noastre
pierdute la loviturile de pedeapsă.

Nu mai plouă, nici pomeneală de steaguri
fâlăind în rafale de glasuri: ciolanul descârnat al zilei de
mâine.
^oi nici un ropt de aplauze care să acopere totul.

De multă vreme nu mai sunt spectatori în tribune
dar, cu toate acestea, instalația de nocturnă funcționează,
noapte de noapte, pulsând în ritmul inimii,
a^oa cum sângele meu – câine utilitar,
ajută orbii să traverseze strada tot mai îngustă
până la casa de bilete pustie.

Gazon verde, dungi albe despărțind iarba
de cei de dedesubt, care a^oteaptă sfârșitul jocului:
uitarea, iertarea ^oi celelalte amănunte fluierate la timp.

Apoi, eu, cu o găleată plină cu praf de var,
privesc tribunele ^oi mă gândesc că singura meserie cinstită
e să-ți păstrezi luciditatea până la fluierul final.
Care nu se mai aude!

Văd doar tabela luminoasă pe care scrie:
Meci întrerupt din cauza ploii.

IARBA

Cine a dat atacul asupra vagonului po^otal?
Cine a citit – pagină cu pagină – arhiva Companiilor
Maritime Olandeze?
Iubito, de ce ai trezit iarba de dimineață?

Era verde ca ochii tăi
în care nu văd nici o tresărire.
Era verde, era prea verde... prea mult verde
atunci când au crezut că te nasc a doua oară!

Lătratul câinelui în iarba verde de acasă:
„Noi n-am fost niciodată fericiți!”

^oi iarba?
Iarba era nerăbdătoare ^oi verde....

GREVA GENERALĂ A CĂP^UNELOR

lui Dan Mircea Cipariu

E iarnă, copii construiesc morfi de zăpadă –
greva furnicilor a paralizat traficul...
Pe Dunăre, împotriva sloiurilor,
se acționează
cu mijloace contraceptive.

Tufi^urile de pe mal se visează palmieri.

În semn de solidaritate cu furnicile,
cu gheburile ^i cu tufi^urile descărnate,
până ^i căp^unile
au intrat în grevă.

De peste mări ^i țări,
toate posturile de radio
anunță greva generală
a căp^unelor.

GREVA CĂP^UNELOR

Aseară ți-am golit sertarele de amintiri.
Îți luasem cercei ^i alte acareturi:
^oapte strecurate în ureche,
îmbrățiări de mucava...

pianul din salon
la care îmi cântai
noapte de noapte,
mătăsurile tale care fo^neau roz
ca ^i mărturisirile tale,
candelabrul greu de cristal,
care arunca lumini ireale
pe umerii tăi,
buzele tale, care îmi ^opteau
că se pregăte^te
al treilea război mondial,
liliacul din grădina ta,
amintindu-mi
de vremuri mai bune
^i pisicile tale smălțuite
cu promisiuni...

Diminețile somnoroase,
plicul alb al trupului tău în lumină...
parfumul acela... atârnat de gâtul tău
ca un bandaj de nelini^te,
brăpările tale, e^arfele tale, spaimetele tale...

Într-o dimineață de toamnă
a venit ^i greva căp^unilor!

CRISTMAS BLUE

Văzute de la al treilea etaj,
palmele tale lăsau umbre atât de mari,
încât o pasăre a început să cânte
crezând că vine zăpada.

Eu nu mai văd nimic.

Iubito, mie să-mi faci supă albastră!

EXPERIMENT

Glasul tău alunecă printre fotolii,
se răsfață în blana pisicii,
parfumează vinul din pahare
^i, într-un moment de neatenție
răstoarnă chiar ce^tile cu ceai:

- *Ai citit revistele de specialitate? S-a dovedit că un
^obolan
lăsat în apă pe întuneric se îneacă în ^ase minute!*
Pe când unul lăsat să se înece pe lumină,
moare abia după treizeci de ore!

Glasul tău deschide ferestrele,
plictise^te păsările, stârne^te praful din parc,
trage cu urechea la bârfele cartierului
^i se întoarce, obraznic, să-mi mângâie părul:

- Ei, ce spui de asta?... Abia după treizeci de ore!?
- Iubito, dar e întuneric încă de la prânz!

ECLIPSĂ TOTALĂ DE CĂP^UNI

doamnei Daniela Tomescu

E noapte, tu e^ti departe,
aproape uitată.
Nimeni
n-o să te reinventeze din vise...
Pe cer e o eclipsă totală de căp^uni –
de asta profită fragii!

Lidia Nicolae - Pădurea

LECPIA DE BOTANICĂ

Ce serio^i sunt copacii în prima zi de primăvară!
^i cât de primitive par frunzele
ce ne amintesc de toamna dintre noi!

Dar aleile sunt proaspăt măturate chiar de măturători
^i sărutările de adio sunt mai sincere sezonul acesta!
Prive^te copacii: se gândesc la copiii zăpezii
^i la răzbunările cu miros de frunze.

Auzi, iubito,
cum de înfloresc copacii fără să se atingă?

Gabriel Pleo *Trilogia exilului*

Între autorii care trăiesc în străinătate și publică scrieri și în România (despre România), țara de baștină, se află și domnul Gabriel Pleo, stabilit în SUA din 1976. Din când în când vine și în țară, ba în vizită la rude și la prieteni, ba la întâlnirile scriitorilor din diaspora de la Neptun, ba pe la edituri, unde a publicat *Aruncă pâinea ta pe ape* (1994), *Imposibila reîntoarcere* (1996), *Dosarul cu bârfe*, toate aceste adunate într-un singur volum: *Trilogia exilului* (Editura Saeculum I.O.). Avem, prin urmare, de-a face cu o scriere inspirată din istoria recentă, în care fantezia deține un statut subaltern față de real, iar acesta, „documentul”. Trebuia musai să răspundă unui „mesaj”. E a-a-numita literatură cu tendință, unde contează în cea mai mare măsură comunicarea unor concepții și atitudini. „Documentul” este, pe de o parte, al unei lumi pline de orori, cea românească, iar pe de altă parte a unei lumi-model, a libertății depline. Viziunea este, inevitabil, maniheistă (raiul și iadul!) și tezigă.

Trilogia e „povestea” lui Ion Olteanu, alias autorul, tânăr cu calități morale și intelectuale de excepție, victimă a unui regim totalitar, care își găsește „eliberarea” și împlinirea în societatea americană, unde se adaptează repede, mai ales că găsește destule reacții cu factorul uman, prioritar de genul feminin. *Imposibila reîntoarcere* reprezintă decizia lui Ion de a nu reveni „acasă” nici după 1989, când „nu s-a schimbat nimic”, situația României postdecembriste nu e mai puțin terifiantă decât în comunism. Venit în treacăt pe meleagurile natale, vede cu nesfârșită tristețe cum „emanații” au pus mâna pe Putere, participă la mitingul care marchează un an de la evenimentele din Piața Universității, fredonează „Imnul Golaniilor” și exultă în fața unei singure raze de lumină: vizita la București a Regelui și a Reginei. Emoțiile negative ale protagonistului ating paroxismul la filmul lui Pintilie, „Piața Universității”.

În a treia carte, Ion e la New York, acționează eficient, cu „afaceri nemaipomenite”, duce viață yankee, de boss. Și totuși, mai toată acțiunea se petrece în România, prin retroviziune. Un prieten al său, fost coleg de coală primară, adaptabil fără compromisuri, ajuns securist de omenie și rămas prieten nedesmințit, îi aduce în America DOSARUL său, al lui Ion, de la Securitate. Nu se grăbește să-l deschidă, dar dosarul are „puterea magică” de a-i răscolii amintirile, de când era elev refractar, student anticomunist, specialist de primă mână, anatemitizat până la plecare din țară, în 1976. Abia la final, deschide magicul dosar și află cine au fost delatorii. Adică un „dosar cu bârfe”. Tensiunea se rezolvă printr-o liniștită decompresie, încât e de mirare ce se întâmplă cu imaginarul și cu strategiile literare.

Dan TRIFARU

Emanoil Toma *Invazia*

O lume între lumi. Așa ar putea fi caracterizată atmosfera din cel mai nou roman al lui Emanoil Toma, după *Lanțul Invizibil* și *Orașul cu umbre amare*. O lume izolată, în urma uneia care nu s-a sfârșit bine și înaintea alteia care încă nu a început. O lume fără alte legi decât aceea a celui mai puternic, o lume grotescă, din care distincția dintre Bine și Rău a fost anulată spre a fi înlocuită cu domnia bunului plac; lipsa de morală a fost ridicată la rang de firesc, lupta se dă cu orice mijloace pentru o putere lipsită de scop și sens, în care arivismul și călcarea în picioare a oricărui

principii a devenit parte a normalității. Chiar privirea voit neutră a martorului Coriolan (*alter ego* al autorului romanului *Invazia* - Editura Printeuro, 2004) descoperă oameni cu defecte fizice și sufletești, caricaturi ce amintesc de *Călătoriile* swiftiene, personaje cu genealogii fantastice, dar nu scapă de tentația îngroșării conturilor imaginilor, de augmentarea unor manifestări altfel normale în realitatea concretă. Emanoil Toma nu și propune realizarea unor caractere, în sensul clasic al termenului. Mușuroiul care este Califatul, un amestec multicultural pe alocuri aiuritor, nu are rigoarea organizării societății furnicilor. Aici sunt un fel de oameni care par să-nfulece orice le cade sub ochi, inclusiv pe semenul lor aflat într-o clipă de neatenție. Scene memorabile realizează autorul în capitolele *Pavilionul termal*, *Interviul*, *Complexul Calipawec*. Oamenii goi din apa sărată a lacului se văd, printr-un efect de refracție, de parcă n-ar avea trup, iar picioarele le-ar porni direct din gât. În fața sediului unui trust de presă tronează statuia lui... Cașavencu. Inaugurarea unei vespasiane construite într-o groapă de bombă include, pe lângă discursuri abracadabrante, și probarea obiectelor sanitare de către potențiații locului, în funcție de treapta ierarhică. *Banchetul* și *Stănoagă* sunt alte capitole în care strategia narativă a romancierului se manifestă deplin. Nimic luminos nu străbate din viermuiala de lume subterană, urât mirositoare (de altfel, pentru realizarea și funcționarea unei instalații-coloană-comemorativă-luminoasă, artistul respectiv inventează un combustibil numit piciflat, obținut din recuperarea dejecțiilor). Ceea ce vine peste această enclavă nu este o ploaie purificatoare, ci o invazie a omizilor care vor lăsa în urmă deșertul. În care se va reconstitui aceeași lume a derizoriului dintre lumi, după aceleași reguli ale lipsei de regulă, de morală și de sens. Pentru că, ne asigură autorul, „în Califat, viața se desfășoară normal...”

Neîndoindu-l, Emanoil Toma nu se îndepărtează de experiența personală a ultimilor ani. Oricât ar ascunde în ficțiune simbolistica din comportamentele personajelor, recunoaștem tipologii ale tranziției, ale oricărei tranziții, mai ales ale aceleia care par a nu se mai sfârși. Față de proza sa anterioară, saltul în construcția structurilor este evident. Aproape nu mai găsim stângăcii ale expresiei sau lungimi inutile ale unor elemente narative minore, slab semnificative. Frazele lungi (te) și obositoare din volumele anterioare au fost „rupte” acum în propoziții vioaie, cu rupeți de ritm, chiar cu o anumită imprevizibilitate. Capitolul 13, ultimul, merită reproduș integral: „Coriolan traversă bulevardul Central pe la trecerea de pietoni. / O mașină băni de după colț. / Strivit sub roțile ei, își dădu sufletul. / La piept strângea manuscrisul. / Cineva îi smulse și dispăru. // În Califat, viața se desfășoară normal.”

Adelina Mihaela Vorovenci

1. M-am născut ploaie

2. Cealaltă moarte

1. Debutul Adelinei Mihaela Vorovenci s-a produs (în 2001, ed. Dealul Melcilor, Brașov) sub semne bune, aprecierile Irinei Mavrodin fiind binemeritate: „Versurile poetei [...] au prospețimea unui foarte bun debut. Controlate totodată de o conștiință artistică surprinzător de sigură de sine, ele au un puternic impact asupra celui care le citește.” Un joc expresionist delicat, cu trimiteri la o spiritualitate de tip feminin, unde Magda Isanos și Ana Blandiana au un ecou discret („*plouă / stau în mijlocul întinericului și încerc să zbor*”, „*mă dor fluturii ce-mi zboară prin păr*”). Poemele sunt scurte, ca respirații uoare,

dar nu lipsite de dramatism, de miză. „Ploaia îmi e *adăpost*” – mărturisește poeta și de acolo ascende la reinterpretarea unor motive biblice, precum în **opac** („*Dumnezeu umblă în sandale / prin pustiu / mie mi s-a uscat carnea / de atâta vaet / scara asta duce spre tine / aceasta e crucea ultimului suflet / e albă / e din oasele mele / [...]*” sau «*» („*Într-o zi Dumnezeu mi-a zis: / - I-ăbi tristețea și umblă. / Imediat m-am făcut ploaie / și-am fost sclavă în lanurile de grâu. / Veacuri mi-au lăsat sufletul / În bălțile norioase și pe acoperișul caselor. / Acum aștept ca Dumnezeu să-mi spună: / - Strânge-ți sufletul și pleacă!*”) ori alt «*» („*Tu ai aruncat primul piatra / Mă vedeai lângă zid / și și-ai ridicat mâna fără păcat. / Mi-am lăsat jos în cenușă / Aripa ce-mi atârna ruptă; / Apoi, ca o muribundă / am plecat. / Nu m-am oprit decât în deșert. / Aici mi-am lepădat suferința / și după asfințit și trupul.*”) Aflăm că „*dumnezeul tău e ploaie / și iarbă și copac și pasăre / eu mă închin altuia / sfârșit e dumnezeul / plânsului meu*” (**metamorfoză**).

2. Cel de-al doilea volum al autoarei (2003, Ed. Sitech, Craiova) s-ar dori să fie altfel. Încă din deschidere, pune lucrurile la punct: „*aici nu e nici un zeu / eu / am murit / s-o ia dracu' de ploaie*” (**ploaia?**). Așadar, totul se învârtă în jurul lui *thanatos*, în timp ce *eros* e mai puțin prezent. Și totuși: „*mai port pe piele / ultimul tău sărut / lasă-mă jos / mi-a putrezit crucea*” (**dorință**), dar sentimentul are altă încărcătură decât aceea la care s-ar aștepta cititorul. De fapt, viziunea poetei se îndreaptă spre imaginea deertăciunii. Poemul care dă titlul volumului (**cealaltă moarte**) este revelator: „*cealaltă moarte / e în noi și / atât de tare mă doare / încât noaptea / mai am curaj să te întreb / despre noi / moartea aceasta / nu mai impresionează pe nimeni*”. Ca și în **probabilitate**: „*[...] / nu-mi mai permit să mor / pentru fiecare / acum mor pentru mine*”. Livrescul și referințele biblice sunt și aici prezente, jocuri ingenioase care-și lasă amprenta particulară („*te-am așteptat / acum îți cioplesc găurile de la mâna stângă / ca să mă pot îndoi / de dragostea ta / eu sunt toma? / tu?*” - **noaptea**). Uneori intensitatea scade, versurile par notații nesigure de jurnal adolescentin, puse în pagină pentru a le oferi o „ansă. Poate, o explicație, în **dictare**: „*- scrie! / - scriu?*”.

Cel de-al treilea volum al poetei, apărut, se pare, în toamna trecută, s-ar putea să ne ofere surprize, date noi despre evoluția poeziei sale. Deocamdată nu a ajuns la noi...

Mariana Criș

O catedrală blestemată de îngeri

Ființă discretă și (aparent?) timidă, Mariana Criș se dovedește a fi o poetă sigură pe sine, matură, stăpână pe forța cuvintelor din care construiește cu ușurință bijuterii complexe pe care le numește poeme. Volumul apărut la Ed. Muzeul Literaturii Române (în colecția Poezii Orașului București, 2002) exploatează imaginea unei lumi minate de ruptura dintre realitatea exterioară și realitatea interioară, chiar atunci acestea se suprapun și cu atât mai mult le apare în lumină straniețea și lipsa de sens. „Ei bine, coșmarurile au ieși în stradă și dirijează somnambule minți” – scrie poeta și recursul la memorie amestecă aleatoriu lucruri, oameni, întâmplări, sentimente în care numai cuvântul poate (încerca a) institui un fel de ordine. Relația cu transcendentul este o continuă punere la îndoială, o întoarcere a simbolurilor pentru a le vedea (inventa) reversul, pentru a le re-legitima. Cu „*magma vâscoasă și lăncedă a cuvântului*”, Mariana Criș închipuie false narațiuni al căror final tinde spre o etică a neîncrederii și

neîmplinirii inevitabile. Demne de menționat mi se par a fi «Ioan bătrânul clopotar», «Baladă pentru Muru», «Viața la scara 1/1», «După ora 20», «Turn de control», dar și alte texte care probează virtuozitatea metaforică a poetei. Pentru că, fie în mic, fie în mare, arhitectura poemelor din asemenea materie se nutrește.

Lumea poeziei Mariane Criș e marcată de derizoriu („*Jur-împrejur putregaiul pânze de ca o posesiune plină de promisiuni*” – **Caietul albastru**) și deertăciune, o curgere ternă și tulbură a unui râu de câmpie sub ceață. O lume bolnavă, fără „ansă: „*În aseptică încăperi ale spitalului pantelimon întrebările se mișcă cu picioare de lemn. Sângele picură lene – pic, pic, pic – în eprubetele timpului. Ce pot să fac aici? Să desenez albatroși negri pe pereții albi ai muribunzilor. Un singur om, care părea un monstru, m-a strigat. / singurătatea s-a făcut rotofoale mici și a dispărut în bulele săpunului de toaletă.*” - **Adagio**) O lume în care lucrurile sunt vii și suferă, în care stăpâni sunt crepusculul și „*noaptea / ca un pământ lovit / de o maree târzie*”. „*Catedrala blestemată de îngeri*” e ascunsă luminii adevărate, luminii care vine, speranței („*Doamne trecutul îmi este / înjunghiat de neagră lumină*” – **Neagra lumină**).

Cele zece «Scrisori către bunul meu prieten T» care încheie volumul sunt oarecum mai senine, dar încărcate de aceeași tristețe irepresibilă, ici, acolo, cu referințe textualiste („*De ce a trebuit să mă nasc? / Când abia a muri învâpsem.*” – **VI**).

Mariana Criș cunoaște foarte bine „regulile jocului”, așadar poezia ei va fi, neîndoind, mereu egală cu sine, împlinită, oglindă a palpitiului interior care topește lumea înconjurătoare în umbre ca amprente pe pagina albă. O variantă *soft* a teribilei Angela Marinescu, cu ecouri din insurgența Ninei Casian.

Ana CONDA

Dan Lungu

Construcția identității

Într-o societate totalitară

Încet, încet se umplu rafturile unei întregi biblioteci cu studii serioase despre ce a însemnat comunismul românesc. Nu numai cărțile de istorie, memoriile, culegerile de documente, dar și volumele de sociologie, psihologie, istoria mentalităților, imagologie etc. desenează harta, încă incompletă, a unei epoci ale cărei sechele ne vor marca indelebil încă multă vreme. Dan Lungu este tânăr lector de sociologie la Universitatea din Iași, a urmat stagii serioase de pregătire în Anglia, Franța și Italia, și are câteva cărți de sociologie extrem de interesante: *Construcția identității într-o societate totalitară* (Junimea 2003), *Povestirile vieții, teorie și documente* (Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2003), *Cartografii în tranziție. Eseuri de sociologia artei și literaturii* (Litternet, 2003) și un volum de proze scurte: *Proză cu amănuntul* (Ed. Cronica, Iași, 2003).

Prima dintre aceste cărți face obiectul prezentării de față. Ea își propune „descrierea modului în care indivizii își construiesc identitatea în contextul regimului totalitar românesc”(5). Analiza este făcută în urma unor anchete sociale ale căror fundamente teoretice sunt expuse cu minuțiozitate. Raportul dintre individ și societate se confundă într-un regim totalitar cu raportul individ - putere politică. Tocmai această impregnare insidioasă și malefică a întregului șes social de către politic este fenomenul cel mai pregnant din punctul de vedere sociologic al epocii. Discursul politic anexează toate celelalte tipuri de discurs, iar propagarea cunoașterii este propagandă. Analiza se

poartă în special asupra scriitorilor, ca subiecte asupra cărora fenomenul descris a avut impactul cel mai profund. Proiectul comunist presupunea două scopuri: societatea fără clase și omul nou. Scriitorii deveneau în acest context instrumente privilegiate ale propagandei/manipulării în vederea realizării acestui proiect de societate. Într-o societate normală, jocul între fixarea identității sociale și a celei personale este determinat de o mulțime de variabile. Și poartă, simplu, numele de libertate. Într-un regim totalitar, identitatea socială tinde „să o înghită” pe cea individuală, până la anihilare. Există tot felul de mijloace pentru aceasta, de la dublarea identității profesionale cu una politică (ducând inevitabil la conflicte și la deprofesionalizare), până la confiscarea timpului personal.

Cartea are două părți mari: prima prezentând *Strategiile identitare ale puterii*, cealaltă *Strategiile identitare ale actorilor sociali*. În termeni fizici, a^o spune că a doua tendință este entropică, mărte dezordinea, mi^ocare în sistem, pe când prima este negentropică, tinde la omogenizare. Această presiune omogenizantă pe care a exercitat-o puterea are până azi efectele cele mai dezastruoase și ea a fost resimțită cel mai acut la nivelul artiștilor, pentru care libertatea este o condiție

de existență. *Jurnalul* lui Mircea Zăciu devine, în acest context, un document de primă importanță. Presiunea omogenizantă a puterii se traduce în „diminuarea stocului de aspirații” sau, cum spune unul dintre subiecți „în comunism, în mare, am avut cam tot ce am vrut, e adevărat că n-am vrut prea multe” (127).

Actorii sociali încearcă să scape de acest tăvălug prin mijloace inventariate în partea a doua. Sunt lupta surdă cu cenzura și autocenzura, negocierea cu puterea, jocul dintre privilegii și amenințări, rezistența și dizidența, alegerea exilului extern sau intern, compromisurile de diferite grade. Concluzia cred că este îngrijorătoare: fixarea identității a^o cum o dorea puterea politică a e^ouat parțial, dar nici identitatea personală (măcar la nivelul elitelor educate, ca să nu mai vorbim despre oamenii de pregătire medie și submedie) nu s-a putut configura fără a fi molipsită de diversele forme de inginerie socială comunistă. Cât din situația actuală a României se datorează acestei ambiguități... rămâne subiectul unei viitoare cercetări. Tocmai de aceea, cartea de față este de un inestimabil folos în a înțelege felul cum ne-a (dez)articulat comunismul.

C. CRISTESCU

Mihai Dascal

A încetat din viață la 11 februarie 2004 MIHAI DASCAL (pseudonimul lui Mihail Dascălu), om de cultură, critic și istoric literar, editor. S-a stins rapid și discret, lăsând un gol imens în spațiul editorialisticii românești, o durere peste margini familiei, un regret puternic în sufletul prietenilor și apropiaților săi.

S-a născut la 31 decembrie 1946 în comuna Telega, județul Prahova. După absolvirea Liceului teoretic la Câmpina, se înscrie la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității București, pe care o absolvă în 1972. În perioada studenției este redactor, cronicar literar și responsabil al compartimentului de critică și istorie literară la revista de cultură a Universității București, „Universitas” (1969-1970). De asemenea, este redactor la „Viața studențească” (1969-1972).

După absolvirea facultății, devine ziarist la grupul de reviste al Consiliului Culturii și al Centralei Editoriale *Cărți noi/Livres roumaines/Romanians Books* (1972-1973). În perioada 1973-2001 este redactor la Editura Minerva, redacția „Clasici. Folclor”. Conduce colecția de esuri *Introducere în opera lui ...* și semnează deseori secțiunea *Repere critice* a aparițiilor editoriale din colecția *Patrimoniu* a aceleiași edituri. În anul 2001, după „privatizarea” editurii Minerva, este transferat ca cercetător principal I la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române.

După 1990 a înființat Casa de Presă și Editură „Mihai Dascal Editor”, unde a publicat lucrări valoroase ale literaturii și filosofiei românești contemporane.

Lucrări personale: I. Volume publicate: *Aventuri în țara imanenței. Exerciții de hermeneutică literară. Fascinația exegezei*, București, Editura

Tritonic, 2003; în curs de apariție: *Maitreyi, dincolo de ficțiune*.

II. Ediții critice: Cezar Petrescu, *Opere*, I, București, Editura Minerva, colecția „Scriitori români”, 1985; Mircea Eliade, *Opere*, I-II, București, Editura Minerva, 1994, 1997 (ediție nominalizată pentru Premiul Uniunii Scriitorilor); Liviu Rebreanu, *Opere*, 16, 17, 18, 19, 20; Ion Agârbiceanu, *Opere*, 16, 17; Aron Cotruș, *Opere*, I; G. Călinescu, *Opere* 3-4.

III. Studii introductive, prefețe, postfețe la următoarele volume: Arthur Conan Doyle, *Un studiu în roșu. Semnul celor patru*, București, Editura Minerva, colecția „B.p.t.”, 1973; G. Topârceanu, *Balade vesele și triste*, București, Editura Minerva, 1975 (ediția a II-a, 1985; ediția a III, 1992); Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului*, București, Editura Minerva, 1977; Tudor Vianu, *Scriitori români din secolul XX*, București, Editura Minerva, 1979 (ediția a II-a, 1986); Cezar Petrescu, *Somnul. Simfonia fantastică*, Craiova, Editura Șcrisul Românesc, 1988; Mircea Eliade, *Într-o mănăstire din Himalaya*, 1998. A asigurat aparatul critic la următoarele volume, toate apărute la Editura Minerva: Liviu Rebreanu, *Ion*, 1974; 1977; G. Călinescu, *Enigma Otiliei*, 1974; 1979; Hortensia Papadat-Bengescu, *Nuvele și povestiri*, 1980; I. Agârbiceanu, *Nuvele, povestiri*, 1982; Anton Holban, *Romane*, 1982; E. Lovinescu, *Critice*, 1982; M. Sebastian, *Orașul cu salcâmi. Accidentul*, 1983; Lucian Blaga, *Teatrul*, 1984; T. Maiorescu, *Critice*, 1984; Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, 1984; I. Agârbiceanu, *Strigoii*, 1985; Ion Barbu, *Poezii. Proză. Publicistică*, 1987; A. Odobescu, *Scene istorice din cronicile românești*, 1986; B.

Delavrancea, *Nuvele, povestiri*, 1987; T. Vianu, *Arta prozatorilor români*, 1988; Cezar Petrescu, *Omul din vis*, 1989.

Numeroși critici și istorici literari au apreciat munca lui Mihai Dascal. Referințe critice: Nicolae Manolescu, în „România literară”, nr. 12/1975; M. N. Rusu, în „Amfiteatru”, nr. 10/1975; Alex. Tefănescu, în „România liberă”, nr. 12848/1986; M. Anghelescu, în „Transilvania”, nr. 2/1986; O. Papadima, în „Contemporanul”, nr. 37/1986; Zaharia Sângeorzan, în „Cronica”, nr. 14/1986; Teodor Vârgolici, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 267/1995; nr. 412/1998; Alexandru Ruja, în „Orizont”, nr. 12/1998; Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, București, Editura Fundația Culturală Română, 1998; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, Editura Universal Dalsi, 2000; Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești – critici și istorici literari, teoreticieni, esești, esteticieni. Dicționar ilustrat*, Cluj, Casa Cărții de Țiință, 2001.

Viața lui Mihai Dascal constituie un exemplu de muncă stăruitoare pentru punerea în valoare a creațiilor literare românești. Cei care l-au cunoscut îi vor păstra o vie amintire.

Redacția

Estilda Melopa

Ion LILĂ

Proză

Estilda venea de la drogherie. Un cuvânt care ei îi sugera, ca o sclipire misterioasă, de un drog combinat cu un dram de "herie". Era felul ei de a lua un cuvânt și de a-l descoji ca pe un fruct mătăsoș, ca pe o banană coaptă ce i se topea pe cerul gurii. Amețise de plăcere, dar se grăbea, așa că a trecut pe lângă o vitrină împodobită cu un pom de iarnă, cu globulețe strălucitoare și panglici numai bune pentru decorarea rochiilor îmbătrânite, ca să le redea ceva din strălucirea de odinioară. Când era și ea mai tânără, s-ar fi oprit să le admire și să-și imagineze că este o prințesă dintr-o țară exotică, dar uite că împlinise douăzeci și trei de ani... da, îmbătrânea, asta era adevărul, și spunea ea cu un surâs trist la colțurile gurii, studiindu-se, cu discreție, în vitrinele orașului, cu teama de a nu vedea altceva, sau seara, îndelung, în fața oglinzii... Mi-cându-și ooldurile zglobii, de pu-toaică, în ritmul săltat al mersului ei inconfundabil, Estilda părea a fi o căprioară lipsită de griji, o păpădie ce se risipea în ochii trecătorilor cu dăruirea de sine a ploii de primăvară, o pasăre tropicală. Picătura de rouă, ploaia de primăvară, când aerul miroase a mâși-ori de salcie. și așa

de răchită sunt frumoși, dar mai frumoși sunt cei de salcie, ca sunt aurii! Pă-rea parcă și mai încântată de sine însăși și fesele tari îi zvâcneau sub rochia moale, ce se mula pe ea. O, dar câta treabă mai avea, ziua abia începuse, co-uleșul de răchită i se freca de coapse, pă-rea parcă și mai săltat, cu spatele drept, împingând aerul reavăn cu sfârcurile sânilor ei de care era tare mândră, socotind că feminitatea ei strălucea în grația cu care pendula pe străzile orașului în fiecare dimineață, când îi plăcea să se ocupe de cumpărăturile pentru casa domnului inginer, la care se angajase de vreo patru luni, pe post de menajeră, bucătăreasă și fată bună la toate. Numai că domnul inginer era aproape rece cu ea. O plătea bine, n-o bătea la cap, nici nu ar fi fost nevoie, pentru că ea era iute, nu stătea toată ziua, muncea pe rupte, dar cu plăcere, dacă era lăsată în pace, însă nu înțelegea de ce nu mai ie-rea dansul din hârtiile alea, pe care le înnegea cu scrisul lui mărunț și ordonat asupra cărora stătea aplecat de dimineață până seara, de i se curbase parcă și spinarea, săracul. Era în sufletul ei acea milă incendiară a femeii pentru bărbatul din brațele ei, care îi era și copil, și amant tandru, și soț răpus de truda zilei... dar ce se întâmpla cu bunul domn inginer,

care calcula arcade de poduri, desena cariatide majestuoase, fete cu trupuri arcuite parcă peste fruntea lumii, calcula aripile fascinante ale unor mori de vânt imaginare, care semănau cu coapsele fecunde ale unor femei exotice, inventa ornamente funcționale pentru holurile clădirilor, crea metropole fascinante și nelini-titoare, care pe ea o amețeau - și se a-zea pe un scaun, mai bine zis cădea, se prăbu-rea în sine ea, cu mintea începo-ată parcă de zborul în balonul frașilor Montgolfier (1783), Bell încă nu inventase telefonul (1876), iar Marconi încă nu își folosea telegraful fără fir. Liniile erau oblice, dinamice, ascendente, verticale, ireale, reci, transparente, sacerdotale, pe care ea nu le înțelegea, dar era în ea ceva din grația fecundă redată de Parmigianino (1503-1540), despre care discuta îndelung domnul inginer cu părintele Lorenzo, mo-ul ăla încremenit în posturile lui monosilabice, care pe ea o înfiorau prin dramatismul lor periculos de incitant în incantația lui solitară, ca o masturbare la rece a unei femei în fața unui bărbat încremenit de îndelunga a-pteptare a semnălor cu tentă afrodisiacă pentru o femeie exacerbată de dorință, dar incapabilă de a-și expune sentimentele...

carnea urla în trupul ei unduitor: ia-mă!, ca un clopot vibrând de sonorile nopții, însă limba simburilor era mută, extazul carnal era ca o amenințare a raptului vulgar al vandalilor, sufletul încremenea de spaime pline de angoase și, totuși, domnul inginer Lucas, nume imposibil de pronunțat cu voce tare, pentru că strălucea pe cerul gurii ei ca o petală de nufăr - coloane, metope și triglife - antablamente recreate de Bramante cu zone luminoase sau penumbre... și părintele Lorenzo, calul bătrân ce a-pteptea seara celestă, ca să plece în nemurire, necheza fonf, îi pomenea numele Domnului, în fața căruia orice efort era neant, irosire, ofilire, zădărnicie sau afurisenie, dacă nu avea girul desăvâr-irii - și Estilda, care îi auzea din camera ei din pod, unde se retrăgea sfioasă când începeau discuțiile interminabile despre suflet, materie, angoase, substanțiale, categorii filosofale, Platon, piatra filosofală, Afrodita, Calul Troian, Agamemnon, dreptul roman și netrebnicia strălucirii nufărului de zăpadă... de parcă aceste cuvinte puteau să înlocuiască tremurul fin al pleoapelor sensibilizate de nervurile fine ale aripilor unui flutur auriu în inconstanța cadaverică a nopții, de care ea avea spaime. Sigur că nu putea să cadă asupra ei toată acea grandoare a lumii ce se desena ca un fum de zăpadă pe geamurile ferestrelor mai mereu întunecate, pentru că tainele se caligrafiau la strălucirea plâpândă a unui muc de lumânare ce lingea pereții și crea umbre fantastice, mon-tri rupși din realitatea unor catastife mucegăite, litere desenate parcă pe dos, cu rol ornamental în structura gândirii și ordinator al asupradimensiunii strălucirii sechiiunii de aur care îl definea pe Zeul suprem al infinitului din care se extrăgeau legile dure ale hazardului și alegoria războiului, care a avut rolul să închege, chiar și prin distrugere, legăturile tainice dintre nașii, să le aglutineze și să le amestece, pentru că din acest cuptor în care se lefuiesc prin topire și se cizelează simburile, până se va descoperi piatra filosofală, pe care prințul din Lagas o -tia de secole și le împăr-tăise secretul și faraonilor egiptieni, crea simetria poeziei plină de senzualitate a gândirii tainice.

Aplecată asupra rochiei ei înflorate, căreia i se rupsesse tivul, Estilda asculta, a'a, de parcă fo'neau frunzele, cuvintele °optite ale părintelui Lorenzo, care se mira că încă nu descoperise nici un gânditor a patra dimensiune a lumii în care trăiau ei °i nici măcar acea subtilă energie, care putea transmuta plumbul în aur, nisipul în diamante °i trupul vreunui savant nebul tocmăi dincolo de limitele universului închis într-o picătură de apă de trandafiri în care s-a presărat un vârf de pulbere de stele, adunată cu emoție de pe retina încremenită în ve'nicie a Sfinxului. Mâna îi tremura Estildei, împunsăturile acului în tivul rochiei erau parcă greoaie °i o nelini°teau, simpea cum i se scurge transpirația emoției pe °ira spinării, °i-a scuturat umerii °i a ascultat atentă, dar ea auzea cuvintele doar o vreme, după care începea să viseze la acel cavaler după care tânjea sufletul ei, acel vis al oricărei fete cu simpurile stărnite de pove'tile romantice despre dragoste, dar mintea ei în tot acest timp continua să înregistreze acele °oapte turnate în camera de jos în bronzul masiv al memoriei lumii, care pentru ea ar fi fost cu mult mai simplă fără acea suferință a gândirii stăpânului ei, ce se trudea parcă de secole să îi redea omenirii tainele strivite sub roșile de aur ale istoriei, iar părintele Lorenzo râdea gâlgâit, sufocat parcă. Sigur că imaginile iconoclaste ale imperiilor gândirii refăceau mozaicul unui cult rigid °i semeș, ce se baza pe teorema pură a geometriei mistice, interferată cu acel calcul dinamic al convergenței culorilor reale °i ireale, la care se raporta densitatea materiei definită de ritmul ei pulsatoriu °i aparent dezordonat °i tocmăi acel haos era mai strict definit de legi rigide, ce puteau fi ordonate într-o °i mai vastă lucrare asupra originalității simetriei în cauză. °i era prea cald, transpirase °i o mole°eală plăcută i se strecurase printră pulpele ei puternice de culoarea lămâii °i, ameșită de zumzetul vorbelor ce pluteau ireale din camera de jos, mâinile i s-au strecurat parca din propria lor voință spre acea intersecție de stele °i ceruri, unde îi tremura floarea trupului °i s-a pipăit uimită cu degetele a°teptând s-o cuprindă acel spasm al trupului ce îi revărsă în sânge explozii de flori ardente ca soarele °i spărgându-se într-un mozaic fin °i plin de voluptate °i în timpul ăsta stăpânul ei, care îi provoca acea excitație teribilă cu incantațiile lui magice, desena cu litere gotice titlul primului mare capitol al lucrării „Historia, Etica, Logica °i Fizica”, pe care o °i anagramase, “HELP”, dându-i parcă omenirii un nou prilej să se redescopere în angoasele mlă°tinoase ale gândirii - la care Estilda Melpoda renunșase pentru o infinitate de trăiri ale extazului pur pe care °i-l provocase singură, mai visând poate că vreun cavaler rătăcitor o scufundase cu mângâierile lui în oceanul simpurilor, iar părintele Lorenzo concluziona în modul rubens-rubentis: „...trebuia să fi existat °i o forma artistică a moralei tăiată în piatra simpurilor...” - °i în clipa aceea Estilda Melpoda a pipat cuprinsă de un orgasm nimicitor, confirmându-i parcă părintelui spusele, iar Lucas, stăpânul Estildei Melpoda, a încremenit cu pana în mână. Trebuia să mai pună un punct după prima frază deja a°ternută cu migală, fraza perfect echilibrată °i °lefuită până la perfecțiune, dar parcă nu îndrăzne... nu, nu încă... punctul este sabia care sfâ°ie carnea lumii... aduce a moarte... mai bine să fi pus trei puncte, se gândea el, iar Estilda Melpoda

se mai mângâia încă, pentru că ea pusese deja punct unei zile parfumate cu acel orgasm dulce... Părintele Lorenzo se pregătea de plecare, °i adunase deja însemnările despre sculptura gotică ce trebuia să se impună în armonia catedralelor, un fascinant amestec de sacru °i grotesc ce avea să le cutremure con°tiința oamenilor °i să le pervertească sufletele, pentru ca spaima de moarte, jocul umbrei prin imperiul luminii, clarobscurul °i blasfemia aveau rolul să definească transcendentul cutremurător prin care va peregrina sufletul, pentru că altceva definea mai bine sacerdotul, dacă nu spaima ? Lucas a°tepta răbdător să-°i termine părintele foiala absolut inutilă, pentru că ce altceva erau gesturile lui, dacă nu o greoaie exprimare a nelini°ții sale interioare, °i se gândea că ar fi trebuit să

încifreze °i mai mult mesajul sacramental, să adâncească umbra °i să-i regândească pe Phidias, Polycete si Myron, precum °i dictatura persuasivă a lui Pericles din timpul democrației ateniene (460 -435 î.e.n.). Sigur că Athena-virginitas îi dorea Parthenon-ul, „...hinc semper Ulixes...” - cum scria Virgilius în „Eneida”, luându-se °i el după Homer! „Sempiternum!” Cu expresia asta te-am nemurit eu pe tine, prin gura lui Virgilius... „Dintotdeauna Ulise!” Vezi tu ce ameșită de cap am fost eu din cauza dulcele pe ci izvora benefică din tine, eroul meu? Vezi de ce este în stare o femeie?! Da' de ce credeai tu că s-au răzbelit Agamemnon °i Menelaus °i viteazul Ahiles cu Priam, regele Troiei, a'a, de dragul artei? Ba pentru flocii frumoasei Elena s-au dat ei de ceasul morșii! Doamne, ce pipoa°că dulce avea fata aia! Nici să o fi lins o viața întreagă °i nu te-ai fi saturat îndeajuns. °i asta ți-o declar eu, Palas Athena, cea mai mândră °i arzoaică zeiță! Vezi tu, Ulise, până °i muritorii, când ne copiază comportamentul zburdalnic °i nesăbios de aventuri licenșioase, se comportă ca zeei. Schliemann °i-a lăsat nevasta pentru curva aia de Elena, care a provocat distrugerea Troiei cu zgaiba ei nesăbioasă de strolomeac, °i a plecat în aventura vieții lui la Hisarlâk. Lucas zâmbea în sinea lui, ameșit de conjunctura sexuală în care se vor perverti istoriile, pentru că adevărul era altul, dar cu zeița Athena nu se putea discuta în alt mod. Părintele Lorenzo se îndrepta deja spre u°ă, întrebându-se de ce trebuia să plece când încă nu-°i terminase de jucat rolul sortit lui, dar se părea că a'a era scris în stele, ca zorii zilei să spulbere misterul întâlnirilor săvârșite *in secreto* ! Dar ce îi mai putea dori?! Inginerul Lucas fusese deja abătut de la gândirea lui abstract-inginerească °i o luase pe calea fără întoarcere a pierderii de sine, slujind ca orbul la iluminarea con°tiinșelor cârțișelor ce orbecăiau de secole pe drumurile rătăcitoare în sensuri incon°tiente. Inginerul Lucas îi deschisese u°a °i îl privise cum pleacă, gârbovit °i strivit de anii ce se scurseseră peste spinarea lui ca seul din lumânare, apoi îi luase fe°tila °i se grăbise să urce la etaj °i să se cuibărească lângă trupul fierbinte la Estildei, pentru că ce altceva ar mai fi putut să-°i dorească, în afara acelor ficășei de pasăre suculenți, pe care i-i pregătea frumoasa lui metresă în fiecare dimineașă?! Estilda Melpoda a gemut prin somn °i l-a tras lângă ea, încercând parcă să-l închidă definitiv în ea însăși, pentru că îl iubea pe inginer în adâncul sufletului ei °i cu disperarea pe care i-o incumbă fiinșei umane singurătatea, dar ea nu era con°tientă de aceste adevăruri, ci doar reacționa cu inconștienșă, din instinct, la impulsurile lor persuasive.

Sfârșit de secol

Christian CRĂCIUN

CortexT

Uoi, cei care am trecut de secolul XX suntem obligați să ne punem întrebări recapitulative. Istoricii și filosofi au gândit că secolul XIX s-a terminat, ca viziune existențială, psihologic, odată cu dislocările de cataclism ale primului război mondial. Oare când s-a sfârșit cu adevărat secolul XX? Odată cu prăbușirea Zidului Berlinului și căderea sistemului comunist din 1989? Odată cu atacul terorist de la 11 septembrie 2001? Sunt doar două date care au fost mereu invocate. Dar dacă, din perspectiva timpului ele nu se vor dovedi, totuși, a fi cele mai relevante?

Ca „absolvenți”, cel puțin cronologic, ai defunctului veac, suntem datori să ne asumăm și bunele și relele sale. Recitesc o propoziție a uneia dintre cele mai incisive conștințe scriitoricești (chiar dacă unii tocmai pe aceasta o neagă) a României ultimei jumătăți de veac: Marin Preda. În *Convorbirile* cu Florin Mugur (carte ce ar trebui recitită, este surprinzător de actuală!) acesta lansează la un moment dat o teribilă judecată acuzatoare. „*Țiu însă că secolul nostru e vinovat, și-l acuz că a strecurat în conștința omenească îndoiala față de om*”. (1973, pp.128-129) Or, în momentul în care omul încetează de a mai fi valoarea absolută, orice aberație își poate găsi justificarea. Recitiți *Demonii ori Crimă și pedeapsă*, unde această prăbușire a reperelor și consecințele sale sunt anticipate. Opera lui Preda iese din această mirare în fața miracolului cît de jos și cît de repede putem să cădem. Nu cred că e timpul să ne desprindem de această mirare, de trei decenii de când a scris Preda aceste rînduri, și cînd părea că nimic nu ne poate surprinde în domeniul lui *homo homini lupus*, s-a dovedit că inventivitatea răului este inepuizabilă. Modulările felului în care s-a insinuat îndoiala față de om au atins culmi ale subtilității greu de bănuț în anii '70. Umanismul tradițional a murit. Nu întîmplător cîteva dintre cele mai incitante cărți ale ultimelor decenii sunt cărți de etică. Trăim într-un „amurg al datoriei” în care toate reperate etice au fost relativizate, de nu s-au estompat cu totul. Nu întîmplător, gîndirea secolului deja trecut (cîți ne-am obișnuit de fapt cu ideea?) a stat sub semnul „maestrilor suspiciunii”, cum îi numea Foucault: Nietzsche, Marx, Freud. Fiecare în felul său are o contribuție esențială în destrămarea ideii de om. Luați aproape la întîmplare 10-20 de romane de ultimă oră din cele traduse la Polirom sau Humanitas, și veți găsi acolo un chip de om aflat la o mare distanță de cel cărui noi îi atribuim trăsăturile omului din secolul XX. Descompunerea continuă, ea nu mai este provocată de mari confruntări armate, ci mai degrabă de evenimente „mărunte”: epidemia de SIDA, acceptarea căsătoriei între homosexuali, comunicarea pe NET, gaura din stratul de ozon, filosofile relativiste, fundamentalismele politico-religioase, creșterea exponențială a cantității de timp liber, cultura de consum, schimbarea structurii muncii, diversele forme ale teoriei despre „sfîrșitul istoriei”, împingerea corectitudinii politice spre limite aberante, mondializarea, impactul televiziunilor „amd. Nu întîmplător, cartea care în România a stîrnit cele mai aprinse polemici în deceniul din urmă a fost *Omul recent*, o critică inclementă a acestui tip de om pe care îl doare undeva de ideea unei umanități generice. Nu știu dacă Preda avea înțînță de formula bine știută a Hannah-ei Arendt despre banalizarea răului în secolul XX. Oricum, cel două afirmații sunt consonante.

„*Cunoaștem însă și forme mai subtile, împrejurări în*

care însăși fibra umană este pusă în condiții atât de infame, încît se degradează, se deteriorează, iar artistul, om destinat unei acțiuni spirituale nobile, ajunge să nu mai știe nici ce e arta, nici care e misiunea ei, să contribuie el însuși în mod direct și activ la dispariția artei ca noțiune și a sa ca artist. E cazul să ne întrebăm ce nu putem noi ierta secolului nostru, ce învinuiri grave îi aducem. Cred că una dintre cele mai grave învinuiri este tocmai aceasta: a dovedit că lucruri pe care noi le socotim de neimaginat, dincolo de limitele răutății omenești, sunt totuși posibile. S-a creat pe mari porțiuni din suprafața pămîntului un climat de o extremă nocivitate care, acționînd cu forță asupra omului, l-a determinat să dea la iveală tot ce avea mai urît în el, pornirile cele mai josnice. Am văzut cu ochii noștri uluși că e posibil să se creeze asemenea structuri sociale și asemenea norme de conviețuire, încît indivizii, ca și cum ar fi fost drogați sau ca și cum ar fi fost otrăviți cu o otrăvă lentă, să nu se mai comporte ca oameni și nu atît să se înstrăineze de natura lor, cum spunea Marx, ci mult mai rău, să se modifice unii pe alții și să capete niște înfășiări mai monstruoase chiar și decît cele pe care le-ar putea scorni imaginația

diavolului” (1973, p.128) „Două chestiuni rezultă” din acest rechizitoriu de cîteva rînduri. Mai întîi, obsedați să punem totul în cîrca puternicilor zilei, a politicienilor, să observăm că Preda este preocupat de răspunderea ce revine artistului în acest proces ireversibil (?) al degradării ideii de om. O temă cumplit de demodată, pe care, dacă o aduci în discuție, primești cele mai violente replici de reacționar sau cel puțin demodat. În al doilea rînd, formulările sale au (dacă le plasăm cum se cuvine în contextul epocii) suficientă ambiguitate sau generalitate pentru a nu acuza numai *unul singur* dintre cele două sisteme care au alterat iremediabil umanul în trecutul secol, ci pe amîndouă deopotrivă. Este, încă odată, un act de conștință peste care nu se cuvine să trecem cu ușurință.

Sub aceste întunecate auspicii noi am trecut, fără să băgăm măcar de seamă, într-un alt secol. Și într-o altă structură a mentalității. Cu toate acestea, cred că judecata (în toate sensurile cuvîntului) lui Preda rămîne să ne bîntuie cugetele. Ca să-l parafrazăm pe Dostoievski cel nu foarte iubit de romancierul nostru, dacă ni s-a insinuat în suflet îndoiala față de om, atunci totul este posibil.

Despre «REVISTA NOUĂ»

- contribuții la o monografie -

Jenica TABACU

Uceată de tineri m'au rugat de a lua asupra'mi călăuzirea lor» scria B.P. Hasdeu atunci când unul dintre cele mai prestigioase periodice românești, «Revista Nouă» își făcea apariția pe firmamentul presei naționale (1). Numele publicației, propus de savant, a fost ales de comitetul redacțional din care făceau parte: Barbu Țefănescu Delavrancea, Alexandru Vlahuță, Victor Bilciurescu. Acesta din urmă apărea mai mult onorific, în calitate de proprietar. Inițial, în componența redacției figura și poetul «Nopșilor», Al. Macedonski, care s-a retras imediat ce propunerea sa de a da un alt titlu revistei, și anume «Literatorul», a fost respinsă.

Pentru B.P. Hasdeu, semnificația cuvântului «revistă» transmitea ideea pluridisciplinarității temelor care urmau a fi abordate de o manieră populară, astfel încât conținutul periodicului să fie înțeles de toată lumea și să contribuie la dezvoltarea «gustului poporului în diferite direcțiuni» (2). În cuvântul introductiv din fruntea primului număr al publicației, Hasdeu, în calitate de director, anunța linia pe care revista o va urma cu scopul educării și cultivării publicului cititor: «Revista Nouă va îmbrățișa tot ce merge la inima și la mintea poporului, tot ce se poate spune astfel încât lumea să-nțeleagă și să guste, tot ce învață plăcând și place învățând». Într-o depeșă expediată la Paris, celor două Iulii, savantul ținea să precizeze că revista «exclue orice politică militantă sau subiectivă, dar nu și studii teoretice de haute politique concepute riguros, fără a atinge problematica actualității». Bucuria și entuziasmul lui la apariția primului număr, socotit «splendid», au fost umbrite de moartea lui Petre Ispirescu. Se stinsese «un colaborator eminent» și moartea lui era «o pierdere ireparabilă pentru literatura poporană». Îi rămăneau cei doi colaboratori, Delavrancea și Vlahuță, la care sugestiv se referea într-o scrisoare către Iulia: «Cu Vrancea și cu Vlahuță sub aripele mele, cu acești doi VV se poate zice: veni, vidi... și al treilea sunt eu: vici.» (3).

Primul număr al «Revistei Noi» a apărut la 15 decembrie 1887, avându-i ca redactori pe: Barbu Țefănescu Delavrancea, Al. Vlahuță, Victor Bilciurescu, D. D. Racoviță, G. Ionescu-Gion, I. Bianu, Th. Speranția. Sediul redacției era în strada Regală, la numărul 16. Revista se tipărea la Stabilimentul grafic Socec & Teclu. Entuziasmul și înflăcărea tinerilor redactori au atins și pe B.P. Hasdeu, stărnindu-i ambiția de a demonstra păstrarea vigorii în proză și în poezie. «Luând asupra'mi direcțiunea activă a unei reviste literare, eu eram dator să dovedesc că nu sunt o ilustră ruină», își motiva Hasdeu avântul pe culmi literare, considerat de soție o probă a dorinței de a întineri (4). Inspirația îi fusese deșteptată prin contactul cu talentații condeieri, încât B. P. Hasdeu «cunoștea un miraculos moment de regenerare artistică» (5), pe care nu putea să și-l explice. «Contactul cu tânăra pleiadă de poeți și artiști de la Revistă», scria el Iuliilor, «a redeșteptat în mine demult adormita inspirațiune, apoi cu o energie pe care n-o înțeleg eu singur». Conținutul revistei se structura pe șase rubrici: versuri, proză, notițe bibliografice (transformată mai târziu în «bibliografie»), portrete, stampe și muzică.

Un fapt nou în epocă, la Revistă funcționa un comitet muzical compus din: Dimitrescu, absolvent al Conservatorului din Viena, considerat de savant drept «unicul compozitor român», Vorea și Pappasovici, cu studii muzicale la Paris, și Sihleanu, fost student al Conservatorului din Neapole. Diversitatea subiectelor, prin alternanța producțiilor literare cu

portrete postume și articole bio-bibliografice, cu reproduceri după lucrări plastice românești și străine, cu arii muzicale, reflecta însăși natura preocupărilor directorului publicației, unde «ca o trăsătură esențială, intră varietatea ocupațiilor». Această natură iubitoare de variațiuni se dezvăluie în cuprinsul numerelor de revistă, prin poezie, proză, studii lingvistico-istorice, spiritualistice, articole biografice, note bibliografice, pamflete. Cercul colaboratorilor la «Revista Nouă» s-a lărgit treptat grație prestigiului pe care publicația l-a dobândit la scurt timp de la apariție. Distinși literari, istorici, lingviști, folcloriști, artiști și critici au contribuit la impunerea periodicului ca o revistă valoroasă și căutată. În acest sens, după cinci numere, tirajul «Revistei Noi» se dubla, ajungând la cinci mii de exemplare (6).

Cei care au lăsat pentru nemurire, în paginile acestei publicații, rodul talentului și al cercetărilor au fost: Delavrancea, Vlahuță, Nicolae Iorga, V. A. Urechia, Ion Ghica, Th. Speranția, Petre Ispirescu, G. I. Ionescu-Gion, I. Bianu, Traian Demetrescu, Gheorghe din Moldova, Haralamb G. Lecca, Ioan Nenișescu, N. Rădulescu-Niger, I. A. Bassarabescu, Lazăr Țăneanu, D. Stăncescu, D. A. Sturdza, dr. C. I. Istrati, G. I. Pitiș, D. D. Racoviță, G. Dem Teodorescu, Pericle Papahagi, N. Pincu, Victor Crășescu, Ioan Bogdan, D. A. Sturdza, Zamfir C. Arbore, Artur Stavri, Petre Dulfu, A. Calimach-Papadopol. Corespondența dintre savant și fiica sa, aflată la studii în capitala Franței, cuprinde și aspecte legate de apariția revistei și de conținutul numerelor ei. Iulia scria tatălui că ar fi foarte avantajos să fie acceptate materialele propuse de așă zi «auteurs de rechange», deoarece publicul cititor dorește varietate în ceea ce privește autorii și operele lor. Însuindu-și sfatul, replica lui Hasdeu demonstrează cât de mult dorea savantul să fie publicate în revistă scrierile fiicei lui: «Un auteur de rechange foarte important lipsește însă: autorul «Sandei» (chiar Iulia - n. red.). În privința acelor «autori de schimb», B. P. Hasdeu ținea să anunțe familiei, în special fiicei, venirea la revistă a lui Ion Ghica: «Revista Nouă» a căpătat un colaborator neașteptat, care părăsește de tot «Convorbirile», unde era privit ca un stâlp. Un alt «auteur de rechange»: bătrânul Ion Ghica». În numărul 5 din 15 aprilie 1888 acesta începea publicarea «Amintirilor din pribegia după 1848».

Moartea Iuliei, la 29 septembrie 1888, îl îndepărtează pe savant de preocupările legate de revistă. De apariția ei se îngrijeau redactorii al căror număr sporise prin venirea lui I. Bianu, G. I. Ionescu-Gion și Theodor Speranția. Începând de la numărul zece, amânat din cauza tristului eveniment, revista a cuprins de-a lungul câtorva numere, consecutiv, poezii, gânduri și proză semnate de Iulia B. P. Hasdeu. Marea grijă a savantului era aceea de a copia din caietele fiicei defuncte versurile și proza acesteia pentru a le tipări. Ele au fost grupate în trei volume, două de versuri și unul de teatru, legende și povestiri, câteștrele formând colecția «Oeuvres posthumes» de Iulia B. P. Hasdeu, editate de Hachette (Paris) și Socec (București) în 1889 și 1890 (7). Culegerea poeziilor era anunțată de la apariția primului buchet de poeme sub titlul «Quelques poésies tirées du recueil posthume de Iulia B.P. Hasdeu» (8). Numerele viitoare ale revistei au găzduit alte creații lirice ale Iuliei fie sub același titlu, fie sub acela de «Quelques poésies et pensées posthumes». Nuvela «Sanda», scrisă în românește, a văzut lumina tiparului tot aici (9). Consolarea terestră, cum o numea Hasdeu, era aceea de a face cunoscută cititorilor moștenirea literară pe care fiica lui a lăsat-o, al cărei volum te-ar face să crezi, scria savantul, că Iulia a trăit cel puțin o jumătate de veac. «Revista

Nouă» a fost rampa de lansare pentru poeta Iulia Hasdeu, dacă exceptăm apariția celor patru poezii semnate de ea și publicate de tată, fără voia ei, în revista «L'Étoile Roumaine» (10).

Contribuția lui Hasdeu în paginile «Revistei Noi» este prezentă în aproape toate domeniile atinse, cu excepția muzicii și reproducerilor plastice. Prin metoda comparativă aplicată cercetărilor sale, savantul a elaborat studii lingvistico-istorice orientate cu predilecție spre afirmarea fraternității balcanice și durabilității noastre la nord de Dunăre.

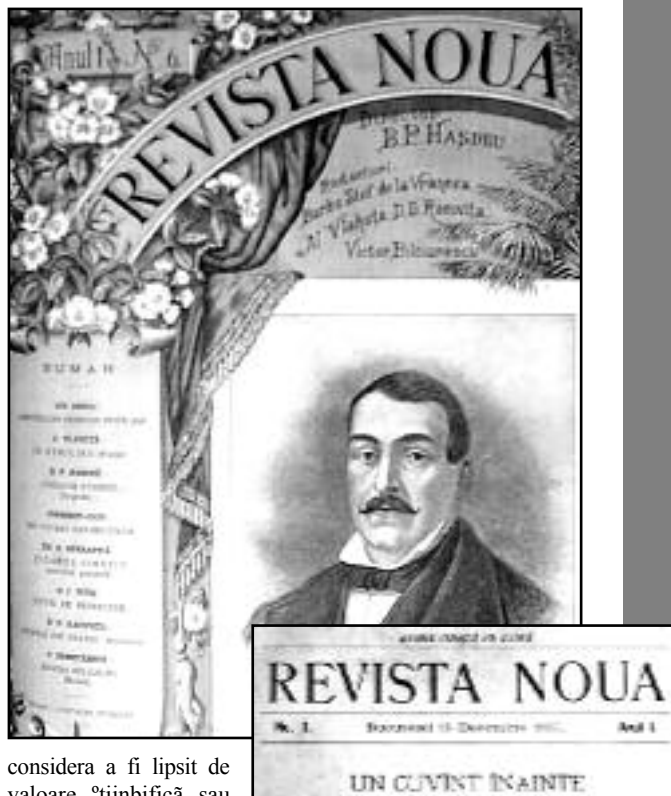
Dezvoltarea anumitor subiecte pornind de la etimologia unor cuvinte și poate de la un banal desen (roata, de exemplu, desenată de amicul Delavrancea, care a condus la cunoscutul studiu «Bucea și căpâșănă» (11)), urmărirea concluzia care apărea evidentă la capătul excursului lingvistico-istoric formulat în termeni clari și logic chiar pentru un nespecialist. Varietatea temelor alese de savant arată unitatea ideii pe care a promovat-o, aceea de vechime și statornicie a poporului român în spațiul carpato-danubiano-pontic. Putem afirma că prin studiile filologice și istorice publicate în «Revista Nouă» Hasdeu a așezat piatra angulară deasupra edificiului pe care l-a zidit puțin câte puțin prin scrierile sale, coborând cât mai profund în istorie, cu forța vastelor cunoștințe și cu elan romantic, încercând a se întoarce la origini. Erudiția l-a ajutat în căutarea firelor ce ar fi putut lega prezentul de trecut. Nașiei române, des încercate sub tăvălugul istoriei, îi lipsea zestrea patrimonială materială care să o ajute a cunoaște mai mult din trecut. Rămăneau cuvintele, obiceiurile, literatura poporană, purtătoare a unor mesaje care, prin metoda tiințifică adoptată de lingvistul și filologul B. P. Hasdeu, puteau fi decifrate, coroborate cu alte informații și sursă pentru concluzii neașteptate.

Studiile sale filologice sunt presărate deseori cu remarci care stârnesc hazul. Nu este o analiză monotună, făcută doar pentru un cunoscător al domeniului, ci materialul devine atrăgător prin forma populară pe care o îmbracă. Un astfel de studiu este «Morfolesc» (12), citit la Banchetul Societății «Revista Nouă», la 29 aprilie, 1890. Alături de el ar putea sta și altele, precum «Sturlubatec și zănatec» (13) și «Fakir și fakin» (14). Pe lângă amintirile studii, savantul semnează și altele publicate în diverse numere ale revistei: «Cei patru a° în limba română» (15), «Un element femeiesc în limba română» (16), «Statu-Palmă-Barbă-Cob» (17). «Revista Nouă» a fost periodicul în care filologul a publicat «Darea de seamă» (18) citită în °edința academică din 19 martie 1893, prezentând fascicolul întâi din tomul al treilea al dicționarului «Etymologicum Magnum Romaniae». În acea dare de seamă Hasdeu mărturisea și prin cuvintele sale atingea atitudinea junimistă: «Lumea nu mi apare prin ochilarii cei negri d'ai lui Schopenhauer sau Leopardi, ci prin perspectiva progresului, prin diorama evoluțiunii universale». Un an mai târziu, aceeași publicație găzduia un studiu deosebit: «Basmul» (19), care se regăsește și în paginile amintitului dicționar. În acel timp, B. P. Hasdeu crease cursul de etno-psihologie despre care Pericle Papahagi, student al Facultății de Litere, scria că «a avut natura și importanța acelei ramure a literaturii poporane, pe care francezii o numesc «*les pourquoi*». «Poporan» în accepțiunea savantului era tot ceea ce aparținea poporului, spre deosebire de «popular» care se referea la ceva iubit în popor.

Conștient de valoarea literaturii poporane scrise și nescrise și de importanța cercetărilor pe vastul teren al folclorului românesc, profesorul și-a încununat cariera pedagogică prin discipoli precum Lazăr ăineanu, Pericle Papahagi, Ioan Bianu, semnatarii unor studii de specialitate, publicate în «Revista Nouă». Lazăr ăineanu scria că «B. P. Hasdeu (...) are o mare analogie cu Ascoli ca lingvist». După studentul lui Hasdeu, în Italia un distins lingvist era G. I. Ascoli, în Franța, Michel Bréal, în Anglia, Max Müller, iar în Statele Unite, W.D. Whitney. Revenind la dascălul său, ăineanu arăta principiile după care B.P. Hasdeu și îndrepta cercetările, și anume: tratarea istorico-etimologică a vocabularului unei limbi și armonia între istorie,

psihologie și filologie în orice lucrare lexicală. Interesante studii istorico-lingvistice a semnat Hasdeu în «Revista Nouă»: «Râul Arge», Târgul Arge», Biserica Arge» (20), studiu despre care scria Iuliilor că «l-ar face să merite o casă acolo» (21), «Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice» (22), «Cheile Bâcului (O zidărie celtică în România)» (23), «Notiță despre boierii Bălăceni» (24) «Viața la macedo-români» (25). La capitolul «Portrete postume» savantul rememorează aspecte bio-bibliografice din viața unor personalități românești, precum Costachi Stamati (26), Episcopul Melchisedec (27), Constantin Kreplescu (28). Ca aport hasdeian la notele bibliografice (recenzii) pot fi menționate în primul rând articolele: «Louis Leger și slavii», recenzie la cartea semnată de acesta, «Russes et slaves, études politiques et littéraires» (29), și «Eine Trilogie. O istorie germană a literaturii române» (30), o critică acerbă a implicării junimistilor Iacob Negruzzi și Ioan Bogdan în a acorda credit tiințific unor inexactități istorice.

Savantul a fost un neobosit luptător pe câmpul combaterii «Noii Direcții», conduse de Titu Maiorescu, a°a încât folosea orice prilej pentru a lovi prin cuvinte, ironie și sarcasm la adresa celor care, în opinia sa, aduseseră «ceea ce e rău, ceea ce e curios sau anormal [în Occident], precum «zolismul» și pesimismul schopenhauerian». Conferințele «Noi în 1892» și «Noi și voi», ținute la Ateneu și publicate în «Revista Nouă» rămân mărturie ale luptei duse de el împotriva junimistilor. Hasdeu a avut o atitudine intransigentă în raport cu ceea ce

considera a fi lipsit de valoare tiințifică sau literară, ori inadapdat la condițiile spațiului și culturii românești. Non-valoarea putea fi promovată cu ușurință, sub masca anonimatului, de aceea condamna cu vehemență autorii anonimi în prima sa «Zacherlină» (31). Al. Vlahuță, cel care fusese cândva apropiat lui B.P. Hasdeu și care în 1891 s-a retras de la revista, va răspunde acid în foiletoanele «Zacherlina d-lui Hasdeu» (32) și «Gherofobia d-lui Hasdeu» (33). Cu înpelepciune îi replică cel către care se îndreptau săgețile fostului redactor la «Revista Nouă»: «nici nu-l urăsc, nici nu-l iubesc, dar îl consider (...) e un cineva cu care poți să stai la vorbă» (34). Aceasta însemna că, în amintirea vechii colaborări, Hasdeu nu dorise a lovi în Vlahuță, și nu căutase a se răzbuna pe el pentru alegerea făcută, ci opinase doar pe seama prea des repetatului adjectiv «mare», scris pe lângă vreun poet sau

romancier care era departe încă de o asemenea calitate. În «Revista Nouă», savantul a publicat poezie («Mater Dolorosa», «Din iarnă», «Multiplicamini», «Baladă realistă», «A^oteptând», «La casa de nebuni», «Gaudeamus», «Fabulă», «Dumnezeu»), proză («Povestea crinului», «Oamenii dracului», «Sonata la Kreutzer») și schișa dramatică în cinci acte «Femeea».

Începând cu 1890, periodicul a găzduit primele studii hasdeiene izvorâte din lectură, preocupări și experimente spiritualistice. Cercetările arată că savantul a început să cerceteze fenomenele spiritiste în anul 1889, primul manuscris datat indicând ziua de 3 august 1889 (35). Capitolele cărții «Sic cogito» au apărut pe rând, mai întâi, în numerele «Revistei Noi». Pe lângă ele, Hasdeu a publicat «Studie fizice asupra spiritului» (36), cuprinzând o interesantă analiză a materiei nimbice și odice, precum și o demonstrație a superficialității cu care sunt tratate spiritismul și fotografia extra-retinală. Arhiva spiritistă ne permite a constata importanța pe care savantul o acorda experimentelor fotografice, realizate în anumite condiții, în colaborare cu fotografi renumiți, precum Spirescu și Petricu. Experiențele aveau loc într-un cerc restrâns, format din apropiați ai savantului și câțiva colaboratori de la «Revista Nouă», ca Theodor Speranția (medium), Vasile Cosmovici (mediu), Z.C. Arbore (mediu), Victor Crătescu, St. Michailescu, I. Nenșescu. În primii cinci ani (37), cei mai activi erau mediumii lângă care mai poate fi amintit unul, medicul Ioan P. Serbulescu, și trei persoane erau aproape nelipsite de la ^oedințele organizate de B. P. Hasdeu: astronomul Bernard Vermont, chimistul și doctorul C. I. Istrati și profesorul de canto George Stephanescu. Rareori apar nume noi și aceasta numai în mod extraordinar, ^oedințele având în general caracter de experiment și nu de spectacol. Unele ^oedințe se desfășurau chiar la sediul redacției «Revistei Noi», după cum menționează Hasdeu pe câteva manuscrise spiritiste (38). Organizate de două-trei ori pe săptămână, experimentele l-au absorbit într-o mare măsură pe savant, în detrimentul preocupărilor lui mai vechi. Fără a-i păsa de contemporani, Hasdeu și-a făcut publică a sa credință despre ceea ce numea el «^otiința sufletului», scriind despre ea în cartea «Sic cogito» și modelând-o sub

forma celor două temple: cavoul familiei din cimitirul Bellu și Castelul «Julia Hasdeu». Fuseseră înlăturate celelalte ocupățiuni pentru o alta, nouă, interesantă cu atât mai mult cu cât avea ca obiect de studiu corespondențele lumii terestre cu cea de dincolo unde, după savant, se afla spiritul fiicei defuncte. Comunicările au fost uneori punct de plecare în evocări ale unor personaje precum «virgina Agnodica» femeia-medic, Charlotta Corday și altele, toate publicate în «Revista Nouă». Erau nume din viețile anterioare ale Iuliei, la care se face referire în mesajele scrise de mediumi. Pe de-o parte lupta dusă continuu împotriva lui Maiorescu și, mai apoi, contra lui Dobrogeanu-Gherea, pe de altă parte prea marea atenție acordată experimentelor și studiilor spiritiste, toate au slăbit considerabil calitatea periodicului, sporind nemulțumirea abonabilor care uitau să mai achite datoria către Casa de editură Socec & Comp., noul administrator al revistei începând cu anul 1894, când publicația se zbătea în pragul falimentului. Savantul, ca director al revistei, înplegând dramatica situație, a fost nevoit să accepte preluarea periodicului de către Socec, dar nici în aceste condiții lucrurile nu au mers datorită ignoranței abonabilor. Astfel, cu numărul din septembrie (39), anul 1895, s-a încheiat viața uneia dintre cele mai importante reviste de cultură românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În anul 1894, B.P. Hasdeu a început să construiască la Câmpina Castelul «Julia Hasdeu». Gândurile sale au fost orientate către zămisirea monumentului în piatră și fier, după planuri desenate de mâna sa și inspirate, după cum considera, de spiritul fiicei. Mîntea luminată a unuia dintre cei mai învățați români deschidea un alt «^oantier» (40). Suprimarea apariției «Revistei Noi» a marcat un sfârșit pentru un alt început. Rememorând faptele savantului, subscriem la cuvintele lui Sextil Pușcariu, rostite în ^oedința academică de la 2 decembrie 1932: «Perspectiva pe care vremea ne-a ajutat s'o dobândim, ne permite să a^oezăm, cu toată admirația, dar fără exagerări, la locul ce i se cuvine în istoria culturii noastre, pe acest bărbat cu un talent atât de strălucit și multilateral și de o atât de rară originalitate, care a meritat desigur mai mult laudele decât uitarea contemporanilor» (41)

Note:

- (1) «Un cuvânt înainte», în «Revista Nouă», 1888, nr. 1, 15 decembrie 1887, p.1;
- (2) *** «Documente și manuscrise literare», vol. III. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 359;
- (3) idem, p. 370;
- (4) idem, p. 391;
- (5) I. Oprea, «Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu». București, Editura Minerva, 1990, p. 538;
- (6) Idem, p.539;
- (7) «Bourgeois d'avril. Fantaisie et rêves», «Chevalerie» și «Théâtre. Légendes et contes.», Librairie Hachette, Paris, Librairie Socec, Bucurest, 1889;
- (8) «Revista Nouă», 1888, nr. 10, p. 363-375;
- (9) «Revista Nouă», 1889, nr. 4, p.132-138;
- (10) Înduplecată și încântată de recenziile semnate de Aug. R. Clavel, redactor literar la revista respectivă, Iulia i-a trimis o scrisoare de mulțumire, publicată ulterior în «Bourgeois d'avril. Fantaisie et rêves», Librairie Hachette, Paris, Librairie Socec, Bucurest, 1889;
- (11) în «Revista Nouă», 1888, nr. 2, p. 41-45;
- (12) în «Revista Nouă», 1890, nr. 2, p. 47-51;
- (13) în «Revista Nouă», 1890-1891, nr. 9-10, p. 389-390 ;
- (14) în «Revista Nouă», 1892, nr. 3-4, p. 156-157 ;
- (15) în «Revista Nouă», 1890, nr. 9- 10, p. 331-339 ;
- (16) în «Revista Nouă», 1892, nr. 8-9, p. 287-293;
- (17) în «Revista Nouă», 1894, nr. 8-9, p. 301-305 ;
- (18) în «Revista Nouă», 1893, nr. 11-12, p. 413- 424;
- (19) în «Revista Nouă», 1894, nr. 10, p. 369-390;
- (20) în «Revista Nouă», 1888, nr. 4, p. 121-128;
- (21) B. P. Hasdeu a dorit să cumpere un teren la Curtea de Argeș și a făcut demersuri în acest sens, dar ulterior a abandonat ideea. Mai

- târziu, în 1893, a achiziționat un loc la Câmpina, unde a construit Castelul «Julia Hasdeu» și a trăit între anii 1897- 1907;
- (22) în «Revista Nouă», 1892, nr.1-2, p. 5-27;
- (23) în «Revista Nouă», 1895, nr. 6, p. 205-217;
- (24) în «Revista Nouă», 1895, nr. 10- 11, p. 413-419;
- (25) în «Revista Nouă», 1893, nr. 3-4, p. 13-15;
- (26) în «Revista Nouă», 1888, nr. 6, p. 210-215;
- (27) în «Revista Nouă», 1892, nr. 5, p. 162-163;
- (28) în «Revista Nouă», 1891, nr. 11-12, p. 401- 404;
- (29) în «Revista Nouă», 1890, nr. 3, p. 119-120;
- (30) Editura Socec, București, 1892, 71 p. Broșura cuprinde articolele semnate de: Lazăr ăineanu («O istorie a literaturii române în limba germană»), G. I. Ionnescu-Gion («Păcat d-atăta muncă»), B.P. Hasdeu («O restaurațiune. Post scriptum la articolii d-lor ăineanu și Gion»), scrise sub forma unei recenzii la cartea lui W. Rudow, «Geschichte des rumanischen Schrifttums bis zur Gegenwart»;
- (31) în «Revista Nouă», 1893, nr. 6, p.240;
- (32) în «Vieșă», I, nr.7, 9 ianuarie 1894, p. 1-2;
- (33) idem, nr.8, 16 ianuarie 1894, p. 1-2;
- (34) «Zacherlina nr.2», în «Revista Nouă», 1893, nr.7, p. 278;
- (35) Arhivele Statului Craiova, Fond C.D. Fortunescu, pachetul 3, 8 file;
- (36) în «Revista Nouă», 1894, nr.2, p. 47-58, și nr. 11-12, p. 406-418;
- (37) Putem afirma acest lucru pe baza cercetărilor pe care le-am întreprins, privind perioada 1889-1894;
- (38) De exemplu, la 6 decembrie 1890, conform documentului înregistrat la Arhivele Naționale, Fond Manuscrise., 1496, f. 11;
- (39) Nu este cert dacă numărul din octombrie a apărut, dar la faptul că el se află în lucru se face referire într-o adresă din partea Stabilimentului Grafic I.V. Socec;
- (40) Expresia aparține lui Mircea Eliade;
- (41) «B.P. Hasdeu ca linguist» în «Memoriile Secțiunii Literare», seria III, tomul VI, mem. 6, Academia Română.

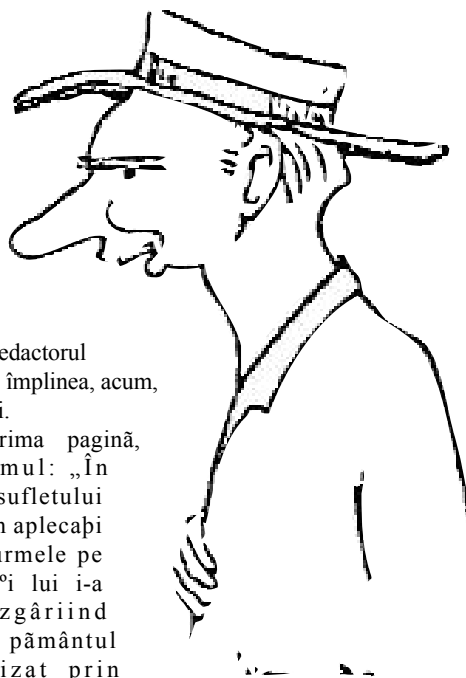
Geo Bogza și revista «Urmuz»

Thalia MU^{AT}

În anii insurgenței, înainte de a tipări plachetele de versuri *Jurnal de sex* și *Poemul invectivă*, Geo Bogza citea pe rupele și, în linie avangardistă aspira să scrie o *altfel* de literatură. Renunșase la „coala de marină”, se stabilește la Bușteni, Prahova, și face figură de nonconformist în viață și în gândire. Subjugat de literatură până la limita maximă, expediază poezii și eseuri la *Contemporanul*. Ca și cei din generația sa, după primul război mondial, este copleșit de fiorul ființării ahtiat de patetica aventură de a fi om într-o lume inumană. De aici, patosul său vindicativ și revendicativ, sentimentul de alienare și pornirea spre extravaganțe și vituperare.

Cu această stare de spirit, Bogza încearcă, în 1927, să înființeze la Ploiești o revistă „de artă nouă”, lunară. Nu reușește din lipsa banilor și a ajutorului din partea cuiva. Toamna, îi cunoaște la Câmpina pe Al. Tudor-Miu, pe Constantin Stelian, Simion Stolnicu, Horia Bottea, Alexandru Marius (frate cu Ilarie Voronca). Aproape zilnic, vine la Câmpina, de la Bușteni, și pune, împreună cu

21 decembrie, expediază, prin poștă, 100 de exemplare lui Ștefan Roll. Se fac pachete și, pe 22 decembrie, sunt răspândite destinatarilor. La Câmpina, în vitrina librăriei Crăciun, este expus *Urmuz*. Abia pe 16 ianuarie se consemnează, oficial, apariția revistei. Roll îi scrie lui Bogza despre succesul publicației la București. „O pun la toate librăriile în vitrină. Și afișe aplicate pe carton. Tot Ploieștiul împănă cu *Urmuz* - consemnează Bogza în

Geo Bogza văzut de Al. Tudor-Miu

jurnal. Redactorul principal împlinea, acum, 20 de ani.

Pe prima pagină, programul: „În bezna sufletului urmărim aplecași adânc urmele pe care pași lui i-a lăsat zgâriind violent pământul trivializat prin clișeism (...) La

răspântia secolului, *Urmuz* spânzurat: semafor semnalând dezechilibrul tuturor celor aplecași atent la zgomotele venind din abisuri sufletești. Lucrând în colțul obscur, pe noi ne încălzea în lumina unui soare fals, El a deschis robinetele frigului care acum cuprinde pe toți. Soarele de până azi, gol în toată inutilitatea lui. (...) Dar noi care simțim frigul pătrunzându-ne ascuțit avem nevoie de reacționare. Și atunci: mișcare, multă mișcare. Nașterea constructivismului și celorlalte isme dinamice, necesare vieții noastre amenințate cu înghețul”. Pe ultima pagină, un anunț tipic avangardist: „*Urmuz* premerge - în Câmpina și univers - apariția unei reviste care în haosul veacului va încerca stabilirea unui echilibru văslind spre poezie ultrapură: *penetrantistă*.”

La *Urmuz* colaborează Tristan Tzara, Ștefan Roll, Ilarie Voronca. Desenele aparțin lui Victor Brauner sau lui însuși Bogza, care scrie și majoritatea paginilor: poeme, *Nocturna* - un scenariu cinematografic, ca și mai multe aforisme, cum ar fi: „Pentru a spinteca aparentul ridicol al învelișului, se cere ca vârfurile de gând să nu fie tocite de calculele mercantile”; „Un vultur poate oricând fi împușcat și făcut bucăți. Nu va putea fi însă niciodată prins într-o cursă de oareci”; „Idolul” revistei este Tudor Arghezi, „cioplitor solitar de cuvinte vechi cu înșelesuri noi, eful unei gări enigmatice din care a dat drumul la trenurile frazelor vii și articulate asemenea erpilor...”

Dar, din păcate, după cinci numere, *Urmuz* e nevoit să-și înceteze apariția. Rămâne, fără îndoială, un moment fast al publicisticii românești. □

numișii comilitoni, bazele unei reviste. Pentru numele ei, „nici un cuvânt nu îmi părea că ar putea conține atâtă nitroglicerină literară ca numele straniu și tragic al lui *Urmuz*”. Se naște o inimaginabilă emulație, cât privește compunerea afișului, prinderea și lipirea lui prin localurile din Câmpina, la Ploiești și trimiterea la revistele din București, prilej pentru Camil Petrescu de a ironiza inițiativa „Revoluționarilor de la Câmpina”.

Bogza e neliniștit că tipograful de la Câmpina nu poate să tipărească revista decât, poate, după Crăciun: „Sunt dezorientat, dezorientat!”, notează el. Pe 20 decembrie 1927, se fac ultimele corecturi și se pornește tipărirea: 10 exemplare de lux, 100 hârtie velină, plus 800 obișnuite. Pe

Natura spațiului

Viorel CERNICA

- *Poți să-mi dai exemplu de un spațiu?*
- *Măinile mele, împreunate.*

(Mahabharata)

Straturi de vânt, mâinile mele împreunate; tramvaie hurducăite printre fețe pierdute în stoluri de vânt. Spațiul, vânt ridicat în apusul său; și strada alunecoasă spălată încă o dată de o ploaie acidă. Și eu: timp apus între răsărituri rugător împietrite pe trotuarul zornăitor din fața mea. Apusul lăbit și lungit, înălțat și coborât, trecut în împreunarea mâinilor, trecut în toate împreunările pământului! Și a celor doi de colo, din spatele scorjitei spinări a blocului construit acum un an. Și în eu-mi pierdut de sine și împăcat în nodul răsăriturilor proprii, în minusculul fotoliu al mulțumirii de sine din fiecare seară.

Spațiu înveinicit între noduri! Noduri de sticlă dospită și vopsită pe o față pentru a căpăta proprietatea oglindirii și a durerii de dinți diurne. Noduri de vânt înveinicite în ele însele; deodată cu învierea glasului meu pipernicit și a păcatului din fiecare noapte de duminică. O, înnoită putere și podoabă a mâinii! și a duminicii! și a iubitei născută spre luni dimineața, în clipa cenușe care cuprinde, de obicei, creierul meu mic pierdut printre vintrele apusului mare, al nostru. Soarta învechită a puterii oarbe trecută către ritm: rugăciune! Proaspătă păcătoenie recunoscută solemn: sunt; împreunare de nume și de poște de a fi; loc secătuit, securizat și înșorit atât cât să te cuprindă pe tine, erou, și să-ți ascundă fața de iubită și să-ți ascundă de sine culoarea proprie, ruginie, de toamnă trecută-n agonie spațială.

Spațiul nu este extensie, cu toate că a-a ni-l prezintă bunul simț și matematica; sau nu este în el însuși întindere, ci este concentrare, cicatricea vieții cuprinsă de moarte, niciunde fizicii actuale. De ce nu părăsim ideea de extensie atunci când îl gândim? E, aici, o fatalitate? și dacă este, de ce putem lua seama asupra opusului, a punctului? Un filosof susținea că spațiul (cel "evident" pentru simțuri, ca și cel matematic) nu este spațial; a-a cum timpul nu este temporal, iar omul nu este uman. Dar dacă nu este spațial, atunci cum este?

Odată, demult, am fost uimit de un înșeles al Divinității concentrat

în tradiția noastră (desigur, spirituală): Divinitatea e veșnică, adică atemporală. Cum timpul face pereche cu spațiul peste tot, m-am întrebat dacă acesta din urmă are vreo relevanță pentru Divinitate; m-am întrebat, pur și simplu dintr-un impuls "intelectual", iar nu dintr-unul mai profund, poetic;

voiam să știu, fără să simt și dorința apăsată pentru această "tiință".

Bunăvoință ratată înainte de vreme. Oricum, am observat eu că despre spațialitate - gândul simetric celui despre atemporalitatea lui Dumnezeu - nu suntem îndemnați să gândim ceva prin tradiția noastră formală, exoterică. Până nu demult o atitudine tranșantă în această privință nici nu se constituise. Din neputință?

Dar problema apare, totuși; e drept, mai bine cumpănită în unele învățături orientale decât în cultura vestică; mai degrabă în lăuntru unei învățături păstrate în secret decât în contexte aflate la vedere. Descartes devine în mod evident

sensibil față de problema în cauză. Gândind că principiul tuturor lucrurilor, originea lor comună, se confundă cu două "substanțe" ("substanța" este înșelesă de el ca fiind ceva ce există în sine, independent de orice altceva, independent și de "mine"), el socotește că lipsa de extensie (de întindere) este atributul uneia dintre substanțe, anume

al celei cugetătoare. Substanța cugetătoare nu este determinată spațial; gândirea este spațială, deoarece

ea nu ocupă distanța de la Pământ la Soare, sau un loc în spațiu (în spațiul fizic, desigur) căci nu e stătătoare. Iată cum "spațialul" și "aspațialul", ca atribute

posibile ale "substanței", sunt concepute pe temeiul prezenței sau absenței spațiului fizic; de la acesta pornind, pare a ne îndemna grogarul Descartes, putem gândi spațialul și aspațialul. Acesta să fie, totuși, gândul filosofului? Oricum, luând în seamă astfel de idei, îl putem socoti pe Descartes ca fiind unul dintre primii filosofi ai epocii moderne care încearcă să pună întrebarea despre ceea ce este spațiul în el însuși. În el însuși? Măinile mele, împreunate. Nu?

Dacă ne-am opri aici, la simpla constatare a aspațialității substanței cugetătoare - pe temeiul lipsei sale de relație cu spațiul fizic -, atunci ne-am

alege cu o neînșelegere și l-am nedreptăți pe Descartes. Filosoful "ajunge" la Dumnezeu și abia în felul acesta se dezvăluie rostul gândului său despre aspațialitatea substanței cugetătoare. Culege norii din mîntea mea, orbule cu fața de argint decolorat la soarele

substanței! Res cogitans, substanța cugetătoare: acesta-i conceptul la îndemână pentru a gândi aspațialitatea. Dar substanța cugetătoare este însuși Dumnezeu. Aspațialitatea este a Lui; a-a cum este și atemporalitatea. Cine e Dumnezeu?

Divinitatea să fie aspațială, a-a cum este necarnală și atemporală? Simetria ne este sugerată de un anume mod de a gândi lumea: totdeauna timpul a fost alăturat spațiului. În zorii gândirii grecești, un nod metafizic: Parmenides afirma că Ființa este ca o sferă; dar ea nu este

spațială, căci nu are "calitate" fizică, ci ea are, folosind un termen apărut mai târziu decât vremea în care a trăit Parmenides, calitate "metafizică". Matematicienii din toate timpurile au suspinut că opusul spațialului (adică ne-spațialul împlinit) este punctul. Sfera și punctul: iată simbolurile ce ne stau la îndemână pentru a gândi aspațialitatea lui Dumnezeu. Este sferă sau punct,

Dumnezeu? Cum ar putea fi amândouă? Poate fi gândită aspațialitatea în sine, ca "existență" suficientă sieși, sau ea este doar o însușire pentru altceva? Mijește dincolo de întrebări o înșelegere: spațiul trebuie conceput în funcție de aspațialitate, iar nu invers; căci dacă aceasta din urmă este "condiția" însăși a lui Dumnezeu, atunci spațiul trebuie să-și I urmeze. Dar poate fi Dumnezeu sferă și punct? Mai degrabă cuvânt?

Poate sferă și punct: "măinile mele împreunate": punctul și sfera împreună: Dumnezeu. Blasfemie! Dumnezeu un punct!

Dumnezeu punct și sferă, împreună. Substanță cugetătoare, da! Punct

și sferă, nu! Totdeauna paradoxul

a concentrat mai multă cunoaștere decât cunoașterea "așezată", "paradisiacă", după vorba lui Blaga. Iar gândirea analogică a constituit calea sigură prin care Dumnezeu a prins chip inteligibil. Desigur, ne putem lipsi de chipul inteligibil al lui

Dumnezeu. Dar nu ne putem lipsi de întrebarea: de ce trebuie să producem, gândind, măcar uneori, acest chip? Ne putem opri la a-L simți prin toate nervurile ființei noastre (iar nu doar prin cele cinci simțuri)? Este suficient sentimentul divinului, solidar și cu o anume reprezentare a acestuia, pentru a-

L avea pe Dumnezeu deschis către propria noastră fiire? Dar ce mai este Dumnezeu dacă ne pătrunde doar simțirea? Nu cumva avem nevoie întotdeauna de chipul său inteligibil, iar pentru aceasta trebuie să-

L gândim? Altminteri, îl vom confunda cu noi; sau cu lucrurile care ne pătrund în simțire. Dar

Dumnezeu ne pătrunde simțirea, pe când lucrurile ne pătrund în simțire. E vorba, aici, despre o diferență aproape insesizabilă și, desigur, mizerabilă, dar

esențială pentru trecerea lui Dumnezeu în chipul său inteligibil, ca Eu. Înțelegem că El, pătrunzându-ne simțirea, o constituie pe aceasta; de aici și "impresia" de absolut pe care o produce simțirea Lui atunci când ea este deja ceva. Așadar, simțirea nu ar fi nimic nepătrunsă de Dumnezeu; simțirea însăși se constituie prin această pătrundere. Ar

putea lua un chip sensibil lucrurile ce stau lângă noi, dacă nu ar exista un "spațiu" disponibil pentru ca ele să-și așeze chipul? Dar acest "spațiu" nu

are nimic spațial, dacă acest din urmă cuvânt se referă la ceea ce este legat de spațiul obișnuit, înțeles ca întindere, pământ. Spațiul, pământ?

"Spațiul nespacial" este Dumnezeu însuși; el este, totodată, opusul spațiului, adică punctul și sfera. și nu vor sta lucrurile la fel și în ceea ce privește Inteligibilitatea (facultatea noastră de înțelegere)? Nu cumva Dumnezeu însuși o constituie, pentru ca astfel să intre în puțină exercițiul acestei capacități în legătură cu orice altceva? De exemplu, în voință sau în mintea noastră îngustă ne-ar fi de înțeles diferențele însuși ale lucrurilor,

multiplicarea lor, dacă nu ar exista deja un "spațiu" în care să fie ele cuprinse? Dar acest "spațiu", aspațial dacă îl

raportăm la spațiul obișnuit înțeles ca extensie, întindere, pământ, este însuși Dumnezeu; și este, desigur, punct și sferă. Dar nu punct "material", cum ne lasă să înțelegem unele teorii din

cosmologia contemporană vorbind despre "big-bang" și despre punctul material de infinită concentrare care a explodat și din care s-a născut universul. Big-bang! Spațiul aspațial: acesta este

Dumnezeu. Paradoxul. Măinile mele împreunate. A rugă: păcătoșenie recunoscută!

Dumnezeu însuși scoțându-și capul printre degetele

împreunate ale mâinilor mele! Aici se închide aspațialitatea lui

Dumnezeu. Ca și atemporalitatea Sa. Dar acestea două nu pot fi depuse în topos-ul negativului, a unui

nimic secund rezultat prin negarea a ceea ce este dat

în simțire sau în inteligibilitatea noastră ca spațial și temporal negat; ca spațiu și timp. Aspațialitatea și atemporalitatea se nasc tocmai print-o intervenție

ne-simțită, pentru că ele se constituie din Dumnezeu, din nimicul pe care îl reprezintă; convenție.

Nimicul primordial. O, înnoită putere și podoabă a mâinii! Poate a minții?

În împreunarea rugătoare

Dumnezeu ia ființa accesibilă nouă, aceea posibilă pentru oricine. Dar aici, în împreunare (a mâinilor, desigur) se află aspațialul: punctul, aici în nodurile răsăriturilor vii ce-mi mișcă ruga; sfera, aici în împlinirea împreunării mâinilor mele.

Punctul și sfera sunt simboluri. Ele nu valorează prin ele însele. A simboliza înseamnă a cuprinde în formă ceea ce aparține altuia.

Punctul și sfera, așadar, nu sunt identice lui Dumnezeu, ci doar îl simbolizează, îl cuprind în forma lor pe

Acela. De fapt, ele nici nu-l simbolizează direct pe Dumnezeu, ci atribute ale

Sale: punctul, negativitatea Lui, diferența de condiție dintre El și lumea noastră (însuși nespacial, desigur); sfera:

perfectiunea Lui, relativitatea

condiției noastre (de asemenea, însuși nespacial). Ele par a vorbi mai direct despre

Dumnezeu decât noțiunile prin care "teologia rațională" desemnează atributele

Acestuia, căci poate fi exploatată o anumită dimensiune sensibilă a lor: există în mintea noastră reprezentarea unei sfere; dar reprezentarea perfecțiunii ca atare nu se află în minte; perfecțiunea este un "concept"; am putea lua ca reprezentare a

perfecțiunii sfera însăși: dar prin aceasta nu ne blocăm calea acolo unde întâlnim o însuși a lui

Dumnezeu? Scopul ultim este

Dumnezeu însuși, către El ne îndreptăm sufletul (cugetul?), așadar încât sfera "ajunge" să-

L desemneze, simbolic, pe Acesta. Vestea

despre El nu am: nu vă așteptați la nimic de la acest poem. Vreți să-L vedem. Unde e?

Punctul și sfera nu mai sunt Dumnezeu, de vreme ce-L simbolizează? Parcă erau,

mai devreme! Sunt și acum, fără îndoială, dar trebuia semnalată diferența de condiție dintre mijlocul

omenesc de simbolizare/desemnare a lui Dumnezeu și statutul Acestuia. În calea cui se află Acesta?

Spațiul și timpul sunt apropiații noștri în acest gol de aspațialitate și atemporalitate

în care ne aflăm. Sunt amicii noștri, căci unora le întrețin iluziile mărunte despre împlinirea în "mijlocul"

lor, iar altora le întăresc nădejile în deschiderea unei căi ce i-ar putea duce către

opusul lor. Da, ne aflăm într-un gol de aspațialitate (gândire plină) și

atemporalitate (eternitate). Zgomotul pe care viața noastră îl scoate se-aude până în tăriile

cerului. De aceea, din când în când, ni se deschide o poartă prin care putem pleca sau putem zări, măcar, ceea ce

se află în apropierea noastră, în proximitatea fundului de viață zgomotoasă pe care îl potențăm neconștient. Din

ce în ce mai pușini sunt aceia însă care mai pot zări, atunci când apare, spărtura din bolta acestui

nivel de ființă. Golul de aspațialitate și atemporalitate ce ne copleșește este mai tare

decât piatra; el este materialul însuși din care suntem noi făcuți și din care sunt făcute toate lucrurile acestea a căror atracție

este irezistibilă și sub dominația cărora suntem căzuți. Tot recușii fac legea?

“Căzuși, dar fericiți!” parcă aud printre zgomotele viețuirii. Își mai poți împreuna mâinile în acest gol de spațialitate și atemporalitate în care suntem aruncați? Desigur: este singurul gest care ne amintește de poarta de trecere - a privirii - către ceea ce ne depășește și ne poate călăuzi în preaplînul spașialității și atemporalității. Cum rezistăm, totuși, aici, atâta vreme cât oțim despre golul pe care îl ocupăm? Prin cultură. Auzi! Mai bine-zis, prin cultura veritabilă, auzi! tot mai rară, dacă luăm în seamă ceea ce Nietzsche numea “rășcoala sclavilor”, adică intervenția resentimentului pentru a regla actul “creației”. Prin cultura

momentului (veritabilă, aadar). Aceea născută din recunoașterea vidului de spașialitate și atemporalitate în care consumăm să trăim; aceea statomicită, prinsă de un spașiu în care se plimbă cu bicicleta gândul despre spașialitate și despre spașialitatea spașiolui însuși. Un spașiu al conviețuirii celor care simt cu cei care nu simt și a celor care înșeleg cu cei care nu înșeleg că treapta de existență a cercului roșii de bicicletă pe care ne aflăm este la fundul fiirii. Cultura este poarta deschisă către ceea ce se află în proximitatea locuirii noastre, este spărțura din bolta acestui cer care ne separă de o locuire nouă. Dar ea este și locul celei mai mari pierderi de sine, căci lasă liberă iluzia salvării. Cultura nu salvează; ea doar face posibilă salvarea. Ne arată că există undeva o ieșire pentru cei care au, deja, presentimentul unei evadări. Clipa!

Momentul!
Ea este un mijloc; scopul suntem noi înșine. Mijlocirea culturală este plină de dovezi ale pierderii de sine, dar, desigur, și ale izbânzii (de sine): uimirea de sine. De unde atâta simțire la un biciclist răstignit pe coarne de bicycle?

Cultura, aadar, este o ansă. Ea se află în drumul meu către mine; și al tău către tine; sau, mai bine-spūs, către un alt nivel al fiirii, cel mai apropiat de condiția noastră. Sunt destui care iau cultura drept scop; cred că ea îi izbăvește: sunt oamenii al căror organ de orientare nu-i ajută să iasă din orizontul închis al viețuirii “administrative”. Kant spunea: cultura este scopul nostru ultim, o excelență “naturală” (“fenomenală, roștea

Kant), iar scopul ultim, anume Binele Suveran, se află în lumea inteligibilă, nu în cea fenomenală. E o bună călăuză Kant în înșelegerea rostului căii către izbăvire. Dar de unde să-l luăm?

Tocmai pentru că vine ea înșăși din concentrare (a cugetului, a simțirii etc.) și din perfecțiune (a formei în care sunt aezate cugetul, simțirea etc.), cultura este și ea o prezență a spașiolui spașial și a timpului atemporal în viața noastră. Această prezență înșeamă valabilitate: peste spașii geografice (sau poate chiar mai mult) și peste timpuri istorici. Cum ne-am mai putea apropia de Iliada lui Homer, sau cum am mai păstra amintirea ei, fără prezența culturii ca valabilitate descinsă din spașialitate și atemporalitate? Dar aceasta înșeamă, din nou, că spașialitatea și atemporalitatea au ele înșele prezență în cultură, adică Dumnezeu însuși instituie acest spașiu spașial și timp

atemporal care este cultura. Ce vorbe mari! veși spune: cultură, spașialitate, atemporalitate, valabilitate, Dumnezeu, Bine Suveran

etc. și ce idei mari: cultura este spașiu spașial, Dumnezeu are grijă de cultura noastră etc. Apropo de ideea din urmă: dacă Dumnezeu are grijă de cultura noastră, noi ce mai facem? Ne-am putea plânga că nu ne-a mai rămas nimic de făcut. Sau ne-am putea aduna toși într-un loc (într-un “spașiu spașial”) și să strigăm către Dumnezeu vorbe de ocară, să- L îndepărțăm sau chiar să- L ucidem (cred că s-a mai întâmplat aă ceva, odată). Sau ne-am putea culturaliza resentimentar, uitându-ne pieziș la cultura altora și ridicând-o în slăvi pe a noastră (dacă tot nu ne este ea coborâtă de acolo, din slăvi, ca tot ce este, în propria ființă, spașiu spașial, bicycle abicicletal). Iată câte putem face. Totul este să avem curaj. Nici cu asta nu e o problemă, căci în ultimul timp cultura noastră (omenească, nu românească) tocmai aă ceva a făcut: a lucrat la fel de fel de “strategii ale riscului”, pe care le-a pus la dispoziția noastră pentru ca noi să înșiem curajul: fără bătaie de cap (dar cu câteva pretenșii) Vreși exemple? Plimbăși-vă cu bicicleta; sau mai bine citiși revistele de cultură de la noi și de aiurea. Numai să nu îndrăzniși s-o citiși și pe aceasta în care se află “poemul” de față: puteși scăpa de îndemn; și de curaj. Dacă veși ajunge și la acest poem, atunci chiar vă veși simți tare încurajăși cultural de natură și veși citi, apoi, multe alte reviste despre tricicleta de cultură. Cum mai stași cu cultura? Mai locuiși în cultură? În natură?

E din ce în ce mai greu să intuiești locul în care mâine seară se va sparge bolta fiirii noastre zgomotoase (“cerul”, în termeni fizici), pentru ca unii să observe nivelul fiirii aflat în proximitatea noastră. Totuși, pe cer sunt multe semne. Ridicăși din când în când capul către cer. Poate se va deschide. Poate va crăpa pe undeva. Cine mai știe? Oricum, nu sperăși, pentru că revistele de cultură - precum și alte publicașii - vă vor oferi din ce în ce mai multe ocașii de natură a vă pierde rostul: vă veși căuta din ce în ce mai pușin; iar bolta degeaba va mai crăpa pe undeva. Dar semnele?

Nu uităși! Dumnezeu este spașiu spașial, iar cei ce vin din spașiu (din spașiol cosmic) călare pe o roată (de bicicletă, desigur!) nu sunt tocmai supraoameni; nu sunt nici măcar oameni. Adio. Totuși, în încheiere, un gest cultural, un îndemn: Citiși revista aceasta nouă! Citiși-o! Este reșinută în privința tonului ideologic; și e, poate, mai poetică decât multe altele. Nu iubiși poeticitatea? Nu-i nimic: sunt și îndemnuri (la plimbări, și țipi cu ce) în ea și acte de curaj. Aadar, citiși-o. și cât mai repede, cât mai atent; dar să nu stași în curent, căci sfaturile medicale le-au scăpat redactorilor. Adio!

Cântecurile nedespinderii

Gherasim RUSU TOGAN

Cătănia la-mpăratu'

Bine a crescut în lumea transilvăneană, cel puțin până la vârsta adolescenței, nu-și mai poate niciodată terge de pe suflet icoana încărcată de nostalgie a bătrânilor, atunci când, la un pahar de băutură, își depănau povestea tinereții și, implicit, a cătăniei «la-mpăratul».

În nici o altă parte a României se pare că sentimentul înstrăinării de cei de acasă n-a marcat atât de dureros și cu atâtea urme peste vremi conștiința individului, precum pe pământul Transilvaniei. Aici s-a creat o adevărată «psihologie a înstrăinării», concretizată într-un vaier al tinerilor, pentru care cătănia se înscria ca o pată neagră peste anii cei mai frumoși ai vieții. Acum, se rețeau iubiri și doruri fel de fel, pentru o plată dureroasă și lungă «slujba la-mpăratul», în expresia poetului. Și tot la «vârsta mândreții», feciorul trebuia să-și lase mamă și tată, pe frații mai mici, pe toți laolaltă în grija propriilor puteri, cu nădejdea că, la reîntoarcerea sa, își va putea relua viața, însurându-se cu fata dragă. Explicabil că toate erau vise ce se vor spulbera ușor, pentru că vremea se va bese în legile ei firești, iar fata iubită, sub apăsarea vorbelor spuse de tată și mamă și a stării ei, într-o casă cu frați mulți și avere puțină, se va grăbi să-și închege un rost, ușurându-le astfel starea... Apoi, cei ce reveneau din cătănie, după ani mulți petrecuți «în cazarma cea de piatră», pe copilele acestea vor pune ochii, fiindcă, în legile lumii, nădejdiile lor de altădată s-au împlinit demult în rosturile casei. Iar timpul înstrăinării, cu durata lui neiertătoare, face ravagii! Jelania feciorului trecut prin aceste necazuri s-a preschimbat, astfel, demult în lacrimă: «Trandafir de pe cetate/ Spune-i maichii sănătate/ Că de mine n-are parte,/ N-are parte că-s departe/ Că-s slugă pe nouă ai/ La-mpăratul Niculai./ Pu'ca-mi este mândruța/ Săbiușa nevestuța!» Intrată în conștiința tinerilor transilvăneni, ca stare absolut obligatorie, cătănia a marcat viața lor printr-o suită de gesturi comportamentale, cu rezonanță prin veacuri, pe aceste meleaguri.

Duminica de ziua-bună sau desprinderea de sat a cătanelor. O asemenea zi se însemna îndoliată în cronica nescrișă a colectivității. Feciorii chemați «cu ordin» se adunau în ultima duminică de dinaintea plecării la oaste, de dimineața, acasă la unul dintre cei mai înstăriți, unde erau sărbătoriți printr-o petrecere, după care, cu alai, ieșeau la joc, sub privirile miloase a celor dragi, părinți, alte rude și mulțimea fetelor și a feciorilor de vârstă apropiată. Pe toată durata jocului, recrutul juca doar cu fata dragă, în admirația celor ce le compătiseau starea de dinaintea despărțirii. Și curgeau jurăminte, se pecetluiau legăminte. Dar apa satului curgea deja prea grăbită și peste toate urma să se ațearnă pustiul.

și întreaga noapte de dinaintea despărțirii, peste sat răsuna dureroasele cântece ale cătăniei, al căror vaier mai ieșea și astăzi la lumină, din noaptea timpului: «Spală, maică, hainele,/ Că se duc cătănele:/ Ni le spală cu săpun./ Să fie albe pe drum./ -Dragul maicii le-am spălat/ Dar parcă nu s-or uscat./ -Lasă-le, maică, mai ude./ C-a-a-s bune la răgute/ și fă-le mai subțirele,/ Ca să cătănesc cu ele!»

Apoi jalea și starea de blestem sunt stări ce-i săgetează cătanei inima, în pragul despărțirii de cei dragi. Vulnerabil în fața necunoscutului ce i se va prinde dureros de inimă, odată cu plecarea din sat, înstrăinarea i se va părea drept însemn de blestem, de unde și lamentarea: «Vai, cătana, săraca,/ Dacă-i vine porunca,/ Lasă mamă, lasă tată,/ și se duce la armată/ .../ Ceartă, maică, cu gura/ numai nu mă blestema,/ Că blestemul de la mumă,/ niciodată nu-i a

bună./ Este mărunt ca bobul/ și arde mai rău ca focul./ E mărunt ca mazărea / și arde rău ca para!»

și nu odată, mama este invocată drept cauză a plecării feciorului la cătănie, rezultat a unui blestem cu efecte neiertătoare: „Rău m-a blestemat maica,/ rău m-a blestemat și plâns./ relele de m-au ajuns”

Iar dialogul dintre fata dragă și feciorul ce-și va urma destinul, oferă, în fapt, deschideri pentru cum va fi lumea, cu împlinirile ei: «-Tu te duci, bade, sărace,/ Eu ce focul că m-oi face !/ -Tu te-i face, măndro, bine,/ Că rămâi în sat la tine / și mai sunt feciori ca mine,/ să te iubească pe tine!/ și mai e frunză pe salcâ/ și mai sunt feciori să-ți placă!»

Asemenea, cătănia s-a înregistrat și ca stare apocaliptică, pentru cei ce rămân fără ajutorul feciorului: «De unde cătana pleacă,/ rămâne curtea săracă/ și casa plină de dor/ și locul rămâne-ogor.»

Sau invocă adresată împăratului, surd la necazurile supușilor: «Măgheran de pe cetate,/ nu mă depărta-mpărate,/ că n-am tată să mă cate,/ surori să vie la mine,/ s-aducă straițele pline./ Numai mândra c-o veni/ dac-o lasă părinții!»

Necazul și dorul, poveri grele peste sufletul cătanei, sunt de neînlocuit pe drumurile străinătăților, iar cântecul de cătănie și le înscrie pe răbojul său cu lacrimi și aducere-aminte de suferințele celor rămași departe: «-Ce fluieri, voinic, de jale/ Doar și-e grea pu'ca-n spinare?/ -Nu mi-e grea pu'ca-n spinare,/ dar mi-e grea inima tare./ C-am lăsat boii pe brazdă/ și părinții fără haznă./ și-am lăsat boii-njugapi/ și părinții supărați!»

Dar cântecelor de cătănie li se alătură cele de război, o subcategorie ce o văd absolut necesară, ele surprinzând în diverse imagini cōmarul apocaliptic al scenelor de bătălie, din cele neuitate conflagrații ale morpilor: «Pe dealul Sibiului,/ nu-i nici iarbă, nici rogoz,/ numai cu sânge pe jos./ Nu e iarbă, nu e grâu,/ numai sânge până-n brâu./ Sânge de-al muscalului,/ până-n burta calului.»

și-ar fi regretabil ca-n acest spațiu, cu trimiteri, până acum, înspre vremi de dinaintea Unirii cu Țara Mamă, dovadă antologia ce ne-a satat la îndemână, să nu menționăm și cea mai originală dintre culegerile lui I. G. Bibicescu: **Cântecul după trâmbișă**. Conform explicațiilor înregistrate de către autor, el cuprindea «comanda pentru diferite mișcări care se ordonau trupelor» ce se făceau prin intermediul trâmbișei. Cât privește semnalele «o foarte mare străduință se punea pentru ca soldații să învețe să cunoască și să distingă bine un semn de altul.» Aadar, aceste semnale, emise prin intermediul trâmbișei, erau comenzi ce se dădeau pe câmpul de instrucție și, implicit, pe cel de luptă. Dar soldații români, pentru a le învăța mai ușor, au adaptat cântecul «pe aria oarecum incoloră a cornului». Menționăm faptul că folcloristul a cules și melodia, înregistrată pe note muzicale. Noi reproducem comenzile:

1. Pentru a se apăra contra cavaleriei: «Spate, spate,/ către spate, că vin călăreții !»
2. Întărirea lanțului de tiraliori: «Venși și voi de-ntăriți, venși!»
3. Schimbarea lanțului de tiraliori: «Așteptați,/ c-acum vine să ne schimbe și pe noi!»
4. Inapoi: «Inapoi, numai încet, înapoi!»
5. Înainte: «Haide, iute, mai înainte,/ să căpătăm loc mai bun!»

Impresionant cum memoria colectivă și-a asimilat acest repertoriu, încât mulțimea acestor motive se vor regăsi și în cântecurile-blestem ale războiului, înspre care ne vom îndrepta în continuare atenția.

(continuare în numărul următor)

FAMILIA. Ultimul număr, ajuns la noi, al revistei (nr.1/2004) demarează cu un incitant „editorial” semnat de Miron Beteag. Despre eroismul „genuin și uriaș” al scriitorului român: „n-ai cum să nu remarci că e îngrozitor de multă singurătate rea în literatura noastră”. Totuși, cam sceptic! Cel mai recent volum de versuri, *La plecare*, de Liviu Ioan Stoiciu, „excelent poet «atipic»”, e comentat de Constantin Trandafir. În legătură cu Cioran și filosofia căderii glosează, avizat, Ionel Necula. Bogat, ca de obicei, sectorul „cronicii literare”. Semnalăm și foarte multe poeme, bine „construite”, ale lui Traian ătef, Ion Dumbravă, Ion Davideanu, Ioan S. Pop („F”?), Vasile Muste, Amalia Constantinescu și Jan Skalec. Lipsite „ancheta” cu care revista ne-a deprins.

VIAPA ROMÂNEASCĂ (nr. 1-2/2004) continuă dezbateră pe tema: Literatura română după comunism, „varianta lucidă”, în opțiunea lui Vasile Andru, după ce în partea I predomina „varianta sceptică”, în viziunea lui Liviu Ioan Stoiciu. Discuția va continua. Excelent grupajul de aproape 100 de pagini, consacrat Centenarului Mircea Vulcănescu, unde, pe lângă texte ale filosofului, sunt, evident, și numeroase exegeze, dintre care, și din patriotism local, consemnăm *Mircea Vulcanescu și „locul” nostru cultural* de Viorel N. Cernica. De o mare diversitate și consistență sunt comentariile critice, de la Florin Mihăilescu (interviurile lui Mihail Sebastian), până la Gherasim Rusu Togan, care scrie despre monografia *Grigore Hagiu și generația sa* de Constantin Trandafir.

ROMÂNIA LITERARĂ, nr.13 / 7-13 aprilie 2004 întreabă și lămurește *De ce nu citim la fel și are în vedere... „orbirea critică”*. Interesează cu deosebire „reverențele critice” ale lui Marius Chivu despre *Cercul de grafie* semnat de ătefan Borbelley. Excelente versurile Norei Iuga. „Noua lectură” a lui Alex ătefănescu se ocupă de scrierile postbelice ale lui Camil Petrescu. Ion Simuș la cronica edițiilor despre „Rezistența prin cultură, în exil”, iar Al. Săndulescu comentează în legătură cu „Vladimir Streinu și proza românească”. *Piganiada în franceză* de Elvira Sorohan ne aduce o veste mai mult decât plăcută. Mai aflăm de la Ioana Părvulescu și ce se mai întâmplă „acasă la E. Lovinescu”. Totuși, Dan Berindei e un mare istoric.

PORTO-FRANCO (nr. 1-2-3/2004) publică o pagină de versuri ale lui Florin Dochia, într-o companie selectă: Eugenio Coseriu, Adam Puslojiac, Traian T. Coșovei, ca să nu mai vorbim de iscusitele traduceri în limba franceză ale lui Eminescu de către Constantin Frosin. Îmbelșugat și compartimentul interpretărilor: Francisc Vorona scrie despre *Versuri din mers* de Adam Puslojiac, Leon Barbaru despre poezia lui Vasile Tărăbanu, Dumitru Matală despre Marin Preda (deocamdată, *Iposibila întoarcere*) și Corneliu Vasile despre volumul de poeme al lui Valeriu Valegvi și despre *Poezia postmodernă* de Mircea A. Diaconu.

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC (nr. 711, 6 aprilie 2004) ne informează că editura „Scrisul Românesc” din Craiova pregătește vol. 2 al Jurnalului Ninei Cassian, în care tânărul Marin Preda deține loc principal. Autoarea, care „și asumă întreg parcursul existențial și creator”, „convorbește” cu Daniel Cristea Enache. Textul lui Teodor Vărgolici se referă la al patrulea volum din ediția critică a *Operele* lui B. P. Hasdeu, conștinând dramaturgia, „edipie îngrijită de cei doi eminenți exegeți hasdeieni, Stancu Ilin și I. Oprișan”. Vedete ale culturii franceze au venit la București, scenarii și dramaturgii Jean-Claude Carrière și Eric Emmanuel Schmidt care spune, între altele, că „România e cunoscută în Franța prin intermediul exilaților ei. Nu e o imagine justă”. Din păcate, așa este. Depășitorii de rubrici fixe (C. Stănescu, Diana Popescu, Cristina Modreanu, Nicolae Gheran, Elisabeta Lăsconi, Felicia Antip, Magda Mihăilescu, Alexandru George, Mircea Angheliescu, Constantin Coroiu), la aceeași altitudine bine cunoscută și recunoscută.

DACIA LITERARĂ – A sosit la redacție nr. 2 / 2004, cu texte substanțiale pe teme *Istoria restaurării, restaurarea*

istoriei (semnează: Al. Zub, Ilie Dan, Constantin Ciopraga, Anton Adămuș etc.) și *Junimea de ieri, Junimea de azi* (George Popa, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu etc.). „Orice abordare onestă a ideii de postmodernism trebuie să înceapă printr-un transfer. Este vorba despre mișcarea culturalului (în integralitatea sa) spre estetic” – afirmă Codrin Liviu Cușitaru în incitantul studiu *Postmodernismul. O ipoteză* din care revista publică prima parte, *Fenomenologia postmodernă*. Un incitant interviu cu Cezar Ivănescu a realizat Nicolae Coande (apare acum partea a doua), oferindu-i acestui poeta magnus (cf. Petru Creția) prilejul unor atitudini lipsite de echivoc față de afirmațiile unor Cassandre referitoare la poezia ajunsă într-o fundătură. Mai găsim poezie bună, originală și în traducere (Dorin Ploscaru, Shaul Carmel, Larisa Verde, Bernhard Widder, Cassian Maria Spiridon). „Cred că literatura poate corecta isoria” se intitulează dialogul pe care Daniel Corbu l-a avut cu Ismail Kadare.

LITERE, întârziată, abia nr. 2 / 2004, dar nu mai puțin interesantă: *Poezie și carnagiu*, editorialul lui Tudor Cristea („Se întâmplă lucruri atât de îngrozitoare, atât de absurde, atât de barbare, încât a mai crede că poezia nu doar că mai poate salva lumea, dar că măcar s-ar mai putea salva măcar pe ea e o iluzie aproape ridicolă.”- noi n-am fi chiar așa de categorici, dar înpelegem că distinsul autor era sub apăsarea evenimentelor tractice din Spania. Homo sum...), *Categorice deosebiri* de Alexandru George, „*Esopica*” – *fericita soluție epică* de Mircea Horia Simionescu, *Recătigând timpul* de Barbu Cioculescu, *Elogiu micii burghezii* de Christian Crăciun. Dezbateră referitoare la literatura de consum promite să fie interesantă, cârpile lui Paulo Coelho ocupând primele locuri în topurile vânzării. Dar, decât Sandra Brown... (comparaison n'est pas raison).

BUCOVINA LITERARĂ, nr. 3 / 2004, publică poezie interesantă, dar și începutul unei luări de poziție necesară, apropo de „țința de contrabandă”, adică plagiatul care e neașteptat de înfloritor la vremea noastră (Alexandru Dobrescu); tema editorialului este inepuizabilă (*Despre citit în zilele noastre*) și cu atât mai util să nu fie abandonată vreodată, de cineva.

AXIOMA de la Ploiești bine steagul sus (după patru ani pe piața literară), multe dintre textele publicate în nr. 3 / 2004 fiind de arhivat. Pe lângă editorialul consistent semnat de Ieronim Tătaru (despre Robert Frost), reșinem rubrica *Texte și pretexte* deținută de Constantin Trandafir (*Despre starea literaturii române, azi*), articolele despre Nichita Stănescu (Viorica Rădușă, Simion Bărbulescu, Marian Chirulescu – acesta din urmă, unul dintre cei mai prezenți semnatari de recenzii din revistă), *Încercare asupra unei formule filosofice vulcănesciene* de Viorel Cernica (tot despre Mircea Vulcănescu scrie și Ion Bălu), interviurile cu Petru Romoșan despre Antologiiile sale (Florin Dochia) și cu Mihai Gălăbanu (Ioana Scoru), poezia (Marian Ruscu, Ion Roșioru) proza (Ion Stratan)...

PRUTUL apare la Huși, în 20 de pagini, și notează spre neuitare despre prima monografie Grigore Hagiu (semnată de Constantin Trandafir), despre Muzeul de la Curteni, despre prezența lui D. R. Popescu la Huși. Mai reșinem Scindromul conștinșei sfășiate și textul dedicat secolului scurs de la nașterea preotului și profesorului Dumitru Stăniloiaie.

ATENEU, nr. 3 / 2004, bogat și interesant, ca totdeauna, publică pe două pagini „Iuda”, dosarul de urmărire informativă a lui Alexandru Ivasiuc. Constantin Călin (rubrica arte & meserii) scrie Jurnal despre poet – desigur, Bacovia. De remarcat spațiul generos dedicat recenziilor, una dintre dimensiunile necesare (dar nu și suficiente) ale unui mensual care se respectă, și coloanele dedicate, consecvent, poeziei.

**Pentru ancheta din numărul viitor propunem tema
REVINE FICȘIUNEA ÎN DREPTURILE
SALE LEGITIME?
Așteptăm cu interes opiniile dvs.!**

VALENTIN GHEORGHIU ar putea fi "tânăra speranță" a poeziei scrise în urbea unde iese revista noastră. Debutul său grăbit cu **Doctrina psihicului** și textele citite la întâlnirile Cercului literar «Geo Bogza» lasă loc pentru o devenire care s-ar putea să-i surprindă pe unii. Cu condiția de a se întoarce la realitate lucrurilor și ființelor (fie ele mici!), din aerul aparent rarefiat (dar steril) al "filosofării". Deocamdată, punem în pagină un poem care nu ne-a displăcut.

Sanctior cibus

Sângele-mi se revarsă
peste palmele prea curate ale ființei vii,

Nemoarte strigând spre cele ce poartă
slava Tatălui.

Strigați !... de ce nu strigați?!

Ah ! suntem înveninați
de propriile noastre păcate
încât nu mai putem striga după El
ca să ne dea să bem din sângele Lui,
și să ne rupem din carnea Lui, ca niște hiene
- și să ne fim nouă dumnezei...

Acum, să nu mai strigați,
căci nu vă mai aude nimeni !
Doar eu vă mai aud...
eu, Dumnezeu! nimănui.

IOANA URSU este o adolescentă neliniștită, consumatoare și creatoare de literatură. A început cu poezie, pentru ca să-și încerce forțele și în proză sau (un fel de) teatru. Nu ne grăbim să o încurajăm la gesturi precum acela al lui Valentin ("repede, un volum!"), chiar dacă a adunat și niște premii literare. Trebuie să "mai crească" și nu obosește să o facă, nu obosește să caute, să înțeleagă și să se îndoiască. Vom fi atenți!

Strigam câinele printre mărâcinii de pe coasta cea fără de nume. Nici el nu avea nume, dar îi inventasem eu unul, să pot să-l strig pe coasta cea fără de nume pe care avea să se piardă. M-am scobit între dinți cu o foaie de pîpirig, zgâriind buza ce va să mă ardă. Alergam cu picioarele mele ciunte răsturnând ciulinii înfrigurați, pentru că femeia izvorâtă din câmp nu mi-a mai socotit pații. Copacul și-a acoperit urechile cu crengile mele, să nu-mi audă foșnetul metalic pe ȳna topită, pe care o feream fiindcă ȳmugurise. Începuse să sparg piatra de la jumătate, deși se crăpase deja de atingeri impudice. Pe urmă mi-am amintit că-mi pierdusem câinele, care, desigur, nu putea fi strigat, pentru că-mi dădusem nume. Trebuia să rup din nou toți morții ȳnierbați în ei ȳniși, ca să pot să recuperez câinele, să-i dau nume și cu laba lui să mângâi ȳnvieerea. Câinele uitase și el de sine și se hotărâse să moară ȳntâi. L-am contrazis vehement și ȳbineȳneles că m-a auzit, uzând de calitățile teopatice pe care nu le avea. A trebuit să ciocănesc ȳn tavan, să-mi potolesc vecinii care petreceau preventiv și să-i anunș că n-am de gând să mor de tot, lucru care i-a potolit de-a binelea. Am smuls un braș de la o trestie și i l-am ȳntins câinelui, dar el nu putea să-l apuce nici cu laba, nici cu dinții, neavând nume ȳncă. Pe urmă mi-am văzut câinele, a-a dintr-odată, găsindu-l. Bietul, i se ȳnglodase laba ȳn lacul pe care îl privea descumpănit. A trebuit să rod cu nările toate algele de pe fundul bălții, pentru că miroseau a mlaȳtină, ceea ce nu era plăcut pentru peștii care se mutaseră din pricina asta. Am călcat ȳntr-un topor, am smuls cu dinții rădăcinile mele și i le-am dat să le mestece, sperând că astfel se va smulge precum o buturugă rădăcinilor sale. Mi-a mulțumit, botezându-se cuminte, ȳn altă baltă, ceva mai curată și a postat un semn ȳn mijlocul lacului, ca nu cumva și alții să se scufunde asemenea mie. Desigur, avertizarea e valabilă, având ȳn vedere că amintirile, ca și semnele de circulație, se scufundă ȳn asfaltul topit, destul de repede. *Cave canem!*

(urmăre din pagina 11)

4 S-a dovedit că preponderența "deschiderii" e preferabilă exclusivismului localist. Revistele care promovează semnături de scriitori din ȳntreaga țară (și din București), nu numai din județul sau zona acoperită teritorial (spiritul nu poate fi, totuși, ȳngrădit, oricât ne-am strădui, nici măcar la nivel național, darmitate regional), au o credibilitate asigurată. E important să ȳntre ȳn competiție valorile din toate

zonele țării, ȳn aceeași revistă. Cel pușin a-a văd eu lucrurile la revista *Viața Românească*, unde lucrez. Iubesc deschiderea, nu exclusivismul localist sau de gașcă (din păcate, extins la București, vezi săptămânalele literare, ȳn frunte cu *Observatorul cultural*, intolerant, perfect oportunist prin promovarea "ochelarilor de cal" ai "politicii corecte").

5 N-am nici o propunere de făcut, sunt convins că aveți o formulă originală de publicație și că ȳțiți ce vreți

(altfel nu v-ați mai angajat ȳntr-o asemenea ȳntreprindere păguboasă). Vreți avea o direcție literară? Sunt curios să văd dacă reușii să depășii "spiritul provincial" (spirit vizibil mai jenat ȳn revistele din București). ȳntr-o perioadă de tranziție postcomunistă ȳn care revistele literare sunt de necitit, veniiți cu ceva nou? ȳnchei, rugându-vă insistent să faceți tot posibilul să vă difuzați revista ȳn ȳntreaga țară – dacă n-o vreți face, vă vreți strădui degeaba.

11 martie 2004. București

Frumoasa utopie VATTIMO

(urmăre din pagina 32)

Renașterea religiei ȳn cultura comună se verifică prin accentuarea problemelor legate de ecologie, de bioetică, cărora gândirea dogmatică a Bisericii pare singura capabilă să le furnizeze criterii stabile. La pericolul căderii ȳn fanatism, autorul propune unica alternativă posibilă: «viversi ȳn un spirito debole». A trăi ȳntr-un „spirit slab” semnifică asumarea carității, regăsirea „vocabiei laice” a spațiilor de dialog interreligios și intercultural.

Aadar, societatea post-modernă nu este și post-religioasă, ba din contră (asta ne aduce aminte de «le XXI-e siècle sera religieux ou ne sera pas»), afirmație controversată a lui André Malraux și, de ce nu?, de Jean Paul Sartre: «Je ne connais qu'une Église: c'est la société des hommes.». Vattimo recurge continuu la Nietzsche și Heidegger pentru a dezvălui trăsăturile religiei post-moderne ȳn care vede o credință fără dogme, fără conșinut, fără sens, condiții indispensabile pentru a ajunge la un nou sens ecumenic și pluralist care să caracterizeze epoca noastră. Un sens care să fie o nouă lectură a anticului concept al ȳncarnării, ael *kenosis*, „umiliazione”, „indebolimento” al lui Dumnezeu. Slăbiciunea („debolezza”) este percepută de autor ca ȳncarnarea, momentul central al mesajului creștin. Un creștinism slab va fi un creștinism al

păcii. Un creștinism „dopo la cristianità” care va detesta majusculele. «Cred că trebuie să revenim la conșinutul original, dezbrăcat de aspectele sale cele mai brutale. și Resurecția poate fi avută ȳn vedere la modul metaforic: aici să vedem continuarea vieții lui Isus ȳn comunitatea creștină. Biserica va mai căștiga ȳn universalitate dacă se va desprinde de dogmele sale, create pentru a servi unei puteri temporare [...] care și considera fidelii supuși.»

Este dificil de apreciat cât din demersul lui Gianni Vattimo are șanse să devină realitate socială (și politică). ȳntr-un fel, poate fi un răspuns la multiculturalismul impus de «corectitudinea politică», mișcarea care tinde să anuleze valorile universale ȳn favoarea unor valori particulare, adesea false, ȳn favoarea unui istoricism aflat și ȳn spatele teoriilor comuniste. Propunerile sale se constituie, deocamdată, ȳntr-o frumoasă utopie, cu gradul acceptabil (de mare) de ficțiune. Deloc de mirare dacă va inspira creații artistice cu valoare de previziune pentru un viitor oarecare. Despre universalitatea soluției, ȳn condițiile reale ale lumii contemporane, unde fundamentalismele și manifestările lor de o violență extremă ȳn viața cotidiană sunt aduse necondiționat ȳn plină lumină, este cu atât mai dificil de vorbit. Ideea, ȳnsă, a unui creștinism ateu (ori ateism creștin, dacă vreți) rămâne interesantă și de urmărit ȳn continuare. Chiar dacă nu va ajunge niciodată mai mult decât o minunată alcătuire intelectuală. □

Frumoasa utopie VATTIMO

Florin DOCHIA

De fapt, utopiile sunt, prin definiție, frumoase, senine, aducătoare de speranțe. Pierderea (inevitabilă a) acestor caracteristici are loc atunci când se încearcă punerea lor în operă, supunerea la proba realității. Inutil să enumăr exemplele înregistrate de istorie, mai cu seamă de aceea a literaturii (pentru că valoarea lor de azi este - dacă este - mai cu seamă literară), dar și de istoria evoluției societății (unde eșecurile au fost uneori dramatice și răsunătoare). Cu toate acestea, interesul oamenilor pentru «construcția» de noi și noi utopii a rămas neîrbit. Răspunsul la întrebările / problemele actualității este prefigurată pentru un viitor care să adopte/accepte anumite căi de parcurs, anumite puncte de atins. Desigur, construcțiile teoretice au la bază elemente ale realității cunoscute, ale evoluției dintr-o perioadă dată, cer unele condiții speciale pentru acțiune, un anumit activism, modificări - uneori importante - ale moravurilor, credințelor, comportamentelor. Ele sunt, însă, și proiecția unui viitor pe care autorul și-l (ni-l) dorește, pornind de la înțelegerea și asumarea nevoilor sale.

Un asemenea demers întreprinde Gianni Vattimo, cel mai important filosof italian contemporan (și parlamentar european), autorul conceptului de «gândire slabă» (*«Il pensiero debole»*, Feltrinelli, Milano, 1983), în «Credere di credere» (Garzanti, 1996) și, mai cu seamă, în «Dopo la cristianità. Per un cristianesimo non religioso» (Garzanti, 2002). Apariția acesteia din urmă, în februarie, în versiune franceză («Après la chrétienté. Pour un christianisme non religieux», Petite Bibliothèque des Idées, Calmann-Lévy, 2004) a reaprins dezbateră ideilor lansate de Vattimo încă din «Lezioni newyorkesi» (ciclu de conferințe asupra religiei în epoca postmodernă susținute la Universitatea din New York), pornind de la aprofundarea cunoscutei teme nietzscheene conform căreia „Dumnezeu e mort”.

Gianni Vattimo nutrește convingerea că o asemenea afirmație nu semnifică sfârșitul oricărui discurs religios, ci, din contră, deschide drumul unei noi vitalități religioase văzută în interiorul a ceea ce autorul numește „Babele del pluralismo tardo moderno”, acela care ștege distincția dintre limbajul metaforic și limbajul propriu, născătoare de inegalitate în distribuirea puterii sociale. O asemenea eliberare a metaforei este pusă de Vattimo pe seama întoarcerii religiei [creștine], a renașterii sacralului în spiritul său intim. Slăbirea creștinismului - dedusă din afirmația nietzscheeană - nu înseamnă a o reduce, elimina, mutila; din contră, i se redă autenticitatea, adăugând mesajul hermeneutic prin excelență al încarnării, prin care Dumnezeu „coboară din cerul transcendenței unde l-a izolat mentalitatea primitivă”. „A treia eră” pe care o profeția Joachim de Flore poate că a și sosit. Prima apariție a Tatălui, creatorul tuturor lucrurilor: era legii, temerii, când oamenii erau sclavi. A doua apariție a Fiului, care a găsit de cuviință să împartă abjecția oamenilor: era credinței, a iertării și a supunerii filiale. Cea de-a treia apariție a Sfântului Spirit, despre care Apostolul spune: „Acolo unde este Spiritul Domnului, este libertatea.” Este era carității, era în care oamenii nu mai sunt nici sclavi, nici fii, ci prieteni. Trăim în această eră, spune Vattimo - filosof «postmetafizic», om politic de stânga, cel care vrea să readucă la viață mesajul creștin golindu-l de orice «religiozitate» și care «speră să creadă», printr-o credință laică, că se poate actualiza prin acest mesaj ceea ce Jaques Derrida numea o «politică a prieteniei».

Avem de-a face cu imaginea unei «religiozități postmoderne» în care „rațiunea” și „credința” nu mai au același sens, în care „a crede în Dumnezeu” nu mai înseamnă a pune

existența pe un fundament ultim, nici pe o „structură metafizică absolută a realului”, în care „a nu crede în Dumnezeu” nu mai este posibil, dacă se înțelege prin aceasta „credința” conform căreia Rațiunea ar fi capabilă, singură, să dea „o reprezentare coerentă, unitară, riguros fundamentată a structurilor stabile ale ființei”. «Specializarea limbajelor științifice, multiplicitatea culturilor, (care nu mai sunt unificate ierarhic de mitul eurocentric al progresului), fragmentarea sferelor existenței și pluralismul babelic al societății modernismului târziu au făcut, de fapt, indispensabilă o ordine unitară a lumii», fac să se

prăbușească toate „meta-narațiunile”, cum ar spune Lyotard, care aspira să traducă structura piramidală a ființei, distrugă ideea adevărului stabil și peremptoriu în care înțelegerea avea o funcție de reflectat și o etică de respectat

De aici, „dezordinea”, dezorientarea societăților occidentale, în care iluminismul l-a ucis pe Dumnezeu, în care istoria debusolată nu mai este încotro și-o ia și în care zeița Rațiune strălucește în mii de dialecte. Și, prin corelație, „întoarcerea religiosului”, recursul, atât în sfera privată, cât și în sfera publică și pe scena politică, la un Dumnezeu restabilit în toată puterea sa, garant al ordinii lumii și al esenței sale, dătător de sens, primul și ultimul cuvânt al totului. O întoarcere agresivă, curat reacționară, care neagă, reluând titlul unei mai vechi cărți a lui Vattimo, „aventurile diferenței” și sfârșitul metafizicii, semn al modernității, pentru că îi redă integral lui Dumnezeu, y compris „Dumnezeu moral”, toate prerogativele, între care și aceea de a deține un adevăr absolut și legea căreia totul trebuie să i se supună, o etică prin care nimeni să nu poată justifica un război.

Salvarea pe care (ne-o) propune filosoful italian, prin disoluția sacralului (noile fundamentalisme, unele violente, fiind o reacție la această secularizare), prin această diminuare a puterii - Sf. Pavel prezenta încarnarea drept kenosis al lui Dumnezeu - pare a fi o ansă, dacă nu chiar „ansa”. Argumentația vine (și) din referințe: Heidegger - omniprezent -, călugărul Joachim de Flore, Schleiermacher, Schelling, Novalis, Blumberg, Rene Girard, Levinas... Scriind despre „transfigurarea religiei”, Vattimo aprofundează tema reîntoarcerii religiei în epoca post-modernă, eronat considerată post-religioasă, alăturând-o aceleia a crizei rațiunilor filosofice ale ateismului.

(continuare în pagina 31)